

Regeringens skrivelse

2009/10:34

Sveriges handlingsprogram för tillväxt och
sysselsättning – uppföljningsrapport 2009

Skr.
2009/10:34

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 15 oktober 2009

Fredrik Reinfeldt

Cecilia Malmström
(Statsrådsberedningen)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I Sveriges nationella handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning 2008–2010 redovisade regeringen sitt program för tillväxt och sysselsättning inom ramen för EU:s Lissabonstrategi. I strategin ingår att medlemsstaterna årligen ska utarbeta nationella handlingsprogram för hur de på nationell nivå genomför strategin. Denna skrivelse är regeringens uppföljning av handlingsprogrammet 2008–2010.

Uppföljningen presenteras utifrån strategins 24 integrerade riktlinjer som omfattar den ekonomiska politiken och sysselsättningspolitiken. Skrivelsen fokuserar framför allt på de åtgärder regeringen har vidtagit och kommer att vidta för att möta lågkonjunkturen i spåren av finanskrisen. Samtliga åtgärder finns redovisade i budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1).

1	Sveriges program för tillväxt och sysselsättning – uppföljningsrapport 2009.....	3
1.1	Inledning	3
2	Makroekonomisk politik.....	5
2.1	Ekonomisk stabilitet, ekonomisk och finanspolitisk hållbarhet samt ökad sysselsättning	6
2.2	En väl fungerande lönebildning	9
3	Mikroekonomisk politik	11
3.1	Förstärkta insatser för en konkurrenskraftig forskning	12
3.2	Ett hållbart informationssamhälle för alla	15
3.3	Öppna fungerande marknader i en hållbar ekonomi	17
3.4	Miljö- och klimatpolitik för hållbar tillväxt	26
3.5	Enklare och mer lönsamt att driva företag	33
3.6	Hållbar infrastruktur för ökad konkurrenskraft, tillväxt och välfärd	39
4	Sysselsättningspolitik	41
4.1	Gemensamma mål för sysselsättningspolitiken	42
4.2	En arbetsmarknad för alla	49
4.3	En väl fungerande arbetsmarknad	68
4.4	En väl fungerande lönebildning	72
4.5	Ökad kunskap och kvalitet i utbildningssystemet	73
5	EG:s strukturfondsprogram i Sverige programperioden 2007– 2013.....	82
Bilaga 1	Integrerade riktlinjer	86
Bilaga 2	Strukturindikatorer Sverige jämfört med övriga EU år 2008.....	95
Bilaga 3	Indikatorer för att följa upp sysselsättningsstrategin	96
Bilaga 4	Bidrag från intresseorganisationer	118
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 oktober 2009		119

1.1 Inledning

Europeiska unionens strategi för tillväxt och sysselsättning, den s.k. Lissabonstrategin, är EU:s gemensamma ramverk för att främja långsiktig utveckling med hållbar tillväxt och full sysselsättning. Den handlar om att skapa makroekonomisk stabilitet och stärka EU:s konkurrenskraft genom att investera i forskning och utbildning, förbättra företagsklimatet och förverkliga den inre marknaden. Men det handlar också om reformer för att förbättra arbetsmarknadens funktionsätt i EU och stärka den sociala sammanhållningen och att säkra en miljömässigt hållbar utveckling.

I strategin ingår att medlemsstaterna ska ta fram nationella handlingsprogram för hur strategin genomförs på nationell nivå. I Sveriges handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning 2008–2010 presenterades regeringens politik som ska lägga grunden för en långsiktigt hållbar ekonomisk utveckling. Den innefattar ansvar för de offentliga finanserna, ansvar för jobben och ansvar för välfärdens kärnverksamheter. Allt detta för att skapa utrymme för ökad välfärd och möta kommande utmaningar. Utgångspunkten för de nationella handlingsprogrammen och de årliga uppföljningsrapporterna är de integrerade riktlinjerna (se bilaga 1). Riktlinjerna omfattar de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och de gemensamma riktlinjerna för sysselsättningspolitiken. Inom ramen för det övergripande målet för hållbar utveckling svarar riktlinjerna upp mot de viktigaste framtida utmaningarna såsom globaliseringen, den åldrande befolkningen och miljöutmaningar. Men också ett fokus på reformer för att främja konkurrenskraft och ekonomisk tillväxt samt fler och bättre jobb.

I enlighet med artiklarna 99 och 128 i EG-fördraget har rådet getts möjlighet att ge enskilda medlemsstater rekommendationer om utformningen av den nationella politiken. Syftet är att stärka genomförandet av Lissabonstrategin och leva upp till de gemensamma målsättningarna i strategin. För 2009 beslutade rådet, på basis av kommissionens rekommendation, att inga formella rekommendationer ska riktas mot Sverige. Men det underströks ("points to watch") att även om den svenska ekonomin är stark och de ekonomiska reformerna fortskrider i god ordning, så fordras det ändå ytterligare insatser för att stärka konkurrensen och öka sysselsättningen för vissa grupper. Rådet och kommissionen gör gällande att stärkt konkurrens kan bidra till ökad produktivitet och en minskning av prisgapet mellan Sverige och övriga EU-medlemsstater. Om man lyckas med att få in fler långtidsarbetslösa, personer som varit sjukskrivna och ungdomar med utländsk bakgrund på arbetsmarknaden kan detta leda till ökad tillväxt och skapa ökad hållbarhet i de offentliga finanserna. Vad som också underströks är att genomförandet av det energi- och klimatpaket som Europeiska rådet enats om måste följas noggrant.

Ett viktigt syfte med att upprätta nationella handlingsprogram är att i högre grad involvera de nationella parlamenten och andra nationella aktörer i arbetet med genomförandet av Lissabonstrategin. Regeringens handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning – uppföljningsrapport 2009 presenteras som en skrivelse till riksdagen, samtidigt som den presenteras för kommissionen.

Under arbetet med uppföljningsrapporten 2009 har arbetsmarknadens parter, intresseorganisationer och myndigheter inbjudits att lämna bidrag om hur dessa organisationer bidragit till genomförandet av Sveriges handlingsprogram under 2008–2009. De bidrag som har lämnats finns hänvisning till i bilaga 4.

För framgång med genomförandet av Lissabonstrategin är det av stor betydelse att det regionala och lokala tillväxtarbetet i Sverige fungerar väl. Den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013 (se avsnitt 3.3 Regional konkurrenskraft och stärkt utveckling på landsbygden samt kapitel 5 EG:s struktur-fondsprogram i Sverige programperioden 2007–2013) och de regionala utvecklingsprogrammen som varje län utarbetar utgör, tillsammans med Sveriges landsbygdsprogram 2007–2013 och de därtill kopplade regionala genomförandestrategierna, viktiga instrument för ett ökat samspel mellan nationell och regional nivå.

Under det senaste året har konjunkturnedgången slagit hårt mot vissa delar av landet och ställt stora krav på det regionala tillväxtarbetet för att möta de förändringar som länen ställs inför. Regeringen har från januari 2008 till februari 2009 gett i uppdrag till regionala varselsamordnare i 21 län att för regeringens räkning samordna insatser lokalt och regionalt. Uppdraget har getts till landshövdingen och regionala politiska företrädare i de län där de har ansvaret för regionala tillväxtfrågor. De regionala varselsamordnarnas uppdrag handlar framför allt om att möta de företag och människor som drabbas av varsel och nedläggningar. Genom att samordna aktörer och befintliga resurser på lokal och regional nivå ska arbetet säkerställa att Sverige stärker sin konkurrenskraft. Regeringen har vid ett flertal tillfällen fört en samlad dialog med samordnarna. De förslag som de regionala varselsamordnarna rapporterat till regeringen har behandlats inom berörda departement. Drygt 200 förslag har inkommit inom områden som arbetsmarknad, utbildning, infrastruktur, näringslivsutveckling, kommunernas ekonomi och finansiella marknader. Ungefär en tredjedel av förslagen har regeringen hört sammat och genomfört, en tredjedel behandlas vidare och en tredjedel är förslag som inte är regeringens ansvar eller inte bedöms vara aktuella i den här situationen. Arbetssättet med regionala varselsamordnare har fallit väl ut. Arbetet organiseras i regel med utgångspunkt i de partnerskap och samverkansgrupper som är etablerade inom ramen för det regionala tillväxtarbetet. De åtgärder och planer som genomförs bygger i stor utsträckning på de regionala strategier och program som sedan tidigare tagits fram i breda partnerskap och därmed är förankrade i länen. Varselarbetet har visat värdet och betydelsen av långsiktiga regionala strategier som grund för snabba beslut om åtgärder i en kris-situation. Samordnarnas arbete har bidragit till kraftsamling och framtidstro bland lokala och regionala aktörer i tider av oro och kris.

Uppföljningsrapporten 2009 är uppdelad i tre huvudavsnitt – Makroekonomisk politik, Mikroekonomisk politik och Sysselsättningspolitik. Under respektive rubrik, som samlar en eller flera riktlinjer, redovisas politikens målsättningar och inriktningar och de åtgärder som regeringen vidtagit för att uppnå dem. Uppföljningsrapporten fokuserar på de huvudsakliga åtgärder som regeringen vidtagit med anledning av den finansiella och ekonomiska krisen. Samtliga åtgärder finns redovisade i budgetpropositionen för 2010.

2 Makroekonomisk politik

Som ett litet öppet och handelsberoende land har Sverige drabbats hårt av den djupaste och mest utbredda lågkonjunkturen sedan 1930-talskrisen. På kort tid har BNP rasat dramatiskt. Resursutnyttjandet är lågt och fortsätter att sjunka. Sysselsättningen har fallit kraftigt. Varsel och arbetslöshet har ökat. De offentliga finanserna har försvagats väsentligt. BNP bedöms falla med drygt 5 procent 2009. Återhämtningen bedöms bli långsam.

Regeringar och centralbanker runt om i världen har vidtagit exceptionella åtgärder för att dämpa krisen och förhindra en kollaps. Styrräntorna har sänkts till historiskt låga nivåer. Omfattande finanspolitiska åtgärdspaket har genomförts för att stimulera efterfrågan och stödja det finansiella systemet. Åtgärderna har medfört en väsentlig förbättring på de finansiella marknaderna och lindrat fallet i den globala efterfrågan.

Under 2010 bedöms Sveriges viktigaste exportmarknader börja växa igen, om än svagt. Den samlade efterfrågan väntas dock växa så långsamt att sysselsättningen fortsätter att minska under 2010 för att stabiliseras först runt årsskiftet 2010/2011.

Ekonomiska nyckeltal, årlig procentuell förändring om annat ej anges							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
BNP	4,2	2,6	-0,2	-5,2	0,6	3,1	3,8
Sysselsatta ¹	2,0	2,5	1,2	-2,6	-3,5	-0,5	0,9
Arbetslöshet ²	7,1	6,1	6,2	8,8	11,4	11,6	10,9
Timlön ³	3,1	3,3	4,3	3,1	2,0	1,9	2,3
KPI, årsgenomsnitt	1,4	2,2	3,4	-0,4	0,4	0,8	1,8
Finansiellt sparande ⁴	2,4	3,8	2,5	-2,2	-3,4	-2,1	-1,1
Statsskuld, procent av BNP	42,1	36,4	33,6	37,8	40,4	40,6	40,3

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

1. 15–74 år.

2. Som andel av arbetskraften, 15–74 år.

3. Mätt enligt konjunkturstatistiken.

4. Offentliga sektorns finansiella sparande i procent av BNP.

Den ekonomiska politiken

Finanskrisen och den efterföljande djupa lågkonjunkturen har föranlett Sverige – EU:s medlemsstater – att vidta ett flertal åtgärder. Krisen har mildrats genom åtgärder som stabiliserat den finansiella marknaden samt

genom åtgärder som motverkar fallet i resursutnyttjandet och sysselsättningen, samtidigt som de bidrar till att öka arbetsutbudet och arbetskraftens anställningsbarhet när konjunkturläget förbättras. Åtgärderna ligger alltså i linje med de "points to watch" som kommissionen och Europeiska rådet antagit avseende Sverige.

Genom att värna starka offentliga finanser i goda tider har Sverige haft utrymme att kraftigt lägga om finanspolitiken till en av de mest expansiva i EU. Omläggningen har skett samtidigt som den långsiktiga hållbarheten i de offentliga finanserna har värnats. Sammantaget bedöms de aktiva (diskretionära) åtgärderna leda till att BNP-nivån 2010 blir cirka 1,7 procentenheter högre än om de inte vidtagits och att antalet sysselsatta blir omkring 52 000 fler än vad som annars hade varit fallet. Härutöver bidrar de s.k. automatiska stabilisatorerna, som är förhållandevis starka i Sverige, med en kraftig stimulanseffekt. Sålunda bedöms dessa stabilisatorer bidra till att BNP-nivån 2010 blir cirka 1,4 procentenheter högre än vad som annars hade varit fallet (43 000 fler sysselsatta).

Sverige står liksom en rad andra länder inför hotet att en växande arbetslöshet biter sig fast på en hög nivå och förvandlas till ett växande utanförskap. Att få fler i arbete, begränsa utanförskapet och förhindra att arbetslösheten biter sig fast samt att värna välfärdens kärnverksamheter är de viktigaste målen i den ekonomiska politiken i Sverige. Samtidigt innebär politiken att den långsiktiga hållbarheten i de offentliga finanserna ska tryggas.

2.1 Ekonomisk stabilitet, ekonomisk och finanspolitisk hållbarhet samt ökad sysselsättning

- Riktlinje 1. Att säkerställa ekonomisk stabilitet
- Riktlinje 2. Att trygga ekonomisk och finanspolitisk hållbarhet
- Riktlinje 3. Att främja en tillväxt och sysselsättningsorienterad samt effektiv resursfördelning
- Riktlinje 5. Att främja större samstämmighet mellan den makroekonomiska politiken, strukturpolitiken och sysselsättningspolitiken

Den ekonomiska politiken i Sverige utgår ifrån att de underskott som uppstår till följd av krisen måste vara tillfälliga och hanterbara för att Sverige ska upprätthålla långsiktigt hållbara offentliga finanser. Sunda offentliga finanser ska upprätthållas i såväl goda som dåliga tider. En finanspolitik som inte är långsiktigt hållbar leder till en offentlig skulduppbyggnad som på sikt tvingar politiken att flytta fokus från åtgärder som bidrar till högre tillväxt, välfärd och sysselsättning till skuldsanering.

Sverige gick in i krisen med ordning och reda i de offentliga finanserna. En viktig förklaringsfaktor till detta är det finanspolitiska ramverket som består av flera delar: ett överskottsmål för den offentliga sektorns sparande, utgiftstak för statens utgifter och ett kommunalt balanskrav. För regeringen är det centralt att politiken tar sin

utgångspunkt i detta ramverk även i rådande läge, då konjunkturläget försämras dramatiskt. Härmed upprätthålls förtroendet för politiken. Skr. 2009/10:34

Stabilisering av de finansiella marknaderna

För att komma till rätta med den finansiella krisens akuta effekter prioriterade regeringen under förra hösten att snabbt vidta åtgärder för att få finansmarknaderna att fungera bättre genom att värna den finansiella stabiliteten. Det finansiella systemet har en central roll i ekonomin och ett minskat förtroende för systemet ger återverkningar i hela ekonomin. Utan en fungerande finansmarknad blir den övriga stabiliseringspolitiken dessutom mindre verkningsfull. Regeringens åtgärder riktade mot det finansiella systemet syftar till att upprätthålla stabiliteten och kreditförsörjningen samt att återskapa förtroendet för finansmarknaden.

Regeringen har föreslagit och riksdagen har beslutat om att genomföra följande för att möta finanskrisen:

- Insättningsgarantin har höjts från 250 000 till 500 000 kronor.
- En ny stödlag har införts som ger regeringen möjlighet att besluta om kraftfulla åtgärder för att stabilisera finansmarknaden.

Med utgångspunkt i stödlagen har regeringen beslutat om:

- Ett frivilligt garantiprogram som säkrar upplåningen hos systemviktiga banker och finansinstitut.
- Ett frivilligt kapitaltillskottsprogram för banker och andra institut för att minska risken för en kraftig kreditåstramning.
- Möjlighet till bland annat tvångsinlösen av finansinstitut i akut kris.
- En särskild stabilitetsfond och tillfört medel om 15 miljarder kronor.

Finanspolitiken

Utöver åtgärderna riktade mot den finansiella sektorn har regeringens krispolitik inriktats på att med kostnadseffektiva sysselsättningsskapande åtgärder stimulera efterfrågan och dämpa fallet i sysselsättningen. Åtgärderna kan därmed bidra till att både lindra krisens verkningar och påskynda en återhämtning.

Åtgärder under hösten 2008

Redan i budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/09:1) presenterade regeringen en rad offensiva åtgärder på totalt 32 miljarder kronor – cirka 1 procent av BNP – för 2009. Åtgärderna omfattade bland annat sänkt skatt med tyngdpunkt på låg- och medelinkomsttagare samt för pensionärer, sänkta socialavgifter, stora satsningar på infrastruktur, sjukvård samt forskning och utbildning. Åtgärderna i budgetpropositionen för 2009 – vilka redovisades i den svenska nationella handlingsplanen hösten 2008 – gjorde att Sverige var bland de EU-medlemsstater som tidigt hade de mest kraftfulla stimulanserna mot krisen.

Med anledning av den försämrade konjunkturen under senhösten 2008 presenterade regeringen i propositionen Åtgärder för jobb och omställning (prop. 2008/09:97, bet. 2008/09:FiU18, rskr. 2008/09:183) ytterligare åtgärder på sammanlagt 8,4 miljarder kronor för 2009. Åtgärderna omfattade bland annat ytterligare infrastruktursatsningar och en skattereduktion vid reparation, om- och tillbyggnad samt förstärkta resurser till såväl korttids- som långtidsarbetslösa.

Åtgärder våren 2009

För att ytterligare mildra effekterna av den ekonomiska krisen föreslog regeringen i 2009 års tilläggsbudget ökade resurser till kommuner och landsting i form av ett tillfälligt konjunkturstöd på 7 miljarder kronor för 2010. Vidare aviserades en permanent höjning av det allmänna statsbidraget till kommuner och landsting med 5 miljarder kronor från och med 2011. Härutöver vidtogs åtgärder på sammanlagt 2,7 miljarder kronor, vilka bland annat omfattade förstärkt stöd till korttidsarbetslösa genom ökade resurser för att stödja de arbetslösa i deras jobbsökande, fler praktikplatser samt fler utbildningsplatser. Även antalet platser i jobb- och utvecklingsgarantin respektive jobbgarantin för ungdomar utökades.

Åtgärder hösten 2009

Det förutsedda låga resursutnyttjandet framdeles och den fallande sysselsättningen motiverade regeringen att lägga fram ytterligare krisåtgärder i september 2009. Åtgärderna inriktades på att dämpa fallet i sysselsättningen, att förhindra att arbetslösheten biter sig fast och att värna välfärdens kärna. Sammantaget omfattar åtgärderna 32 miljarder kronor för 2010.

Åtgärder som dämpar fallet i offentligt finansierad sysselsättning är de mest kostnadseffektiva krisåtgärderna för att dämpa sysselsättningsfallet. Åtgärderna omfattade därför ökade resurser till kommuner och landsting, motsvarande 10 miljarder kronor, samt vissa infrastruktursatsningar om 1 miljard kronor. Härutöver bestod åtgärderna av ökade resurser till rättsväsendet samt satsningar på hälso- och sjukvård, äldreomsorg och utbildning.

Efterfrågan och sysselsättningen stimuleras dessutom genom åtgärder som höjer hushållens disponibla inkomster. Ett fjärde steg i jobbskatteavdraget införs, egenavgifterna sänks för företagare, skatten sänks för pensionärer och bostadstillägget för personer med sjuk- och aktivitetsersättning höjs.

Jobbskatteavdraget är en central del i regeringens politik för att höja sysselsättningen varaktigt. Regeringen föreslår i budgetpropositionen för 2010 att jobbskatteavdraget byggs ut med 10 miljarder kronor. Förslaget är både strukturellt och stabiliseringspolitiskt motiverat. En förstärkning av jobbskatteavdraget innebär att det blir mer lönsamt att ta ett jobb. Det bidrar därför på sikt till en högre sysselsättning och ett minskat utanför-

skap. Jobbskatteavdraget bidrar till att fler personer stannar i arbetskraften under lågkonjunkturen samt förbättrar rörligheten på arbetsmarknaden. Jobbskatteavdraget bidrar också till en högre sökaktivitet vilket också främjar en starkare sysselsättningsökning i nästa konjunkturuppgång. Dessutom leder skattesänkningen till högre disponibla inkomster, också för hushåll med låga eller genomsnittliga inkomster. Dessa hushåll kan väntas konsumera en förhållandevis stor del av ökningen av de disponibla inkomsterna, vilket bidrar till en högre samlad privat konsumtion och efterfrågan. Detta dämpar sysselsättningsfallet och påskyndar vändningen uppåt på arbetsmarknaden.

Efterfrågestimulerande åtgärder kan bara dämpa nedgången i sysselsättningen, men räcker inte till för att förhindra att arbetslösheten biter sig fast. Politiken kompletteras därför i budgetpropositionen för 2010 med andra satsningar som gör att arbetslösheten inte fastnar på en hög nivå samt främjar en stark och varaktig sysselsättningsökning i nästa konjunkturuppgång. Detta uppnås bäst genom satsningar som ökar de arbetslösas anställningsbarhet, gör det mer lönsamt att stanna kvar i arbetskraften och ta ett arbete samt förbättrar företagsklimatet. (Dessa åtgärder redovisas närmare i kapitel 4.)

Totalt kommer regeringen, för att möta krisen, sammanlagt ha satsat totalt cirka 48 miljarder kronor för 2009, motsvarande 1,6 procent av BNP och ytterligare 35 miljarder kronor för 2010, motsvarande 1,1 procent av BNP sedan sommaren 2008. Det överstiger klart EU-kommissionens rekommendation på 1,2 procent av BNP. Det betyder att de åtgärder som regeringen vidtagit för att möta den ekonomiska krisen sedan sommaren 2008 uppgår till sammanlagt 83 miljarder kronor, vilket motsvarar 2,7 procent av BNP.

För att säkra långsiktigt hållbara offentliga finanser är en stor del av krisåtgärderna temporära. Det gäller t.ex. de ökade resurserna till kommuner och landsting, fler aktiveringsåtgärder samt fler utbildningsplatser. Dessa satsningar planeras alltså att återtas när konjunkturläget förbättras, det kommunala skatteunderlaget stärks och behovet av utbildningsplatser minskar. Avsikten är att det offentliga finansiella sparandet ska öka till den målsatta nivån motsvarande en procent av BNP i genomsnitt över konjunkturcykeln.

Långsiktig hållbarhet i de offentliga finanserna är centralt. Regeringen avser därför att föra en stram utgiftspolitik de närmaste åren så att underskotten i de offentliga finanserna blir tillfälliga och hanterbara. För att markera detta föreslås att utgiftstaket för 2012, exklusive tekniska justeringar, sätts 10 miljarder kronor lägre än den bedömning som gjordes i 2009 års ekonomiska vårproposition.

2.2 En väl fungerande lönebildning

- Riktlinje 4. Att säkerställa en löneutveckling som bidrar till makroekonomisk stabilitet och tillväxt

Det kraftigt försämrade arbetsmarknadsläget väntas leda till att löneökningarna från 2008 till 2009 blir begränsade och beräknas i stort sett sammanfalla med vad som överenskommits i centrala avtal på den

svenska arbetsmarknaden, dvs. cirka 3 procent. Efter 2009 förväntas Skr. 2009/10:34 löneförhandlingarna, som en följd av det förutsedda, fortsatt svaga, arbetsmarknadsläget, resultera i för svenska förhållanden historiskt låga löneökningar. Timlöneökningen beräknas sålunda begränsas till cirka 2 procent såväl 2010 som 2011.

Flera av de mekanismer som ger upphov till en varaktigt hög arbetslöshet kan delvis betraktas som lönebildningsproblem. Lönebildningen spelar en huvudroll när konjunkturen vänder uppåt. En ökad efterfrågan på arbetskraft leder då normalt till en kombination av ökad sysselsättning och högre löner. För en löneutveckling förenlig med god sysselsättningsutveckling är det centralt att lönebildningen tar hänsyn till arbetslösa arbetssökande. Det är därför en viktig uppgift för den ekonomiska politiken att underlätta och effektivisera lönebildningen. I arbetsmarknadspolitiken är det viktigt att se till att de arbetslösa effektivt konkurrerar om jobben dels genom att hjälpa de arbetslösa att upprätthålla eller förvärva färdigheter som gör dem anställningsbara, dels att hjälpa och förmå dem att effektivt söka arbete.

Regeringen har under de senaste åren vidtagit en rad åtgärder som syftar till att stimulera drivkraften att delta i arbetskraften. Jobbskatteavdraget är en viktig åtgärd i detta sammanhang. Avdraget ökar arbetsutbudet samt förbättrar lönebildningen och rörligheten på arbetsmarknaden. För att öka anställningsbarheten och därigenom främja en kraftig och snabbare sysselsättningsuppgång när konjunkturen förbättras har nya förslag lagts fram hösten 2009 som innebär temporära utbildningssatsningar, förstärkning av den aktiva arbetsmarknadspolitiken genom ökat fokus på arbetspraktik och praktisk kompetensutveckling, arbetsmarknadsutbildning samt intensifierade förmedlingsinsatser (coachning). Åtgärderna beskrivs närmare i kapitel 4.

3 Mikroekonomisk politik

Sverige är en liten öppen ekonomi som påverkas av den globala lågkonjunkturen. Den mikroekonomiska politiken syftar till att stärka Sveriges tillväxtmöjligheter så att den svenska ekonomin dels klarar av de utmaningar som lågkonjunkturen för med sig, dels är väl rustad när konjunkturen vänder. Tillväxtmöjligheterna i svensk ekonomi är beroende av goda företags- och innovationsvillkor samt utbildning och forskning av hög kvalitet. Regeringen anser att arbetslinjen ska upprätthållas även i dåliga tider. Ett dynamiskt näringsliv i alla delar av landet där entreprenörer kan verka under goda förhållanden bidrar till att hålla sysselsättningen uppe och att stärka arbetslinjen. En framsynt energi- och miljöpolitik samt samhällsekoniskt effektiva och miljömässigt hållbara transporter gör att den ekonomiska tillväxten kan gå hand i hand med en långsiktigt hållbar utveckling. Under Sveriges EU-ordförandeskap lyfts eko-effektiv ekonomi upp som ett samlat begrepp.

Regeringen har presenterat en omfattande stabilitetsplan för att minska återverkningarna av den finansiella kris som har spridit sig bland världens länder under det senaste året. Insättningsgarantin har höjts och regeringen har infört dels ett garantiprogram för medelfristig upplåning, dels ett kapitaltillskottsprogram för bankerna. För att finansiera krisåtgärderna har en stabilitetsfond inrättats. Vidare har resurserna hos marknadskompletterande offentliga finansieringsaktörer förstärkts för att möta företagets ökade behov av kapital.

Sverige har ökat takten i reformarbetet inom konkurrensområdet. Arbetet mot anbudskarteller fortlöper. Konkurrensreglerna kompletteras för att motverka att offentlig säljverksamhet snedvrider konkurrensen. Apoteksmarknaden har omreglerats. Ett vårdvalssystem kommer att införas. En ny lagstiftning för att öppna marknaden för persontrafik på järnväg för konkurrens kommer att träda i kraft. Regeringen kommer också att se över samägandet av kärnkraften liksom möjligheterna att öka konkurrensen på fjärrvärmemarknaden. Regeringen avser att under våren 2010 presentera satsningar på konkurrensförbättrande åtgärder med betydelse för samhällsekonomin.

För att underlätta kommersialiseringen av innovationer har innovationskontor vid högskolorna inrättats. Dessutom har industriforskningsinstitutet omstrukturerats och tillförts ytterligare resurser. För att möta de reella effekterna av den ekonomiska krisen har regeringen från januari 2008 till februari 2009 gett i uppdrag till regionala varselsamordnare i 21 län att för regeringens räkning samordna aktörer och befintliga resurser på lokal och regional nivå för att säkerställa att Sverige bibehåller och stärker sin konkurrenskraft. Regeringen har hört sammat åtskilliga förslag inom områden som arbetsmarknad, utbildning, infrastruktur, näringslivsutveckling, kommunernas ekonomi och finansiella marknader. Regeringen har lagt en proposition med åtgärder för att möta den ekonomiska krisens effekter i fordonsindustrin, bl.a. satsningar på forsknings- och utvecklingsverksamhet med inriktning

mot klimatanpassning. Dessutom avser regeringen att genomföra satsningar på bredband inom ramen för Landsbygdsprogrammet 2007–2013 som en del av den Ekonomiska återhämtningsplanen för Europa. Regeringen har även avsatt ytterligare resurser till drift och underhåll av vägar och järnvägar samt tidigarelagt infrastrukturinvesteringar. Skr. 2009/10:34

3.1 Förstärkta insatser för en konkurrenskraftig forskning

- Riktlinje 7. Öka och förbättra investeringar i forskning
- Riktlinje 8. Utveckla och stödja alla former av innovation

Regeringens mål är att stärka Sveriges ställning som forskningsnation och därmed stärka konkurrenskraften i en globaliserad värld för att bidra till ökad ekonomisk tillväxt och välfärd i Sverige. Forskningen ska vara av högsta internationella klass och den ska till stor del bedrivas inom områden som har eller har förutsättningar för att få betydelse för människors välfärd, samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft.

Svenskt näringsliv investerar i ett internationellt perspektiv betydande resurser på forskning och utveckling (FoU). År 2008 beräknas företag i Sverige med minst 50 anställda investera motsvarande 2,86 procent av BNP i FoU. Sveriges offentliga investeringar i FoU beräknas uppgå till 1 procent av BNP 2009. Sverige ligger därmed väl över den gemensamma målsättningen inom EU.

Forskning och utveckling

Regeringen beslutade hösten 2008 om en forsknings- och innovationsproposition, Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50). Propositionen beslutades därefter av riksdagen den 28 januari 2009 (bet. 2008/09:UbU4, rskr 2008/09:160).

Uppskattning offentliga medel till forskning 2009, miljarder kronor	
Statliga medel	28,3
EU-medel	1,8
Kommuners och landstings medel	1,5
Stiftelser	1,3
Totalt	32,9

I forsknings- och innovationspropositionen presenterade regeringen en kraftfull satsning på forskning och innovation på sammanlagt 5 miljarder kronor för perioden 2009–2012.

Ett nytt initiativ i propositionen var det stöd till strategiska satsningar för att möta utmaningar på global nivå inom områden där svensk forskning håller världsklass samt satsningar som har betydelse för industrins konkurrenskraft. Efter en ansökningsomgång i konkurrens kommer regeringen att fatta beslut om vilka lärosäten som ska få huvuddelen av de strategiska medlen, totalt 1,8 miljarder kronor årligen. En del av medlen för de strategiska områdena kommer att satsas på

särskilda satsningar på forskningens infrastruktur kopplade till de strategiska områdena, t.ex. biobanker men även till stora forskningsanläggningar såsom synkrotronljusanläggningen Max IV. Av de ökade anslagen till lärosätena kommer cirka 25 procent att fördelas utifrån kvalitetskriterier.

De statliga medlen till forskning och utveckling beräknas uppgå till 28,3 miljarder kronor 2009, vilket är en ökning med 2,4 miljarder kronor jämfört med föregående år. Utöver dessa medel beräknas investeringar göras i FoU med 1,3 miljarder kronor från de forskningsstiftelser som bildades med statliga medel i början på 1990-talet, med 1,8 miljarder kronor från EU:s forskningsmedel och med 1,54 miljarder kronor från kommuners och landstings medel för forskning. Sammantaget uppskattas de offentliga medlen till FoU uppgå till 32,9 miljarder kronor 2009. Detta beräknas motsvara en andel av BNP på cirka 1 procent.

Innovation och kommersialisering

Det svenska innovationssystemet rankas i topp i ett antal innovationsmätningar. I European Innovation Scoreboard 2008 ligger Sverige i topp, väl över genomsnittet i EU. Styrkorna i det svenska innovationssystemet återfinns bland annat i investeringsnivå och förmågan att skapa förutsättningar för innovationer. Det finns dock brister vad gäller förmågan att kommersialisera och nyttiggöra forskningsresultat. Tillväxten i det svenska innovationssystemet är också lägre än i ett flertal andra länder.

Kommissionen och Europeiska rådet framhöll i Framstegsrapporten från december 2008 som en "points to watch" att Sverige skulle vinna på fortsatta satsningar på att kommersialisera FoU, att överväga andra styrmedel för innovation än sådana som är FoU-relaterade samt att föra innovationssystemet närmare marknadens behov.

I den forsknings- och innovationsproposition, Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50) som regeringen lämnade hösten 2008 presenterades ett nytt mål för forskningspolitiken där forskning till nytta för näringslivets konkurrenskraft är en central del. Propositionen innehåller ett flertal olika insatser som bidrar till bättre förutsättningar för forskningsbaserad innovation och ökad kommersialisering och nyttiggörande av forskningsresultat. Lärosätena är viktiga aktörer och den forskning som bedrivs vid universitet och högskolor behöver komma näringslivet och samhället till nytta i högre grad än vad som är fallet i dag. Högskolelagen (1992:1434) har ändrats så att det sedan den 1 juli 2009 ingår i högskolans samlade uppgift att verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta. För närvarande utarbetas en lagrådsremiss om att införa en skyldighet för lärare vid högskolor att anmäla patenterbara uppfinningar till sin arbetsgivare. Regeringen presenterade även en satsning för att stimulera forskningsbaserade innovationer. Innovationskontor skapas vid ett antal lärosäten. Regeringen har även stärkt den långsiktiga finansieringen av Innovationsbron AB.

Industriforskningsinstitutet ska verka för hållbar tillväxt genom att stärka näringslivets konkurrenskraft och förnyelse. I propositionen Ett

lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50) presenterades en satsning på instituten med 200 miljoner kronor för strategisk kompetensutveckling. I januari 2009 omvandlades det tidigare holdingbolaget IRECO Holding AB till Research Institutes of Sweden (RISE) Holding AB, med utökat mandat att verka för institutens utveckling. I slutet av 2009 beräknas SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB, att föras över från staten till RISE Holding AB.

För att stärka dels den offentliga verksamhetens förnyelse, kvalitet och effektivitet, dels innovationsförmågan och förutsättningarna för struktumvandling i näringslivet avser regeringen att tillsätta en utredning med uppgift att utreda förutsättningarna för hur offentliga aktörers investeringar bättre än i dag kan bidra till utvecklingen av nya kunskapsintensiva företag. Förutsättningarna för sådana program ska utredas inom verksamheter där offentliga aktörer har ansvar för större samhällssektorer såsom infrastruktur, energi och hälso- och sjukvård.

I november 2008 beslutade regeringen om en satsning med syfte att stimulera kommersialisering av innovationer inom hälso- och sjukvården. Satsningen har en total omfattning på minst 40 miljoner kronor under tre år.

I december 2008 lade regeringen fram propositionen Staten som huvudman för bolag med verksamhet avseende forskning och utveckling och annan verksamhet inom fordonsklustret m.m. (prop. 2008/09:95). Propositionen innehåller en kraftfull satsning på forsknings- och utvecklingsverksamhet inom fordonsklustret om totalt 3 miljarder kronor. Bakgrunden till detta är att det finns ett behov av att utveckla nya motorer och bränslen för en mer klimatanpassad fordonsindustri och transportsektor. Forskning och innovation spelar en viktig roll för att ställa om industrin mot en mer klimatanpassad produktion och att behålla nationell konkurrenskraft.

I budgetpropositionen för 2010 aviserade regeringen en treårig satsning om 20 miljoner kronor per år för att främja unga innovatörer i samverkan med utbildningsinstitutioner, företag och företagarrorganisationer.

Immaterialrättsligt skydd

De immateriella rättigheternas betydelse för tillväxten i samhället har ökat väsentligt. Därför har ett förstärkt skydd för dessa rättigheter hög prioritet för regeringen. Många åtgärder på detta område har redan vidtagits och nya är på gång.

Under 2008 gjordes ändringar i patentlagen som innebar dels betydande lättnader i översättningskraven för europeiska patent, dels att det infördes en möjlighet att skicka in patentansökningar till Patent- och registreringsverket elektroniskt. Båda dessa reformer gör det billigare och enklare för företag att skydda sina uppfinningar och bidrar därmed till att ytterligare stimulera investeringar i forskning och utveckling.

För närvarande pågår ett arbete med att ta fram en ny varumärkeslag och omfattande ändringar i firmalagen. En proposition är planerad under våren 2010. Förslaget innebär en rad förbättringar och förenklingar för sökande och innehavare av varumärken och firmor. I takt med informationssamhällets framväxt, och inte minst då kulturella och andra

kreativa näringar ökat i betydelse, har upphovsrätten hamnat alltmer i fokus. I samband med genomförandet av EG-direktivet om civilrättsliga sanktioner på immaterialrättens område (dir. 2004/48/EG) infördes den 1 april 2009 en möjlighet för domstol att besluta om att en Internetleverantör ska ge rättighetshavare information om vilken abonnent som har ett visst IP-nummer, som använts för att begå upphovsrättsintrång. Syftet med bestämmelserna är att förbättra förutsättningarna för lagligt tillhandahållande av upphovsrättsligt skyddat material via Internet och minska upphovsrättsintrången. I samma syfte och för att bidra till utvecklingen av lagliga användarvänliga tjänster initierade regeringen vidare under 2008 branschsamtal mellan bl.a. rättighetshavare och Internetleverantörer.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av upphovsrättslagens bestämmelser om upphovsrättens övergång och se över vissa frågor om avtalslicenser samt se över upphovsrättslagen i redaktionellt och språkligt hänseende. Uppdraget ska – vad avser de två första frågorna – redovisas senast den 31 januari 2010 och i övriga delar senast den 31 januari 2011.

3.2 Ett hållbart informationssamhälle för alla

- Riktlinje 9. Att underlätta spridning och användning av informations- och kommunikationsteknik

Målet för den svenska IT-politiken är att Sverige ska vara ett hållbart informationssamhälle för alla. De åtgärder som vidtas inom politiken för informationssamhället syftar till att skapa goda förutsättningar för väl fungerande marknader och effektiv konkurrens. I jämförelse med övriga europeiska länder har svenska företag en fortsatt mycket hög IT-mognad. Hela 96 procent av företagen med 10 eller fler anställda använder datorer och Internet. Även andelen individer med tillgång till Internet i hemmet ligger på en relativt hög nivå. I åldrarna 18 till 74 år hade 88 procent tillgång till Internet i hemmet enligt uppgifter från 2009.

Under 2008 infördes möjlighet till stöd vid anläggning av kanalisation vid utbyggnad eller ombyggnad av annan infrastruktur, exempelvis genom att lägga tomrör för IT-infrastruktur samtidigt som elnät grävs ner. Regeringen avser också att genomföra satsningar på bredband inom ramen för Landsbygdsprogrammet 2007–2013 som en del av den Ekonomiska återhämtningsplanen för Europa. Insatserna ger möjlighet att i det lokala utvecklingsarbetet öka tillgången till bredband.

Frekvensutredningen (SOU 2008:72) föreslår effektivare och mer ändamålsenliga regler för tillståndsgivning med marknadsmässig tilldelning av frekvenser och statlig upphandling där marknaden misslyckas. Betänkandet är remitterat och regeringen avser att lämna en proposition under 2010. En modernisering av regelverket ska bidra till den samlade samhällsnyttan genom förbättrade möjligheter till utveckling och innovation.

Den elektroniska förvaltningsutvecklingen har ett ständigt ökat behov av IT och elektronisk kommunikationsteknik, vilket ställer stora krav på säkerhet, tillgänglighet och robusthet. Regeringens strategi för

elektronisk förvaltningsutveckling bygger bl.a. på att statliga myndigheter ska sträva mot gemensamma öppna standarder och principer för utnyttjande av IT och elektronisk kommunikation, vilket ytterst kommer individer och företag till nytta samt underlättar samarbetet mellan myndigheter. Genom ett ökat utbud av elektroniska tjänster för företag kan det offentliga också bidra till företagets effektivisering. För att genomföra regeringens handlingsplan för e-förvaltningsutvecklingen som beslutades i januari 2008 och leda och samordna e-förvaltningen inrättade regeringen en E-delegation under 2009 (dir. 2009:19). Dess första uppgift är att utforma förslag till strategi för myndigheternas arbete med e-förvaltning och bland annat föreslå riktlinjer för hur den offentliga sektorns utveckling av e-tjänster ska kunna stödja övergången till ny teknik. Förslaget ska redovisas till regeringen senast den 30 september 2009. Post- och telestyrelsen (PTS) har redovisat statistik som belyser utbyggnad av mobila kommunikationsnät. Samtliga tillståndshavare som har täckningskrav lever upp till dessa, i vissa fall med god marginal. Operatörerna har under 2009 inlett fler samarbeten om nätutbyggnad.

Tjänstetillhandahållandet har på bred front utökats med mobila bredbandstjänster och antalet abonnemang för mobil bredbandsanslutning har ökat kraftigt. De tillstånd i frekvensbandet 2500-2690 MHz som tilldelades efter en auktion under våren 2008 kommer med stor sannolikhet att användas för just denna typ av tjänster och därmed ge konsumenter ökad tillgång till mobila kommunikationstjänster med hög kapacitet. Härutöver har operatörerna genom Post- och telestyrelsens beslut i mars 2009 fått möjlighet att erbjuda även mobila bredbandstjänster i det s.k. 900-bandet (880-915 MHz och 925-960 MHz). Två av operatörerna som har tillstånd i detta band har också informerat om sina planer på att använda bandet för mobila bredbandsnät med hög överföringshastighet.

Regeringen fattade den 19 december 2007 beslut om den s.k. digitala dividenden, det vill säga de frekvenser som frigörs för annan användning vid övergången från analog till digital marksänd tv. Beslutet innebar att frekvensutrymmet 790-862 MHz frigörs för andra tillämpningar än tv. Beslutet har följts av flera andra länder inom EU och kommissionen har publicerat förslag som innebär att medlemsstaterna ska vara skyldiga att använda bandet på detta sätt. PTS har fått i uppdrag att ta fram en planeringslösning som ska göra det möjligt att licensiera de frigjorda frekvenserna enligt lagen om elektronisk kommunikation och enligt den tidplan som myndigheten publicerat planerar man att tilldela tillstånd under hösten 2010. Beslutet är av stor vikt för kommunikationssektorn eftersom det rör sig om ett förhållandevis stort frekvensområde som har särskilt goda egenskaper för att erbjuda mobila tjänster med god geografisk täckning.

Den 1 juli 2008 förändrades lagen om elektronisk kommunikation så att PTS kan ålägga den dominerande aktören som driver, förvaltar och tillhandahåller det s.k. kopparaccessnätet att skilja detta från övrig verksamhet, främst försäljning av abonnemang till slutkunder. Ett beslut om sådan s.k. funktionell separation måste föregås av gedigen utredning och samråd med marknadens parter och bl.a. Konkurrensverket. Innan beslut fattas av PTS måste också kommissionen lämna sitt godkännande.

Lagen ger också den dominerande operatören en möjlighet att istället frivilligt erbjuda sig att genomföra en funktionell separation. Sådan frivillig separation kan godtas av PTS i ett beslut. Skr. 2009/10:34

3.3 Öppna fungerande marknader i en hållbar ekonomi

- Riktlinje 10. Stärka den industriella basens konkurrensfördelar
- Riktlinje 12. Utvidga och fördjupa den inre marknaden
- Riktlinje 13. Säkerställa öppna och konkurrenskraftiga marknader i och utanför Europa

En av de "points to watch" som kommissionen och Europeiska rådet antagit avseende Sverige är att fortsätta arbetet med att öka konkurrensen, särskilt inom servicesektorn. Regeringens politik syftar till öppna fungerande marknader med god konkurrens. Detta är en förutsättning för långsiktigt hållbar tillväxt. Den pågående lågkonjunkturen är inte skäl att avvika från denna politik; tvärtom är det viktigt att alla marknader fungerar väl när konjunkturen vänder. Att säkerställa öppna marknader är grunden för Sveriges agerande såväl inom ramen för EU som i WTO-arbetet. EU:s inre marknad är motorn för tillväxt och jobbskapande och därmed en av grundstenarna i det europeiska samarbetet.

Regeringens mål är att skapa hållbar tillväxt genom nya och växande företag och nya jobb. Innovation och kreativitet ska stimuleras, bl.a. genom den handlingsplan för kulturella och kreativa näringar som regeringen beslutat om hösten 2009. Möjligheterna för nya aktörer och till ökad valfrihet behöver förbättras, inte minst inom välfärdsområdet. För att regeringens mål ska uppnås måste marknadernas funktionssätt säkerställas. Näringspolitiken bidrar till detta samtidigt som omställningen i näringslivet till en mer hållbar utveckling främjas. Begreppet eko-effektiv ekonomi som förenar näringspolitiken med klimat- och energiutmaningarna är värdefullt att tillämpa i Sverige och EU.

Regeringen inrättade år 2006 Globaliseringsrådet. Rådet har nu avslutat sitt arbete och rekommenderar i sin slutrapport regeringen och hela samhället att ge frågor om konkurrenskraft, omställningsförmåga och attraktivitet högre prioritet så att Sverige ska kunna dra största möjliga nytta av globaliseringen.

Säkerställa öppna och konkurrenskraftiga marknader i och utanför Europa

Regeringens politik, såväl nationellt som internationellt, har fortsatt varit att motverka hinder som försvårar tillträdet till marknader samt att säkerställa konkurrens på lika villkor. En förutsättning för sund konkurrens är en restriktiv syn på användningen av offentliga stöd till företag. Marknadens förtroende för regelverk och tillsyn måste vara stort.

Sverige har fortsatt att driva en politik baserad på utgångspunkten att ökad handel och ekonomisk integration är en av de starkaste driv-

krafterna för ekonomisk tillväxt och ökad välfärd. Att säkerställa och fortsätta arbetet med att öppna marknader såväl inom som utanför EU är därmed en grundläggande del i Sveriges handelspolitik. Dessa principer är vägledande i Sveriges fortsatta arbete inom bl.a. WTO, i EU:s förhandlingar om bilaterala och regionala frihandelsavtal samt i arbetet med EU:s strategi för marknadstillträde.

En framtåsyftande politik för ökad frihandel och extern öppenhet är fundamental för att främja tillväxt, jobbskapande och konkurrenskraft inom EU. Den externa handeln har dock hittills haft en undanskymd roll i EU:s tillväxtstrategi. Att en EU-strategi för tillväxt och sysselsättning också ska ha en tydlig extern dimension som tar hänsyn till den externa handeln är en självklarhet och en fråga som Sverige driver inom EU-arbetet. Under det svenska ordförandeskapet hösten 2009 är detta en prioriterad fråga inom handelspolitikens område.

Sverige i en fungerande inre marknad

EU:s inre marknad kännetecknas av fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital. En väl fungerande inre marknad är motorn för tillväxt och jobbskapande och därmed en av grundstenarna i det europeiska samarbetet. För att EU:s inre marknad ska fungera i praktiken krävs att samtliga länder genomför beslutade direktiv och regleringar. Regeringen har därför under perioden prioriterat ett korrekt genomförande och en korrekt tillämpning av EG-rätten. Kommissionens rekommendation från den 30 juni 2009 om åtgärder för att förbättra den inre marknadens funktion kommer att prägla arbetet framöver. Särskilt prioriterat är ökad information om den inre marknaden, bättre tillämpning av regelverket och att undanröja handelshinder.

Sverige fortsätter att uppfylla EU:s målsättning för genomförande av inre marknadsdirektiv och redovisade i juli 2009 att 99,4 procent av direktiven är genomförda (ett genomförandeunderskott på 0,6 procent). Därmed uppfyller Sverige målet om 1 procents genomförandeunderskott. Arbetet med genomförande av direktiv i tid är en svensk prioritering. En viktig prioritering för hela EU är dock att samtliga direktiv genomförs i samtliga länder så att den inre marknadens fulla potential kan utnyttjas. Den senaste mätningen visar att cirka 6 procent av alla inre marknadsdirektiv ännu inte har genomförts i samtliga medlemsstater. Inre marknadsutredningen lämnade sitt betänkande till regeringen (SOU 2009:71) den 3 september 2009. Utredningen föreslår ett sammanhållet och förenklat horisontellt regelverk för varor och tjänster, inklusive anpassning av svensk rätt till det s.k. varupaketet. Utredningen lägger också fram förslag och överväganden om bl.a. ett ökat genomslag för EG-fördragets grundprinciper om fri rörlighet, en synligare svensk inre marknadsmyndighet, tydligare roll och ansvar för kommuner och landsting, kompetens- och informationsinsatser avseende den inre marknaden samt bättre villkor för företag. Förslagen i utredningen kommer att följas upp med bl.a. propositionsarbete under 2009 och 2010.

Åtgärder har vidtagits för att förstärka det kontinuerliga arbetet med att informera om tillämpningen av principen om ömsesidigt erkännande på varuområdet både till förvaltning och näringsliv. Principen innebär att

om en vara är godkänd i ett EU-land ska den också ha fritt tillträde till andra EU-länders marknader. En kontaktpunkt för varor utvecklas hos Kommerskollegium. Den svenska förordning som antogs under våren 2009 (2009:52) kommer behandlas som en del av uppföljningen av inre marknadsutredningen.

Skr. 2009/10:34

I inre marknadsutredningens förslag om ett horisontellt regelverk ingår anpassningar till EG-förordning 765/2008 om ackreditering och marknadskontroll, såväl i materiellt avseende som för den lagtekniska strukturen. De svenska marknadskontrollmyndigheterna har inför ikraftträdandet av denna förordning också förberett anpassningar i sak, bl.a. inom ramen för samordningsorganet Marknadskontrollrådet. Det nationella ackrediteringsorganet SWEDAC har även efter ett regeringssupplett påbörjat utvecklingen av en webbportal för information till allmänhet och företag om bl.a. CE-märkning och marknadskontroll.

Arbetet med att genomföra EU:s tjänstedirektiv har resulterat i att regeringen i maj 2009 presenterade en proposition (2008/09:187) till riksdagen med förslag till ny lag om tjänster på den inre marknaden samt andra arrangemang för att genomföra tjänstedirektivet. Under hösten planeras ett stort antal utbildningstillfällen för de myndigheter som ska tillämpa de nya reglerna samt inrätta sig för elektroniska förfaranden genom kontaktpunkten för tjänster och det elektroniska informations-systemet IMI. Utvecklingen av den svenska kontaktpunkten för tjänster framskrider och Sverige har samrått med ett stort antal andra medlemsstater i utvecklingsarbetet som är tekniskt komplicerat.

Regeringen överlämnade 2008 en skrivelse till riksdagen om standardiseringens betydelse i en globaliserad värld. I uppföljningsarbetet kommer särskilt fokus ligga vid att identifiera vilka strategiska områden, i ett perspektiv av ökad konkurrenskraft, som Sverige bör satsa på.

Under våren 2009 nåddes en slutlig överenskommelse om det s.k. tredje inre marknadspaketet för el och naturgas inom EU. Regeringen tillsatte i april 2009 en utredning (dir. 2009:21) som ska föreslå anpassningar i svensk lagstiftning och regelverk i övrigt till de reviderade el- och gasmarknadsdirektiven, Europaparlamentets och rådets förordningar om villkor för tillträde till nätet för gränsöverskridande handel med el respektive naturgasöverföringsnäten, samt till den föreslagna förordningen om inrättande av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter inom EU. Utredningsuppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2010. Som ett viktigt steg i arbetet med att främja en effektiv, gränslös och hållbar nordisk elmarknad med god konkurrens och effektiv handel med omvärlden beslutade de nordiska energiministrarna i september 2008 om en nordisk färdplan som fokuserar på ytterligare harmonisering och integrering av elmarknaden.

Finansmarknadsåtgärder för att möta den ekonomiska krisen

När den finansiella krisen spred sig mellan världens ekonomier försämrades funktionerna i det finansiella systemet avsevärt. För att minska återverkningarna på svensk ekonomi beslutade regeringen tidigt

att vidta ett antal stabiliserande åtgärder för att återställa förtroendet för det finansiella systemet. Skr. 2009/10:34

I oktober 2008 presenterade regeringen en omfattande stabilitetsplan med såväl omedelbara åtgärder som en omfattande stödlagstiftning (2008:814). Stödlagen gör det möjligt för regeringen att med kort varsel lämna olika former av stöd till kreditinstitut, för att undvika en allvarlig störning i det finansiella systemet. Riksgäldskontoret utsågs till regeringens stödmyndighet, med ansvar för att genomföra de beslutade åtgärderna. Finansinspektionen fick ett särskilt uppdrag att regelbundet kontrollera att stödåtgärderna även kommer hushållen och företagen till del.

Som en första åtgärd höjdes insättningsgarantin, (prop. 2008/09:49, bet. 2008/09:FiU14, rskr. 2008/09:16) i syfte att stärka insättarnas förtroende och upprätthålla en stabil inlåning. Garantin omfattar insättningar på alla typer av konton utom det individuella pensionssparandet (IPS).

För att underlätta finansieringssituationen för solventa institut och stärka stabiliteten på de finansiella marknaderna införde regeringen ett garantiprogram för medelfristig upplåning. Syftet är att underlätta för banker att finansiera sig på olika löptider och därmed skapa bättre förutsättningar för hushåll och företag att låna pengar till rimliga villkor. Programmet har en ekonomisk ram på 1 500 miljarder kronor och gäller fram till och med den 30 april 2010. Fram till den 15 juni 2009 hade åtta kreditinstitut gått med i programmet. Den totala summa som garanterats vid detta datum var 353 miljarder kronor. Bedömningen är att programmet har haft en stabiliserande effekt på de finansiella marknaderna och därmed kommit alla aktörer tillgodo. Som exempel kan nämnas ökade emissionsvolymerna på obligationsmarknaden under våren, även för institut utanför garantiprogrammet.

I osäkra tider kan det vara svårt att ta in nytt ägarkapital samtidigt som kraven på bankerna ökar att göra just detta. Regeringen beslöt därför att i februari 2009 införa ett kapitaltillskottsprogram som riktar sig till solventa banker och andra kreditinstitut, som bedöms vara viktiga för den finansiella stabiliteten. Syftet var att undvika en kreditåtstramning i ekonomin genom att öka bankernas förmåga att förse hushåll och företag med krediter till rimliga villkor.

Kapitaltillskottsprogrammet omfattar maximalt 50 miljarder kronor och löper fram till och med den 17 februari 2010. Hittills har 5,6 miljarder kronor använts inom ramen för programmet. Regeringens bedömning är att programmet har haft en stabiliserande effekt på marknaden och bidragit till att bankernas finansieringssituation förbättrats det senaste halvåret. Att så få institut har ansökt om kapitaltillskott är troligtvis en följd av att programmen i första hand har utformats för att stimulera marknadslösningar.

Stödlagen gör det också möjligt för staten att ingripa om ett finansiellt institut skulle få så omfattande problem att det finns risk för en allvarlig störning i det finansiella systemet. Det finns ett brett mandat att vidta de stödåtgärder som situationen kräver, även om institutet i fråga inte har ansökt om stöd. Oavsett hur stöden utformas är det i första hand ägarna och de som bidragit med riskkapital som ska stå för eventuella förluster.

För att finansiera krisåtgärderna inrättades en stabilitetsfond. Regeringen beslutade den 8 oktober om en proposition Stabilitetsavgift (prop. 2009/10:30) om att införa en s.k. stabilitetsavgift. Förslaget innebär att banker och kreditinstitut ska betala en avgift för att finansiera den stabilitetsfond som kan användas för att hantera finansiella kriser. Därigenom skapas ett långsiktigt hållbart finansieringssystem som ligger utanför statsbudgeten. Skr. 2009/10:34

Ett konkurrenskraftigt och hållbart näringsliv

Syftet med inriktningen mot en eko-effektiv ekonomi är att diskutera utifrån hur Sverige och Europa kan öka konkurrenskraften och samtidigt möta dagens utmaningar och gemensamma målsättningar inom klimat- och energiområdena. Goda exempel som belyser lönsamhets- och konkurrensfördelar i att minska sin miljöpåverkan i alla typer av företag lyfts fram.

I propositionen Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50) presenterades stora satsningar på klimatrelaterad och teknisk forskning. Utöver detta har regeringen under året genomfört insatser inom miljöteknik som exportfrämjande, investeringsfrämjande, analys och kunskapsutveckling. I propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik – Klimat (prop. 2008/09:163) presenterades förstärkta satsningar på marknadsintroduktion av energieffektiv teknik samt åtgärder för att främja energitjänster.

Sverige driver ett aktivt arbete inom klimatpolitiken på både europeisk och global nivå, se vidareavsnitt 3.4.

En effektiv tillämpning av konkurrenslagstiftningen

Konkurrensverket har fortsatt arbetet mot anbudskarteller, och i maj 2009 avslutades också Sveriges hittills största kartellmål i Marknadsdomstolen. Sex av nio asfaltföretag dömdes att betala närmare en halv miljard kronor i konkurrensskadeavgift.

Konkurrensverket har granskat samarbeten inom branschorganisationer och konstaterar att var tredje branschorganisation ägnar sig åt verksamhet som kan komma i konflikt med konkurrensreglerna. Det handlar t.ex. om prisrekommendationer till medlemsföretag eller insamling och distribution av prisuppgifter, försäljning och kostnader. Konkurrensverket har intensifierat tillsynen av upphandlingsreglerna och lagt särskild vikt vid att uppmärksamma otillåtna direktupphandlingar, t.ex. vad gäller kommunernas upphandling av avfallstjänster där Konkurrensverket konstaterar att nästan vart tredje kommunalt avfallskontrakt inte upphandlats i konkurrens. Därutöver har Konkurrensverket i ett flertal ärenden granskat felaktiga upphandlingar där upphandlarna i vissa fall även trotsat domstolsbeslut.

Ökad konkurrens genom fler aktörer och ökad valfrihet.

Regeringen anser att det är angeläget att komma till rätta med de problem som uppstår när offentliga aktörer ägnar sig åt affärsverksamhet som

snedvrider konkurrensen på marknaden och därmed tränger undan privat näringsverksamhet. För att skapa förutsättningar för fler små företag att växa och bedriva verksamhet har regeringen under 2009 lämnat propositionen Konfliktlösning vid offentlig säljverksamhet på marknaden m.m. (prop. 2008/09:231) med förslag om att konkurrenslagen kompletteras med regler som innebär att staten, en kommun eller ett landsting kan förbjudas att i sin säljverksamhet tillämpa ett visst förfarande om den snedvrider förutsättningarna för effektiv konkurrens. En kommun eller ett landsting får även förbjudas att bedriva sådan verksamhet som inte är förenlig med den kommunala kompetensen. De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2010.

Den 1 januari 2009 trädde lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV) i kraft. LOV reglerar vad som ska gälla för de kommuner och landsting som vill öka valfriheten och konkurrenspröva verksamheter genom att överlåta valet av utförare av äldreomsorg, stöd till personer med funktionsnedsättning samt hälso- och sjukvårdstjänster till brukaren eller patienten. Såväl privata företag som ideella organisationer kan ansöka om att bli godkända som leverantörer. Lagen bygger på att det inte är någon priskonkurrens mellan leverantörerna. Den enskilde ges i stället möjlighet att välja den leverantör som hon eller han uppfattar tillhandahåller den bästa kvaliteten. Den 10 september 2009 beslutade regeringen om en lagrådsremiss enligt vilken Arbetsförmedlingen från och med den 1 december 2010 ska ha en skyldighet att erbjuda vissa nyanlända invandrare valfrihetssystem med etableringslotsar. Enligt förslaget kommer därmed även Arbetsförmedlingen att tillämpa LOV. Syftet med förslaget är att underlätta och påskynda nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet (se även avsnitt 4.2). Förslaget är i linje med kommissionens och Europeiska rådets "points to watch" om att öka deltagandet på arbetsmarknaden för personer med utländsk bakgrund.

Den 1 januari 2010 träder ändringar i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) i kraft, varigenom landstingen blir skyldiga att införa vårdvalssystem som ger allmänheten möjlighet att välja mellan olika vårdgivare i primärvården. I dag finns sådana system i några landsting. Det nya vårdvalssystemet gör att reglerna för att välja primärvårdsutförare blir mer enhetliga än i dag. Företag och organisationer får bättre möjligheter att etablera en verksamhet inom primärvård och patienterna får fler vårdgivare att välja mellan. Alla vårdgivare som uppfyller kraven som respektive landsting beslutat om ska ha rätt att etablera sig i primärvården med offentlig ersättning. Grunderna i ersättningssystemet ska vara att pengarna följer patientens val och att privata och offentliga vårdgivare behandlas lika.

Vårdvalssystemets effekter på konkurrensen ska noga utvärderas och Konkurrensverket har därför under 2009 och 2010 haft i uppdrag att följa införandet ur konkurrenssynpunkt för att säkerställa att offentliga och privata vårdgivare kan konkurrera på lika villkor.

Den 1 juli 2009 trädde ny lagstiftning i kraft som innebär en omreglering av apoteksmarknaden. Målet med omregleringen är att konsumenterna ska få ökad tillgänglighet till läkemedel, bättre service och större tjänsteutbud. Apoteket AB:s nuvarande monopol ersätts av ett system där den som får tillstånd av Läkemedelsverket får driva apotek. Statens ägande av Apoteket AB ska successivt minskas genom avyttring.

Motsvarande 150 apotek ska föras över till ett nytt statligt bolag och kunna ha enskilda entreprenörer som delägare. Ett särskilt omstruktureringsbolag ser fortsatt till att omstruktureringen av Apoteket AB sker transparent, konkurrensneutralt, oberoende och att det sker en marknadsmässig värdering inför en utförsäljning av apotek. Konkurrensverket ska på regeringens uppdrag följa och analysera utvecklingen på apoteksmarknaden under omregleringsperioden. Uppdraget ska slutrapporteras den 31 december 2009.

Den 1 november 2009 träder ny lagstiftning i kraft som innebär att detaljhandel med vissa receptfria läkemedel ska få bedrivas på andra platser än öppenvårdsapotek. Regleringen innebär i princip att en stor del av de mest efterfrågade receptfria läkemedlen görs tillgängliga i övrig handel.

Den 16 juni 2009 upphävdes SJ AB:s ensamrätt att utföra persontrafik på järnväg på kommersiell grund. Det är början på en process som innebär att marknaden för persontrafik på järnväg öppnas för konkurrens. Från och med den 1 juli 2009 är det öppet för helgtrafik och den 1 oktober 2009 öppnas hela det svenska järnvägsnätet för internationell persontrafik med rätt till cabotage. Innebörden är att ett företag som huvudsakligen utför internationell trafik för att ta upp och släppa av passagerare som inte passerar en landsgränd. Den 1 oktober 2010 öppnas marknaden helt för persontrafik på järnväg.

Vidare avser regeringen att under hösten 2009 återkomma till riksdagen med förslag som kan innebära att fordonsbesiktningsverksamheten kan utsättas för konkurrens från den 1 juli 2010.

Konkurrensverket har uppmärksammat att samägandet av kärnkraften innebär nackdelar ur konkurrenssynpunkt, eftersom de tre stora elbolagen tillsammans äger och kontrollerar all kärnkraft i Sverige samt att samägandet därför bör upphöra. Regeringen anser att en väl fungerande elmarknad stärker svensk konkurrenskraft och har stor betydelse för prisutvecklingen på elkraft såväl för företag som för hushåll. Regeringen har därför tillsatt två förhandlingsmän som har till uppgift att senast den 31 december 2009 lämna förslag till lösning avseende samägandet av kärnkraften.

Den 1 juli 2008 trädde den nya fjärrvärmelagen i kraft. En särskild utredare ska analysera förutsättningarna för ett lagstadgat tredjepartstillträde till fjärrvärmenäten och därigenom skapa förutsättningar för konkurrens på fjärrvärmemarknaderna. Om det bedöms lämpligt ska utredningen också lämna förslag till ett regelverk för tredjepartstillträde. Syftet är att ytterligare stärka fjärrvärmekundernas ställning samt att åstadkomma en effektivare värmemarknad med lägre fjärrvärmepriser och en förbättrad miljö.

Konkurrenspolitiken har ett brett angreppssätt som utgår ifrån att man måste ta vara på varje möjlighet att överväga konkurrensförbättrande åtgärder inom hela samhällsekonomin. Även om Sverige har en stark ekonomi och ett i internationellt perspektiv avreglerat och konkurrenskraftigt näringsliv är prisläget i Sverige högt inom många områden i jämförelse med andra länder, vilket kommissionen och Europeiska rådet pekade ut som en "points to watch" för Sverige. En huvudsaklig orsak till detta är en bristande konkurrenssituation, vilket också gör att prisstegringar riskerar att bli mer märkbara och långvariga. Regeringen

ser därför behov av konkurrensförbättrande åtgärder på en rad områden och har med anledning av detta gett Konkurrensverket i uppdrag att lämna konkreta och rangordnade förslag på konkurrensförbättrande åtgärder. Den 31 mars 2009 slutredovisade Konkurrensverket 59 åtgärder för bättre konkurrens i Sverige som spänner över stora delar av samhällsekonomin. Att ta ett samlat grepp om konkurrensfrågorna är nödvändigt för att förbättra möjligheterna att driva igenom reformer som ger tydliga och långsiktiga resultat för hela samhällsekonomin. Ett arbete pågår för att omhänderta Konkurrensverkets åtgärdsförslag på bästa sätt. Regeringen avser att under våren 2010 närmare presentera de satsningar som görs på konkurrensförbättrande åtgärder med betydelse för samhällsekonomin.

Skr. 2009/10:34

Ökad konkurrens genom förbättrad offentlig upphandling

Regeringen avser att i en kommande proposition genomföra EG:s reviderade rättsmedelsdirektiv i svensk rätt (förslaget beskrivs närmare i Nya rättsmedel m.m. på upphandlingsområdet (Ds 2009:30). Förslaget syftar bl.a. till att komma till rätta med fall då en upphandlande myndighet tecknar upphandlingskontrakt för att stänga möjligheten till överprövning. Förslaget behandlar även problemet med att det saknas effektiva rättsmedel mot otillåtna direkttilldelningar av kontrakt. En marknadsskadeavgift avseende otillåten direktupphandling föreslås införas samt att Konkurrensverket får talerätt i mål om marknadsskadeavgift. Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juni 2010. Förslaget innehåller även regelförenklingsförslag för upphandlingar såväl över som under tröskelvärdena i EG-direktiven.

Regional konkurrenskraft och stärkt utvecklingskraft i landsbygder

Den nationella tillväxten baseras på konkurrenskraftiga regioner och utgörs av summan av deras tillväxt.

Den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013 utgör den nationella strategiska referensramen (NSRF) för det regionala tillväxtarbetet. Regeringen pekar ut följande prioriteringar i strategin: innovation och förnyelse, kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud, tillgänglighet samt strategiskt gränsöverskridande samarbete. Dessa prioriteringar är vägledande för det regionala tillväxtarbetet samt styrande för de regionala och nationella strukturfondsprogrammen. Omställning till ett mer hållbart energisystem ses exempelvis som en möjlighet för att stärka den regionala tillväxten genom nyttjande av omställningen som drivkraft för teknik-, produkt och tjänsteutveckling. Regeringens nyligen beslutade handlingsplan för kulturella och kreativa näringar är också viktig för regional tillväxt. Under 2009 genomförs en strategisk uppföljning av strategin i syfte att belysa regeringens och regionernas konkurrenskrafts- och tillväxtarbete. Uppföljningen utgör även en avstämning av strategin enligt riktlinjer från kommissionen och kommer att överlämnas i december 2009. Regionala aktörer har i dialoger med Regeringskansliet särskilt lyft fram behovet av bättre nationell och regional samordning

mellan arbetsmarknadspolitik, utbildningspolitik och regional tillväxtpolitik. Att kunna säkra regional kompetensförsörjning och arbetskraftsutbud har blivit än mer aktuellt i samband med pågående lågkonjunktur.

Skr. 2009/10:34

Medel för regional projektverksamhet har beviljats på den regionala nivån av länsstyrelser, samverkansorgan och regionala självstyrelseorgan. Den regionala projektverksamheten inom den regionala tillväxtpolitiken bedrivs i enlighet med de regionala utvecklingsprogrammen, de regionala tillväxtprogrammen och de regionala strukturfondsprogrammen för konkurrenskraft och sysselsättning. Den totala volymen av beslutade medel om regional projektverksamhet för 2008 uppgick till cirka 5 025 miljoner kronor. Av finansieringen kommer bl.a. 39 procent (cirka 2 miljarder kronor) från statliga medel, 36 procent (cirka 1,8 miljarder kronor) från EU-medel och 9 procent (cirka 466 miljoner kronor) från privat finansiering. Cirka 4 miljarder kronor har beslutats om för utveckling av entreprenörskap och innovativa miljöer, cirka 504 miljoner kronor för regionförstoring och ett utvecklat informationssamhälle, cirka 266 miljoner kronor för gränsöverskridande samarbete och cirka 245 miljoner kronor för kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud.

Under 2009 har regeringen beslutat om skrivelse 2008/09:167 En strategi för att stärka utvecklingskraften i Sveriges landsbygder. Denna syftar till att landsbygdsperspektivet, där det är relevant, införlivas som en naturlig del i alla politiska områden. För att omvandla landsbygdernas resurser till hållbar tillväxt och sysselsättning krävs dock större insatser från politiken inom flera områden. Regeringens inriktning är därför att, när det är relevant, bättre än hittills införliva landsbygdsperspektivet som en naturlig del i alla politiska områden och att skapa mervärden genom samverkan mellan olika områden. Åtgärderna i strategin handlar om utveckling av vissa branscher som gruv- och mineralnäringen, turismnäringen, samt kulturella och kreativa näringar, ökad användning av förnybar energi även kopplat till möjligheter till entreprenörskap och sysselsättning i landsbygder, utredning om den framtida arbetskraftstillgången i landsbygder, fortsatt bredbandsutbyggnad, främjande kommersiell och offentlig service, samt främjande av företagande och entreprenörskap genom generella regelförenklingar. Landsbygdsprogrammet för Sverige 2007–2013 är ett viktigt instrument i detta arbete. Programmet omfattar totalt drygt 35 miljarder kronor varav cirka 6 miljarder kronor till åtgärder för att diversifiera ekonomin och främja livskvaliteten på landsbygden. Bland de nationella prioriteringarna för programmet utmärks bland annat tydligt fokus på konkreta åtgärder som främjar företagande, tillväxt och sysselsättning på landsbygden och som stärker såväl lantbrukets som andra landsbygdsföretags konkurrensförmåga, ekonomisk bärkraft och bidrag till omställningen till ett hållbart samhälle och naturresursutnyttjande. Som en del i den Ekonomiska återhämtningsplanen för Europa beslutade Europeiska rådet under 2009 om att stärka landsbygdsprogrammen. Sverige arbetar nu med genomförandet av denna förstärkning som kommer att innebära att drygt 250 miljoner kronor satsas på bredband på landsbygden, se även avsnitt 3.2.

Det pågående regionala arbetet med energiomställning, som sker i samverkan med andra regionala program och planer, stärker arbetet för en hållbar regional tillväxt. I budgetpropositionen för 2010 föreslår regeringen förstärkta medel under perioden 2010–2014 för det energirelaterade omställningsarbetet på regional nivå, bl.a. genom att medel tillförs länsstyrelsernas arbete med vidareutveckling av regionala klimat- och energistrategier samt ökat stöd för regionala samverkansprojekt kring energieffektivisering. Insatserna ingår i det femåriga energieffektiviseringsprogram som regeringen aviserade i propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik – Energi (prop. 2008/09:163) (se avsnitt 3.4). Samverkan mellan energistrategin och de regionala planerna och programmen stärker arbetet för en hållbar regional tillväxt.

Mot bakgrund av den lågkonjunktur Sverige befinner sig i har regeringen mellan januari 2008 och februari 2009 utsett regionala varselsamordnare för att möta behoven som uppstår och för att säkerställa Sveriges konkurrenskraft. Uppdraget är att samordna aktörer, befintliga resurser och insatser lokalt och regionalt. Varselarbetet har visat på värdet och betydelsen av fungerande regionala partnerskap och regionalt förankrade långsiktiga strategier som grund för snabba beslut om åtgärder i en krisituation. Arbetet har främjat samverkan och lett till att lokala och regionala resurser i större utsträckning samordnas och utnyttjas effektivare. Drygt 200 förslag har inkommit inom olika politikområden. Ungefär en tredjedel av förslagen har regeringen hörsammat och genomfört, en tredjedel behandlas vidare och en tredjedel är förslag som inte bedöms vara aktuella för regeringen i den här situationen. Av de förslag som regeringen hörsammat kan nämnas förstärkt utlåning till små och medelstora företag, förstärkt exportfinansiering via AB Svensk Exportkredit (SEK), insatser för fordonsindustrin med ett FoU-bolag, möjligheter till statliga kreditgarantier för lån i Europeiska Investeringsbanken samt undsättningslån för företag i ekonomiska svårigheter. Åtgärder inom andra områden avser exempelvis skatteavdrag för reparationer och ombyggnader, satsningar på infrastruktur, nystartsjobb, uppskov för arbetsgivare att betala skatt, kompetensutveckling och arbetspraktik, stöd till kommunsektorn för att värna välfärden och satsningar på matchning och coaching av arbetssökande inom arbetsförmedlingen. Regeringens stöd till bankerna har varit särskilt viktigt för att få den finansiella strukturen att fungera.

3.4 Miljö- och klimatpolitik för hållbar tillväxt

- Riktlinje 11. Att främja ett hållbart användande av resurser och stärka synergier mellan miljöpolitik och tillväxt

I den Ekonomiska återhämtningsplanen för Europa pekade kommissionen på möjligheten att ställa om ekonomin och göra den ”grön”. Regeringen är övertygad om att klimatutmaningarna kan vändas till en möjlighet för Sverige. Begreppet eko-effektiv ekonomi som förenar näringspolitiken med klimat- och energiotmaningarna är

värdefullt att tillämpa i Sverige och EU. Ekonomiska styrmedel såsom utsläppshandel och skatter är viktiga verktyg för att bryta sambandet mellan utsläpp och ekonomisk tillväxt.

Skr. 2009/10:34

Sverige har genomfört insatser ifråga om ökad energieffektivitet i byggnader och eko-innovationer inklusive andra generationens biodrivmedel. Sverige vidtar löpande åtgärder också på många andra områden såsom vattenrening och bevarandet av den biologiska mångfalden.

Klimat

De totala utsläppen av växthusgaser i Sverige uppgick år 2007 till 65,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter vilket var 9,1 procent lägre än 1990. Under perioden 1990–2007 ökade samtidigt BNP med cirka 48 procent. De samlade utsläppen av växthusgaser har alltså i betydande grad avlänkats från den ekonomiska tillväxten. Sverige har också låga nationella utsläpp per capita och per BNP-enhet jämfört med de flesta andra industriländer. De förhållandevis låga utsläppen beror i hög utsträckning på en stor andel vatten- och kärnkraft i elproduktionen och en betydande användning av biobränslen, vilket i sin tur beror på den energi- och klimatpolitik som förts.

Utsläppen från de olika samhällssektorerna i Sverige har utvecklats mycket olika under perioden 1990–2007. I Sverige kommer numera de största utsläppen av växthusgaser från transporter och industrier. Utsläppen från el- och värmeproduktion och från uppvärmning av bostäder och lokaler är däremot mycket små jämfört med motsvarande utsläpp i andra industriländer.

Som ett led i att utveckla klimat- och energipolitiken och svara upp mot nödvändiga utsläppsmål presenterade regeringen i mars 2009 En sammanhållen klimat- och energipolitik (prop. 2008/09:162 och 2008/09:163) som antogs av riksdagen sommaren 2009 (bet. 2008/09: MJU28, rskr. 2008/09:300 och bet. 2008/09: NU25 rskr. 2008/09:301). Politiken innebär att utsläppen av växthusgaser för Sverige år 2020 bör vara 40 procent lägre än utsläppen år 1990. Målet gäller för de verksamheter som inte omfattas av systemet för handel med utsläppsrätter. För att nå målet avser regeringen att redan beslutade styrmedel ska kompletteras med utvecklade ekonomiska styrmedel på skatteområdet. Regeringen avser även att tidigt och fullt ut genomföra minskningar i enlighet med beslutade åtgärder inom EU. Därutöver kommer Sverige, inom ramen för det nationella målet, att genomföra utsläppsminskande åtgärder i andra länder, såsom gröna investeringar i utvecklingsländer eller insatser i andra EU-länder.

Det nationella delmålet för 2008–2012 ligger fast. Detta innebär att de svenska utsläppen av växthusgaser under perioden 2008–2012 ska vara minst 4 procent lägre än utsläppen 1990.

Användningen av fossila bränslen för uppvärmning kommer att avvecklas till år 2020, vilket har stor betydelse för bebyggelsens klimatpåverkan. Regeringen avser att stegvis öka energieffektiviteten i transportsystemet, bryta fossilberoendet och därigenom minska klimatpåverkan. I propositionen En sammanhållen klimat- och

energipolitik – Klimat (prop. 2008/09:162) presenterade regeringen en handlingsplan för en fossiloberoende fordonsflotta år 2030, vilken omfattar såväl skatteförslag som satsningar på förnybara drivmedel och alternativa tekniker. Med dessa och nedan redovisade mål och åtgärder för hållbar energi och hållbara transporter är regeringens inriktning att Sverige år 2050 har en hållbar och resurseffektiv energiförsörjning utan nettoutsläpp av växthusgaser i atmosfären. Skr. 2009/10:34

Hållbar energi

Genom riksdagens beslut om propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik – Energi (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25, rskr. 2008/09:301) har en rad nya mål för förnybar energi satts upp för Sverige. Andelen förnybar energi år 2020 ska vara minst 50 procent av den totala energianvändningen. Inom transportsektorn ska andelen förnybar energi samma år vara minst 10 procent. Båda dessa mål utgår från de krav som ställs på Sverige inom direktivet om främjande av förnybar energi (dir. 2009/28/EG).

Användningen av förnybar energi ökar i alla sektorer beroende på en rad olika åtgärder, framförallt som en effekt av koldioxidskatten och elcertifikatsystemet. Sveriges andel förnybar energi i förhållande till slutlig energianvändning har ökat stadigt sedan början på 70-talet och uppgick år 2007 till 43,9 procent. Bioenergi och vattenkraft står för den största delen.

Riksdagen har sedan tidigare fastställt att målet för förnybar el inom ramen för elcertifikatsystemet innebär en ökning med 17 TWh till 2016 jämfört med 2002 års nivå. Regeringen har nyligen gjort bedömningen (prop. 2008/09:163) att ett nytt mål bör sättas till år 2020 motsvarande en ökning med 25 TWh jämfört med läget år 2002. Under år 2008 producerades totalt 14,2 TWh förnybar el inom ramen för elcertifikatsystemet, vilket bedöms vara i takt med riksdagens målsättning. Det största bidraget stod den biobränslebaserade elproduktionen för. Vindkraften ökade mest, med 39 procent jämfört med föregående år.

Förnybara drivmedel utgjorde 2007 cirka 4 procent av transporternas energianvändning, i första hand via låginblandning i bensin och diesel, motsvarande 3,6 TWh, en ökning med 0,9 TWh från året innan. För vindkraften har riksdagen år 2002 satt upp ett planeringsmål på 10 TWh till 2015. Riksdagen har under 2009 beslutat om en nationell planeringsram för vindkraft motsvarande en årlig produktionskapacitet på 30 TWh till år 2020 varav 20 TWh till lands och 10 TWh till havs. I propositionen från mars 2009 Prövning av vindkraft (prop. 2008/09:146) föreslås flera ändringar för att underlätta utbyggnaden av vindkraft samt minska de administrativa kostnaderna och öka förutsägbarheten för företagen utan att sänka kraven på en rättssäker och noggrann handläggning. Ett exempel på föreslagna ändringar är att den samlade prövningen av vindkraftverken föreslås ske vid miljötillståndsprövningen och att de nuvarande kraven på detaljplan och bygglov i huvudsak tas bort. Ett annat förslag på ändrade regler är att frågor om ledningsdragning som har tillståndsprövats enligt miljöbalken inte ska behöva prövas i ett ärende om nätkoncession för linje.

En mer effektiv energianvändning kan bidra till minskad klimatpåverkan. Genom riksdagens beslut om propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik – Energi (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25, rskr. 2008/09:301) antogs ett nationellt sektorsövergripande energieffektiviseringsmål. Målet innebär att energiintensiteten uttryckt i termer av energianvändning per BNP ska minska med 20 procent till år 2020 jämfört med år 2008. I nämnda proposition presenterade regeringen även en nationell handlingsplan för energieffektivisering, vilken ska bidra till att uppnå det nationella energiintensitetsmålet samt det mål om 9 procents energibesparing till år 2016 i förhållande till det årliga energianvändningsgenomsnittet 2001–2005 som följer av direktivet om slutlig energianvändning och energitjänster (dir. 2006/32/EG).

I budgetpropositionen för 2009 avsatte regeringen 320 miljoner kronor under åren 2010–2011 för fortsatta insatser för energieffektivisering på lokal och regional nivå respektive insatser för hållbar energianvändning. Inom ramen för detta arbete har bl.a. Energimyndigheten presenterat flera konkreta verktyg och program för energieffektivisering i små och medelstora företag, vilket i dag finns utformat för den energiintensiva industrin och som visat på mycket goda resultat. Insatserna omfattar även exempelvis åtgärder för att främja marknadsintroduktion av energieffektiv teknik (särskilt i bostäder och lokaler) och kommunal energi- och klimatrådgivning.

I budgetpropositionen för 2010 tillförs dessa åtgärder ytterligare 255 miljoner kronor för 2012. Därtill avsätter regeringen 300 miljoner kronor årligen för finansiering av ett femårigt program för energieffektivisering under perioden 2010–2014, som en förstärkning och breddning av energieffektiviseringsinsatserna, utöver dagens politik. Programmet innehåller förstärkt regionalt och lokalt energi- och klimatarbete, insatser för information, rådgivning, stöd för teknikupphandling och marknadsintroduktion av energieffektiv teknik (särskilt för vägtransport och areella näringar), nätverksaktiviteter samt införande av ett stödssystem med energikartläggningscheckar.

Hållbara transporter

I den transportpolitiska målpropositionen Mål för framtidens resor och transporter (prop. 2008/09:93), som riksdagen antog i mars 2009, framgår att transportpolitiken är en viktig del av regeringens politik för fler jobb och växande företag.

Utsläppen av koldioxid från inrikes transporter utgjorde närmare 32 procent av de samlade utsläppen i Sverige 2007. Kraftfulla åtgärder behövs för att reducera utsläppen från transportsektorn. Regeringen avser att stegvis öka energieffektiviteten i transportsystemet, bryta fossilberoendet och därigenom minska klimatpåverkan.

För att stimulera och öka takten i en övergång till en mer miljöanpassad fordonspark föreslogs i propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik – Klimat (prop. 2008/09:162) bl.a. att nya miljöbilar befrias från fordonsskatt under de första fem åren. Den s.k. miljöbilspremien, som infördes 1 april 2007 för att under en avgränsad

tid påskynda ett marknadsgenomslag för miljöbilar i Sverige, ersätts därmed med en långsiktig skattebefrielse. Förslaget bör enligt regeringen träda i kraft den 1 januari 2010, men gälla retroaktivt och tillämpas för bilar som tas i bruk fr.o.m. den 1 juli 2009. En skillnad jämfört med miljöbilspremien är att skattebefrielsen inte bara gäller bilar som köps av privatpersoner utan även de som köps av företag, t ex förmånsbilar. Miljöbilspremien har haft den eftersträvade kraftfulla effekten, i april 2007 när miljöbilspremien infördes fanns det cirka 68 000 miljöbilar i Sverige, sommaren 2009 är antalet 228 000. Drygt 30 procent av nybilsförsäljningen utgörs av miljöbilar.

Genom förordningen (2009:1) om miljö- och trafiksäkerhetskrav för myndigheters bilar och bilresor, skärptes från den 1 februari 2009 miljökraven ytterligare och det infördes långtgående trafiksäkerhetskrav. Huvudregeln är nu att alla personbilar som statliga myndigheter köper in eller leasar ska vara miljöbilar.

Miljöteknik

I budgetpropositionen för 2010 föreslår regeringen, inom ramen för ett nytt femårigt program för energieffektivisering (2010–2014) förstärkta satsningar för att genom teknikupphandling och angränsande åtgärder för marknadsintroduktion främja utveckling, användning och spridning av ny energieffektiv teknik. Tonvikt läggs på energieffektiva vägtransportfordon samt energieffektiva maskiner inom de areella näringarna.

Eftersom utvecklingen av städer och tätorter har en stor inverkan på både klimat, konkurrenskraft och livskvalitet tillsatte regeringen hösten 2008 Delegationen för hållbara städer. Delegationen har ett brett uppdrag att under två år verka för hållbar stadsutveckling. Genom användande av integrerad, hållbar stadsplanering och ny miljöteknik kan städernas miljöpåverkan minskas samtidigt som attraktiva och konkurrenskraftiga miljöer skapas. Delegationen tar bland annat upp frågor kring ökad privat och offentlig samverkan kan uppnås samt hur kompetens kring arkitektur och stadsplanering ytterligare kan stärka och vara en del av klimatrelaterad miljöteknikexport. Delegationen hanterar och beslutar vidare om det ekonomiska stöd till utveckling av hållbara städer som infördes 2009. Sammanlagt finns 340 miljoner kronor under 2009 och 2010 tillgängliga för stöd till stadsutvecklingsprojekt som visar en särskilt stor potential för att minska klimatpåverkan, och som kan åstadkomma internationellt framstående attraktiva och hållbara stadsmiljöer att användas i demonstrationssyfte för att understödja samverkan och export. Den svenska kompetensen kring hållbar stadsutveckling och miljöteknik presenteras internationellt genom konceptet SymbioCity, som tagits fram av Exportrådet i samverkan med Regeringskansliet och miljötekniksektorn.

Regeringen och ett flertal myndigheter deltar också i olika internationella samarbeten kring hållbar stadsutveckling, bland annat i EU:s informella samarbete på området, FN:s UN-HABITAT samt OECD. Ett särskilt samarbete med Kina kring miljöteknik och hållbar stadsutveckling har inletts. För detta har en särskild samordnare utsetts av regeringen.

Skr. 2009/10:34

Regeringen arbetar aktivt för ett ökat internationellt samarbete också inom andra områden kring miljö- och energiteknik, bl.a. har avtal ingåtts med USA, Brasilien och Kina.

Skr. 2009/10:34

Klimatsatsning i utvecklingssamarbetet

Inom det internationella utvecklingssamarbetet har regeringen aviserat en särskild klimatsatsning om cirka 4 miljarder kronor under perioden 2009–2012. Målet är främst att på ett effektivt sätt bidra till långsiktiga insatser för anpassning till klimatförändringarna i de fattigaste länderna, men också att bidra till utvecklingsländernas åtgärder för att begränsa halten av växthusgaser, bl.a. genom ökad energieffektivisering, ökad tillgång till bättre teknik och alternativa energikällor samt återbesknogningsprojekt. Främst ska bidrag ske genom befintliga multilaterala initiativ men även i det bilaterala samarbetet, där Afrika står i fokus.

Regeringen tillsatte i oktober 2007 en internationell kommission för klimatförändring och utveckling. Syftet var att sätta ökat fokus på kopplingen mellan klimatförändringarna och utvecklingen i fattiga länder. En central uppgift var att säkerställa att framtida bistånd tar hänsyn till klimatpåverkan och risken för katastrofer i utvecklingsländerna. Resultatet av kommissionens arbete presenterades våren 2009. Kommissionen har fokuserat på anpassning till klimatförändringarna och dess kopplingar till riskreducering. I sin slutrapport framhåller kommissionen att anpassning är kontextspecifikt samt att det i arbetet för att bemöta klimatförändringarna är centralt att lyfta den lokala nivåns betydelse och den mänskliga dimensionen av anpassning till klimatförändringarna. Utvecklingssamarbetet bör användas katalytiskt för att generera andra typer av finansiering för anpassning; bistånd och icke-bistånd, offentliga och privata medel. Kommissionen menar att inga nya mekanismer och institutioner behövs, utan att styrning och samordning av de existerande måste stärkas.

Havspolitik

Under våren 2009 antog riksdagen propositionen En sammanhållen svensk havspolitik (prop. 2008/09:170, bet. 2008/09: MJU29, rskr. 2008/09:299). Inriktningen är att havets och kustområdenas resurser ska nyttjas hållbart så att ekosystemen bevaras och restaureras samtidigt som havsanknutna näringar kan utvecklas, växa och bidra till att stärka Sveriges konkurrenskraft. I propositionen presenterar regeringen bl.a. verktyg för att stödja utvecklingen av befintliga och nya verksamheter med anknytning till havet. Regeringen anger vidare prioriterade åtgärder som krävs för att öka sysselsättningen och utveckla företagsamheten och infrastrukturen inom de maritima näringarna.

Miljöanpassat omhändertagande – giftfria och resurssnåla kretslopp

Regeringen presenterade i mars 2008 en proposition om kemikalie-registrering (prop. 2007/08:80), med förslag till ändringar i de svenska kemikaliebestämmelserna när EU:s nya kemikalielagstiftning Reach

börjar tillämpas. Genom Reach stärks skyddet för människors hälsa och miljön, samtidigt som den europeiska kemikalieindustrins konkurrenskraft förbättras och utvecklingen av alternativa och säkrare ämnen främjas. Regeringen har dessutom påbörjat ett arbete med att omhänderta Reachutredningens slutbetänkande som överlämnades i juni 2008. I detta arbete ingår förslag till en organisation för effektiv tillsyn över hur Reach och övrig kemikalielagstiftning följs. En harmoniserad lagstiftning tillsammans med en effektiv tillsyn skapar förutsättningar för en god konkurrens för de berörda aktörerna som i detta fall är framför allt kemikalieindustrin.

Skr. 2009/10:34

Effektiva styrmedel

Miljöskatter och andra ekonomiska styrmedel är av central betydelse för att framtida mål på klimat- och energiområdet ska kunna nås. Olika ekonomiska styrmedel ger olika incitament och för att de ska vara effektiva måste de samordnas. En viktig utgångspunkt för miljöpolitiska styrmedel är att de, i möjligaste mån, ska utformas så att förorenaren betalar för sin miljöpåverkan. De ska i största möjliga utsträckning vara kostnadseffektiva, teknikneutrala och administrativt enkla.

Regeringen har i propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik – Klimat (prop. 2008/09:162) aviserat vissa strukturella förändringar av skattesystemet, i syfte att göra det enklare att genomföra träffsäkra och ändamålsenliga styrmedelsförändringar. Med utgångspunkt i den förändrade skattestrukturen har regeringen aviserat skatteförslag som bedöms minska utsläppen av växthusgaser samt bidra till att målen för andel förnybar energi och ökad energieffektivisering kan uppnås.

För att undanröja eventuella informations- och kunskapsbrister bör skatter och utsläppshandel eller andra marknadsbaserade styrmedel kompletteras med andra styrmedel för att den svenska klimat- och energipolitiken ska förverkligas. I propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik – Klimat (prop. 2008/09:163) presenterades principer för och kompletterande åtgärder som behövs för att undanröja informations- och kunskapsbrister inom olika sektorer så att de marknadsbaserade styrmedlen ges förutsättning att fungera bättre. Arbetet med att undanröja kunskapsbrister på klimat- och energiområdet utvecklas successivt från övergripande information om klimatfrågan till mer specifik information och rådgivning till hushåll, fastighetsägare och företag inom olika branscher, kring potentialer och åtgärder för att minska energianvändningen och därigenom klimatpåverkan. Ett stödsystem för energikartläggning i små- och medelstora företag inrättas och förbättrade informationsportaler utvecklas för bl.a. byggnadssektorn. Regeringen främjar även möjligheterna att i detta arbete mobilisera och ta till vara den kunskap och handlingskraft som finns spridd hos olika aktörer i samhället på lokal och regional såväl som central nivå.

Miljöstyrningsrådet är en nyckelaktör för att driva arbetet med miljökrav vid offentlig upphandling framåt. Arbetsmetoder och kvalitets-säkring av hur miljökriterier tas fram och uppdateras har ytterligare utvecklats. I och med den pågående ekonomiska krisen har

Miljöstyvningsrådet ytterligare fokuserat på att ta fram vägledning till offentliga upphandlare som möjliggör en kombination av ekonomisk och miljömässig vinst. Miljöstyvningsrådet har fortsatt att införa s.k. spjutspetskriterier i sitt arbete med miljökrav vid offentlig upphandling. Detta arbete innebär att miljökrav delas in i tre olika nivåer där den högsta nivån av miljöprestanda (spjutspetsnivå) försöker tangera den bästa miljötekniken som är tillgänglig på marknaden. På detta vis ges upphandlare möjlighet att stimulera marknaden till miljöinnovationer genom att ge fördel för dessa varor och tjänster i upphandling. Miljöstyvningsrådet har initierat ett s.k. innovationsforum, där olika intressenter möts för att diskutera utformningen av ett lämpligt spjutspetskriterium som är eftersträvansvärt och möjligt att uppnå. I juni 2009 beslutade regeringen om en förordning om energieffektiva åtgärder för myndigheter. Här ställs bl.a. krav som ger ytterligare incitament för myndigheter att ställa miljökrav vid offentlig upphandling.

Skr. 2009/10:34

3.5 Enklare och mer lönsamt att driva företag

- Riktlinje 14. Skapa ett mer konkurrenskraftigt företagsklimat och stimulera privata initiativ genom regelförenkling
- Riktlinje 15. Främja en mer företagsvänlig kultur och att skapa gynnsamt klimat för små och medelstora företag

Regeringen strävar efter att Sverige ska ha Europas bästa företagsklimat. Den ekonomiska utvecklingen i Sverige är beroende av förutsättningarna för företag att starta, överleva och växa samt hur väl innovationspotentialen tas till vara. Mot bakgrund av konjunkturläget är det särskilt viktigt att understödja utvecklingen av företagandet i Sverige och prioritera åtgärder för att stimulera fler företag att växa.

I syfte att stärka företagets möjligheter att växa och verka på den globala marknaden avser regeringen att utarbeta en internationaliseringsstrategi med särskilt fokus på små och medelstora företag. Internationaliseringsstrategin ska leda till att fler små och medelstora företag vågar ta steget till internationalisering. Detta sker bl.a. genom en genomlysning av samtliga statliga åtgärder där det säkerställs att insatser är anpassade för de små och medelstora företagens behov.

Arbetet med att skapa bättre villkor för företag, inklusive regeringens regelförenklingsarbete, har fortsatt under året. Åtgärder vidtas för att underlätta för mindre företag att delta i offentlig upphandling. Politiken handlar också om att förbättra trygghetssystemen för företagare, stimulera kvinnors företagande och öka tillgången till kapital m.m.. Beträffande finansiering av nya, små och medelstora företag är ambitionen att samordna resurser, säkerställa geografisk närvaro, och tydligare definiera statens insatser på området.

Under 2008 startades drygt 58 400 nya företag i Sverige, vilket i stort sett är oförändrat jämfört med 2007. Antalet företag startade av män minskade med 2 procent samtidigt som antalet företag som startades av kvinnor ökade med 3 procent. Andelen av de nystartade företagen 2008 som startades av enbart kvinnor var 32 procent och andelen företag som startades gemensamt av män och kvinnor var 6,5 procent.

Regeringens synsätt på regelförenklingsarbetet understryker sambandet mellan regelförenkling, tillväxt i ekonomin och ökad sysselsättning. Det omfattande regelförenklingsarbete som inleddes hösten 2006 har resulterat i att de verktyg som krävs för ett systematiskt regelförenklingsarbete nu är på plats. För första gången kan regeringen se ett trendbrott att de administrativa kostnaderna för företag minskar. Minskningen med 4 procent mellan 2007 och 2008 är dock endast ett steg i rätt riktning mot regeringens ambitiösa målsättning om att 2010 ska företagens administrativa kostnader ha minskat med 25 procent jämfört med 2006. Regeringen lämnade den 4 juni 2009 skrivelsen Regelförenklingsarbetet (skr. 2008/09:206) till riksdagen. I skrivelsen redogörs för regeringens regelförenklingsarbete som omfattar över 940 åtgärder. Under 2008 genomfördes eller avslutades drygt 290 förenklingsåtgärder. Regeringen lämnade ett nytt uppdrag till departementen och vissa statliga myndigheter i augusti 2009 att ta fram ytterligare underlag för regeringens handlingsplan avseende regelförenkling 2009. Ett arbete pågår avseende bl.a. processen runt den handlingsplan (dnr N2008/4837/MK) som ligger till grund för skrivelsen i syfte att nå större effektivitet och snabbare resultat avseende åtgärder m.m. I denna tydliggörs bland annat att de administrativa kostnaderna som följer av ett lagstiftningsförslag redovisas. Vidare säkerställs genom förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning att det viktiga fortgående arbetet med konsekvensutredningar av förslag till nya eller ändrade regler genomförs på likartat sätt i hela regelgivningskedjan. Ett regelråd inrättades 2008. Rådets uppgift är bl.a. att under regeringens och myndigheters beredningsprocess av lagar, förordningar och föreskrifter säkerställa att konsekvensutredningar håller erforderlig kvalitet. Regelrådet ska också granska utformningen av förslag till nya och ändrade regler som kan få effekter av betydelse för företagens arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt. Rådet ska arbeta under en begränsad tid för att skynda på regelförenklingsarbetet. Rådets arbete ska utvärderas under 2009. Regelrådet har per den 2 september 2009 avgett yttrande över 135 förslag till nya eller ändrade regler. Av dessa har 61 tillstyrkts. Rådet har i 45 fall helt avstyrkt föreslagen reglering. I 61 fall har Rådets granskning utmynnat i kritik mot kvaliteten på genomförd konsekvensutredning.

Riktlinjer för arbetet med konsekvensutredningar i Regeringskansliet samt Riktlinjer för Regeringskansliets överlämnande av underlag till regelrådet som tillämpats från 15 juni 2008 respektive 1 oktober 2008 kommer att ligga till grund för utvärderingen under 2009 om Regeringskansliets arbete med konsekvensutredningar. Arbetet med mätningar av företagens administrativa kostnader är centralt i regelförenklingsarbetet och sker i nära samråd med näringslivet. Tillväxtverket har på regeringens uppdrag under 2008 uppdaterat vissa äldre mätningar. Resultat från mätningarna kan bl.a. användas för att simulera de administrativa kostnaderna i samband med framtagande av nya föreskrifter. Sverige är ett av de få länder som nu kan simulera kostnaderna. För närmare information om mätningarna hänvisas till skr. 2008/09:206.

I april 2009 lämnade Bolagsverket ett förslag om minskat uppgiftslämnande för företag genom ökad samordning mellan statliga myndigheter (dnr N2009/4509/MK). Utgångspunkten för regeringsuppdraget var att företagen bara ska behöva lämna en uppgift en gång till statliga myndigheter. Övriga myndigheter ska därefter inte behöva hämta in samma uppgift från företaget utan uppgiften ska vara tillgänglig för alla myndigheter.

Enklare redovisningsregler som beräknas sänka företagens kostnader bereds för närvarande i Regeringskansliet. Arbetet är främst inriktat på mindre företag och på att en proposition ska kunna beslutas kring årsskiftet 2009/2010.

I delbetänkandet Aktiekapital i privata aktiebolag (SOU 2008:49) föreslås att kravet på lägsta aktiekapital i privata aktiebolag sänks. Arbetet i Regeringskansliet är nu inriktat på att en proposition ska beslutas kring årsskiftet 2009/2010.

Ökad tillgång till kapital

Den pågående finanskrisen har tillfälligt ökat behovet av marknadskompleterande insatser när det gäller investeringar och rörelsekapital för den löpande verksamheten. Bland annat har situationen inom banksektorn gjort att bankerna inte kunnat möta den ökade efterfrågan på krediter bland landets nya samt små- och medelstora företag. Regeringen har därför gjort stora insatser för att möta företagens efterfrågan på kapital, bland annat genom att ge Almi Företagspartner AB ett kapitaltillskott med 2 miljarder kronor och besluta om en större flexibilitet i bolagets långivning. Det innebär bland annat att Almi Företagspartner AB fått möjligheter att finansiera en större andel av små och medelstora företags kapitalbehov. Vidare har projekt godkänts i flertalet av Sveriges strukturfondsregioner som med hjälp av EU-medel samt nationell och regional medfinansiering syftar till att öka tillgången till riskkapital för små och medelstora företag.

Även efterfrågan på exportkrediter har ökat markant under krisen. Som en följd av detta beslutade riksdagen i enlighet med regeringens förslag i slutet av 2008 att öka kapaciteten hos AB Svensk Exportkredit (SEK) genom dels ett kapitaltillskott, dels en skapad möjlighet att under 2009 mot marknadsmässiga villkor ta upp lån i Riksgälden, vilket skedde i propositionen Åtgärder för förstärkt exportfinansiering (prop. 2008/09:86). Riksdagen bemyndigade därmed regeringen att genom Riksgäldskontoret utfärda en låneram till AB Svensk Exportkredit om 100 miljarder kronor och en kreditgarantiram för upplåning upp till högst 450 miljarder kronor. Samtidigt höjdes ramen för de exportkreditgarantier som ställs ut av Exportkreditnämnden (EKN) från 200 till 350 miljarder kronor (prop. 2008/09:86). I budgetpropositionen för 2010 har regeringen föreslagit en ytterligare höjning av EKN:s ram för exportgarantier från 350 miljarder kronor till 500 miljarder kronor samt en förlängning av SEK:s låneram på 100 miljarder kronor och kreditgarantiram för upplåning till högst 250 miljarder kronor (jämfört med 450 miljarder kronor för 2009).

En översyn har gjorts av de statligt finansierade företagsrådgivningsinsatserna. Uppdraget redovisades i februari 2009. I uppdraget ingick bland annat att analysera utformningen av rådgivningen riktad till företagare och potentiella företagare, om överlappningar eller undanträngning av privata aktörer förekommer, samt föreslå hur den statliga styrningen av rådgivningsinsatserna kan effektiviseras. Frågorna bereds nu inom Regeringskansliet. Ambitionen är att tydligare definiera statens åtagande och åstadkomma en effektivisering och samordning av rådgivningsinsatserna samt öka inslaget av privata utförare.

Trygghetssystem för företagare

Regeringen aviserar i budgetpropositionen för 2010 reformer i de sociala trygghetssystemen för företagare för att stärka incitamenten för företagande. Reformerna omfattar arbetslöshetsförsäkringen, sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen. Förslagen syftar till att skapa tydliga och förutsägbara regler, öka likabehandlingen av företagare och anställda samt öka valfriheten för företagare.

Förslagen inom föräldraförsäkringen innebär att företagare och anställda ska behandlas mer lika. Förslagen inom arbetslöshetsförsäkringen ska göra det tryggare att gå från anställning till företagande och innebär att företagare får rimlig tid att pröva sin idé och etablera sitt företag. Förslagen inom sjukförsäkringen ska göra det tryggare att gå från anställning till företagande och göra det mindre riskfyllt för företag att anställa. Ett exempel är att samtliga företagare får en karenstid på minst sju dagar samt ökade möjligheter att välja längre karens än i dag. Sjukförsäkringsavgiften sänks för alla företagare och mest för dem som väljer lång karenstid. Regeringen avser att återkomma med dessa förslag under våren 2010 och de bör kunna träda i kraft senast den 1 juli 2010.

Offentlig upphandling och små och medelstora företag

Enligt Konkurrensverkets strategi för upphandlingsfrågor ska tillsyn med särskilt fokus på att öppna upp för småföretag att delta i ramavtalsupphandlingar prioriteras. De statliga ramavtalen regleras särskilt i förordningen (1998:796) om statlig inköpsamordning. När det gäller statliga ramavtalsupphandlingar har Statskontoret haft i uppdrag att göra en översyn av den statliga inköpsamordningen. Uppdraget redovisades i juni 2009. Statskontoret menar i sin rapport att den statliga inköpsamordningen inte generellt utestänger små och medelstora företag från att delta i upphandlingar, men att det finns vissa ramavtalsområden där små och medelstora företag är underrepresenterade. Statskontoret föreslår att en ny myndighet för samordnad upphandling i staten inrättas för att förvalta ramavtal. Rapporten remitteras för närvarande och förslagen kommer att beredas inom Regeringskansliet under hösten.

Kammarkollegiet har fått i uppdrag att ge praktisk vägledning till upphandlande myndigheter och enheter samt till leverantörer om hur en effektiv och rättssäker upphandlingsprocess ska genomföras. I sam-

verkan med upphandlande myndigheter och enheter samt representanter för näringsliv och intresseorganisationer ska kollegiet utveckla hjälpmedel, metoder och system för en effektivare upphandling. En vägledning för offentlig upphandling inom vård och omsorg utvecklas också. Kollegiet har även i sitt regleringsbrev för 2009 fått i uppdrag att verka för att upphandlande enheter och myndigheter ska väga in bl.a. kvalitet och hållbar utveckling samt underlätta för små och medelstora företag att delta i upphandlingar.

Skr. 2009/10:34

Kvinnors företagande

Intresset bland kvinnor att delta i det nationella programmet för kvinnors företagande har varit stort under 2008 och aktiviteten är hög. Insatserna inkluderar bland annat rådgivning, informationsinsatser, utbildning av rådgivare, entreprenörskapsutbildningar och mentorskapsprogram. Halvtidsutvärderingen visar att programmet utvecklas i enlighet med regeringens ambitioner att synliggöra kvinnors företagande samt att det fortskrider väl och har mottagits positivt. Utöver programmet inkluderar regeringens insatser även forskning och ett ambassadörsprogram för kvinnors företagande. Det svenska ambassadörsprogrammet har fungerat som en förebild för ett ambassadörsprogram på EU-nivå som lanseras i oktober 2009.

I december 2008 beviljade regeringen Almi Företagspartner AB medel för att samordna ett nationellt styrelseprogram för kvinnor. Detta är en insats som syftar till att synliggöra kvinnor som har erforderlig kompetens för att sitta i bolagsstyrelser. Programmet möjliggör för 200 kvinnor att delta i ett mentorprogram, samt tilldelas stipendier till valfri styrelseutbildning.

Entreprenörskap inom vård och omsorg

År 2006 beslutade regeringen om insatser för att utveckla entreprenörskap och företagande inom vård och omsorg, i syfte att öka mångfalden, förbättra kvaliteten och öka valfriheten (se även avsnitt 3.3). År 2009 har ett handlingsprogram för entreprenörskap och förnyelse inom vård och omsorg tagits fram av Tillväxtverket på uppdrag av regeringen. Mellan 2006 och 2009 har över 100 miljoner kronor satsats på åtgärder som stärker entreprenörskap inom sjukvård, omsorg, apoteksområdet och andra välfärdsområden. Regeringen avser nu att förstärka insatserna på området för att ytterligare stimulera en mångfald av utförare och förnyelse av välfärdssektorn. Detta görs bl.a. genom inrättande av ett välfärdsutvecklingsråd som ska samla aktörer på marknaden och kontinuerligt ha en dialog om hinder för utveckling och jobba med förslag om hur dessa ska kunna undanröjas. Regeringen föreslår i budgetpropositionen för 2010 att 10 miljoner kronor anvisas för ändamålet entreprenörskap och förnyelse i välfärdssektorn.

För att främja entreprenörskap bland unga presenterade regeringen i maj 2009 en strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet. Strategin betonar utbildningsområdets centrala roll i att stimulera entreprenörskap. Skolan lägger grunden för ett entreprenöriellt förhållningssätt och genom strategin har regeringen konkretiserat åtgärder för att entreprenörskap ska genomsyra utbildningen på alla nivåer i utbildningssystemet.

Företagande bland personer med utländsk bakgrund

Regeringen har avsatt 20 miljoner kronor årligen mellan 2008 och 2010 för att främja företagandet bland personer med utländsk bakgrund. Tillväxtverket koordinerar insatserna. Insatserna riktar sig främst till etablerade företagare med utländsk bakgrund som vill få hjälp med att utveckla och expandera sina företag. Många fler företagare med utländsk bakgrund har fått tillgång till lån och affärsutveckling via Almi Företagspartner AB. Mellan 2007 och 2008 ökade utlåningen till denna målgrupp med 61 procent. Vidare har Tillväxtverket startat ett forskarforum med uppgift att ta fram och sprida kunskap om företagare med utländsk bakgrund till rådgivnings- och finansieringsaktörer och allmänheten. Detta för att öka kunskaperna om och förbättra attityderna till dessa företagare. Tillväxtverket har även inlett ett samarbete med affärsbankerna i ett försök att förbättra finansieringssituationen.

Regeringen beslutade 2008 att i ökad utsträckning nyttiggöra företagare med utländsk bakgrund i handels- och investeringsfrämjandet. Många företagare med utländsk bakgrund besitter goda kunskaper om affärskultur, politik, religion och språk i sina tidigare hemländer och kan därför stödja svenska företag att nå nya marknader samt förbättra handelsrelationerna mellan Sverige och andra länder. Exportrådet har fått regeringens uppdrag att bilda, utveckla och stödja nätverk för företagare med utländsk bakgrund med syftet att öka utrikeshandeln. Rådslag har hållits där företagare, myndigheter, såsom Almi Företagspartner AB och Swedfund International AB, och regeringsföreträdare fått möjlighet att direkt utbyta idéer och erfarenheter som ska ligga till grund för det fortsatta arbetet.

Kulturella och kreativa näringar, insatser och handlingsplan

Förbättrade förutsättningar för kulturskapare och kreativa entreprenörer och ökad samverkan med näringslivet kan bidra till såväl regioners utveckling som till ökad konkurrenskraft. Regeringen har hösten 2009 presenterat en handlingsplan för kulturella och kreativa näringar. Handlingsplanen är en del av en långsiktig satsning på kulturella och kreativa näringar på totalt 73 miljoner kronor under perioden 2009–2012, varav 60 miljoner kronor avser en ny satsning för 2010–2012. Handlingsplanen innebär att kulturskapares arbetsmarknad breddas och att kulturen kan få ännu större spridning i samhället. Syftet med handlingsplanen är att skapa goda förutsättningar för entreprenörer inom kulturella och kreativa näringar att utveckla sina affärsidéer och

företagande. Insatserna i handlingsplanen ska utgå från entreprenörernas specifika behov och möjligheter. Vidare syftar insatserna i handlingsplanen till att förbättra bl.a. affärsrådgivningen, öka kunskapen om samt förbättra möjligheten att mäta dessa näringars betydelse för tillväxt. Satsningar görs även på inkubatorer och nätverksskapande, liksom på innovation och design.

Skr. 2009/10:34

Regeringen har i de nya ägardirektiven för Almi Företagspartner AB specificerat att bolaget ska genomföra en koncerngemensam kompetensutvecklingsinsats inom kulturella och kreativa näringar för att affärsrådgivning och finansieringsutbud ska tillhandahållas på ett ändamålsenligt sätt. Det betyder att företag med goda affärsidéer kan få ökade möjligheter till finansiering.

3.6 Hållbar infrastruktur för ökad konkurrenskraft, tillväxt och välfärd

- Riktlinje 16. Att utvidga, förbättra och sammanlänka den europeiska infrastrukturen

Transportinfrastruktur

En fungerande infrastruktur är en grundförutsättning för att bedriva företagsverksamhet och att åstadkomma en långsiktigt hållbar tillväxt i alla delar av landet. Regioners möjlighet att behålla och locka till sig företag är beroende av att det finns fungerande transporter och kommunikationer. Transportsystemet ska underlätta vardagen för människor och företag genom att erbjuda effektiva och klimatsäkra resor och transporter. Regionförstoring kan vara ett sätt att gynna näringslivets tillgång till arbetskraft med olika kompetens samtidigt som det öppnar nya möjligheter för individen att hitta attraktiva arbetsplatser och livsmiljöer inom pendlingsavstånd. Större regioner är mindre sårbara eftersom de har förutsättningar för en mer differentierad arbetsmarknad och en högre grad av specialisering som stärker deras konkurrenskraft. Den infrastrukturproposition som regeringen lade i september 2008 har beslutats av riksdagen (prop. 2008/09:35, bet. 2008/09:TU2, rskr. 2008/09:145). Myndigheter och regioner genomför nu ett analys- och prioriteringsarbete som ska resultera i förslag till nationella och regionala infrastrukturplaner för perioden 2010–2021. I uppdraget till myndigheterna ingår även att söka medfinansiering från andra intressenter som är villiga att bidra med medel. Medfinansiering kan ske t.ex. genom direkta ekonomiska bidrag eller i form av brukaravgifter. Regeringen kommer under 2010 att fastställa den nationella planen och besluta om definitiva ramar till de regionala planerna.

Genomförande pågår av den särskilda närtidssatsning på 7,6 miljarder kronor för investeringar i transportinfrastrukturen som regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/09:1). Tillsammans med de tidigare beslutade ambitionsökningarna för drift och underhåll är satsningen på totalt 10 miljarder kronor. Särskilda åtgärder har därefter vidtagits för att vårda befintlig infrastruktur och samtidigt ge syssel-

sättning till arbetskraft inom byggsektorn. Riksdagens beslut med anledning av propositionen Åtgärder för jobb och omställning (prop. 2008/09:97, bet. 2008/09:FiU18, rskr. 2008/09:183) innebär att infrastrukturuområdet tillfördes sammantaget 1 miljard kronor perioden 2009–2011 för drift och underhåll av vägar och järnvägar. I budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1) föreslår regeringen att ytterligare 1,6 miljarder kronor satsas på infrastruktur under 2009–2011. Medlen kommer att användas för insatser inom både väg- och järnvägsområdet i syfte att dämpa sysselsättningsnedgången. Initiativ till stärkt samarbete i fråga om gränsöverskridande infrastruktur har tagits med de skandinaviska grannländerna. Tillsammans med Norge arbetar Sverige just nu för att åstadkomma en förlängning av nuvarande E16 från Oslo till Gävle. Ett annat exempel är att initiativ kommer att vidtas för att se över hur bl.a. kapacitetsutnyttjandet på Öresundsförbindelsen kan förbättras.

Sverige ämnar under EU-ordförandeskapet uppmärksamma kommissionens arbete med en vitbok om EU:s transportpolitik efter 2010. Statens institut för kommunikationsanalys (SIKA) har på regeringens uppdrag tagit fram en s.k. SWOT-analys som beskriver den europeiska transportpolitikens styrkor, svagheter, möjligheter och hot. Med avstamp i SIKA:s arbete kommer Sverige särskilt betona vikten av ett sammanhängande och effektivt europeiskt transportsystem där införande och användningen av ny teknik kommer att spela en betydande roll.

Kommissionen har vidare inlett arbetet med att revidera riktlinjerna för det transeuropeiska transportnätverket (TEN-T). På svenskt initiativ har ett nordisk-baltiskt samarbete etablerats, med syfte att samarbeta och ta gemensamma initiativ i frågan. En viktig utgångspunkt för Sverige är att TEN-T bättre kan bidra till skapandet av ett gemensamt europeiskt transportsystem.

Energiinfrastruktur

Som ett led i anpassningen av det svenska och nordiska överföringsnätet till den europeiska energi- och miljöpolitiken i framtiden pågår ett omfattande arbete med att ytterligare öka överföringsförmågan och robustheten i kraftsystemet. På detta sätt förbättras förutsättningarna för ett effektivt utnyttjande av gemensamma produktionsresurser i Norden, vilket ger konkurrensfördelar och skapar bättre förutsättningar för både energitillförsel, miljö och tillväxt.

I den nordiska handlingsplanen för elmarknaden, som de nordiska energiministrarna beslutade, i september 2008, ingår att främja framtida nätinvesteringar och förverkliga redan överenskomna investeringar som har ringats in som strategiskt viktiga för den nordiska elmarknaden.

4 Sysselsättningspolitik

De senaste årens positiva utveckling för sysselsättningen i Sverige ändrades hösten 2008 till följd av den finansiella krisen. Den snabba försämringen av arbetsmarknadsläget till trots, präglades 2008 som helhet av hög sysselsättning och låg arbetslöshet. Antalet fast anställda ökade också kraftigt. Försämringen av arbetsmarknadsläget har dock fortsatt under det första halvåret 2009. Antalet sysselsatta har minskat, arbetslösheten har ökat och antalet varsel om uppsägningar har fortsatt legat på en hög nivå.

I Sveriges handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning 2008–2010 presenterade regeringen förslag och åtgärder som planerats eller vidtagits för att minska utanförskapet och för att fler människor ska komma i arbete. Årets sysselsättningskapitel fokuserar på vad som genomförts sedan förra året, och i den mån det finns, effekter och utvärdering av de vidtagna åtgärderna.

I årets handlingsprogram står regeringens åtgärder för att möta den ekonomiska krisen i centrum. I fokus för sysselsättningskapitlet står också de uppmaningar Sverige fick i kommissionens och rådets rekommendationer från 2009 om att få in fler långtidsarbetslösa, personer som varit sjukskrivna, ungdomar och personer med invandrarbakgrund på arbetsmarknaden.

Målet med regeringens insatser är en väl fungerande arbetsmarknad och en varaktigt högre sysselsättningsnivå genom framförallt ett minskat utanförskap. Sysselsättningspolitikens viktigaste uppgift är att öka den sysselsättningsnivå som är förenlig med stabil inflation och ekonomisk balans i övrigt, dvs. det är den varaktiga sysselsättningen som ska öka. Den långsiktiga politiken har inriktas på åtgärder som ökar arbetsutbudet eftersom det är utbudet som på sikt bestämmer sysselsättningen. Den viktigaste reformen har varit jobbskatteavdraget som stärkt drivkrafterna till arbete genom att göra det mer lönsamt att arbeta. Andra viktiga åtgärder har varit förändringar i arbetslöshets- och sjukförsäkringen. Ett antal åtgärder har också vidtagits för att öka tillgången till utbildning av god kvalitet.

Utbudsreformerna behöver dock kompletteras med åtgärder som stimulerar efterfrågan på personer som står långt från arbetsmarknaden. Nystartsjobben minskar kostnaderna för arbetsgivare som anställer personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Även åtgärder som förbättrar matchningen mellan arbetssökande och lediga platser ökar sysselsättningen. Bland annat har Arbetsförmedlingen fått ett tydligare uppdrag att förmedla arbete och de arbetsmarknadspolitiska programmen har fått en tydligare inriktning mot att söka arbete. Regeringen har vidtagit särskilda åtgärder för att hantera den sedan länge höga ungdomsarbetslösheten. Bland annat har en jobbgaranti för ungdomar införts. Jobbgarantin syftar till att unga ska få jobb eller söka sig till det reguljära utbildningssystemet.

Den viktigaste uppgiften för sysselsättningspolitiken i rådande konjunkturläge är att motverka att krisen får långvariga effekter på

arbetsmarknaden. Regeringen bedömer att den hittills förda långsiktiga politiken är ändamålsenlig även i detta konjunkturläge eftersom dessa åtgärder bidrar till att öka arbetsmarknadens anpassningsförmåga. Regeringen bedömer dock att den långsiktiga sysselsättningspolitiken behöver kompletteras med åtgärder som stimulerar efterfrågan, dämpar fallet i sysselsättningen och som motverkar persistens i arbetslöshet. För att stimulera efterfrågan har regeringen bland annat presenterat en permanent skattereduktion vid reparation, om- och tillbyggnad, det s.k. ROT-avdraget, och en resursförstärkning till infrastrukturinvesteringar. För att dämpa fallet i sysselsättningen har regeringen bland annat ökat statsbidraget till kommunerna.

För att motverka att arbetslösheten biter sig fast på höga nivåer under lång tid eller att människor slås ut från arbetsmarknaden har arbetsmarknadspolitikerna anpassats genom en kraftfull satsning på aktiva insatser både för kort- och långtidsarbetslösa. Stödet till korttidsarbetslösa ges framför allt genom åtgärder som stödjer och uppmuntrar dem som förlorar jobbet att fortsätta söka arbete samt att erbjuda praktikplatser för att förstärka kompetensen eller upprätthålla kontakten med arbetslivet. För att stärka konkurrenskraften hos personer med långa arbetslöshetstider är det viktigt att värna kvaliteten i jobb- och utvecklingsgarantin samt jobbgarantin för ungdomar. Nystartsjobben har förstärkts i syfte att upprätthålla konkurrenskraften för de personer som står långt från arbetsmarknaden.

När det gäller de långsiktiga åtgärderna som diskuteras i kapitlet är minskad sjukfrånvaro en central del i regeringens politik för att minska utanförskapet. Regeringen har genomfört ett omfattande åtgärdspaket i syfte att ge drivkrafter för att ta tillvara individens arbetsförmåga, förbättra stödet för individen och erbjuda fler vägar tillbaka till arbete. Ungdomar är en viktig målgrupp i regeringens arbete för att bryta utanförskapet. För att underlätta för unga att komma in på arbetsmarknaden och få arbetslivserfarenhet har regeringen bland annat sänkt socialavgifterna för unga för att på så sätt sänka kostnaderna för att anställa en ungdom. Dessutom har det blivit enklare att anställa för viss tid. Nyanlända flyktingar har oavsett konjunkturläge svårt att få ett jobb och prioriteras därför inom sysselsättningspolitiken. Regeringen har bland annat infört en särskild subventionerad anställning, instegsjobb, som erbjuds arbetslösa nyanlända invandrare i kombination med svenskundervisning.

4.1 Gemensamma mål för sysselsättningspolitiken

- Riktlinje 17. Genomföra en sysselsättningspolitik som syftar till att uppnå full sysselsättning, förbättra kvaliteten och produktiviteten i arbetet och öka graden av social och territoriell sammanhållning

Regeringens mål att öka den sysselsättningsnivå som är förenlig med stabil inflation och ekonomisk balans i övrigt ligger fast, dvs. det är den varaktiga sysselsättningen som ska öka. Därmed ligger även politikens långsiktiga inriktning för tillväxt och sysselsättning fast som ligger väl i linje med europeiska sysselsättningsstrategins övergripande mål; full

Mål inom ramen för den europeiska sysselsättningsstrategin och utfall för Sverige

För källor se bilaga 3 – indikatorer för att följa upp sysselsättningsstrategin

Senast 2010 ska alla arbetslösa, innan arbetslöshetstiden uppgår till fyra månader (ungdomar) respektive tolv månader (vuxna), erbjudas arbete, lärlingsplats, kompletterande utbildning eller annan åtgärd som främjar anställbarheten.

År 2008 hade 1,4 procent av de vuxna arbetslösa männen och 1,1 procent av de vuxna arbetslösa kvinnorna inte erbjudits arbete, lärlingsplats, kompletterande utbildning eller någon annan åtgärd som främjar anställbarheten. För unga män var motsvarande andel 3,6 procent och för unga kvinnor 3,0 procent.

Källa: se indikator 19.M3

Senast 2010 ska 25 procent av de långtidsarbetslösa delta i en aktiv åtgärd i form av utbildning, omskolning, arbetspraktik eller någon annan åtgärd som främjar anställbarheten, i syfte att uppnå genomsnittet av de tre medlemsstater som har nått de bästa resultaten.

Under 2008 deltog 76,9 procent av de långtidsarbetslösa männen och 75,6 procent av de långtidsarbetslösa kvinnorna i något arbetsmarknadspolitiskt program.

Källa: se indikator 19.M4

Arbetssökande inom hela EU ska kunna få information om alla lediga platser som annonseras genom medlemsstaternas arbetsförmedlingar.

Alla lediga platser vid Arbetsförmedlingen publiceras i EURES-systemet.

Källa: finns ingen indikator

Den faktiska genomsnittliga åldern då man lämnar arbetsmarknaden ska ha förlängts med fem år på EU-nivå senast 2010, jämfört med 2001 (59,9 år). Skr. 2008/09:34 51

Den faktiska genomsnittsåldern för utträde från arbetsmarknaden var 63,9 år 2007 jämfört med 62,1 år 2001, vilket utgör en ökning med 1,8 år.

Källa: se indikator 18.M4

Barnomsorg ska senast 2010 tillhandahållas för minst 90 procent av alla barn mellan tre år och den obligatoriska skolåldern och för minst 33 procent av alla barn under tre år.

År 2008 var 85,6 procent av alla barn mellan 1 och 5 år inskrivna i förskola eller familjedaghem – 78,1 procent av alla barn mellan 1 och 3 år och 97,3 procent av alla barn mellan 4 och 5 år.

Källa: Skolverket

Andelen elever som slutar skolan i förtid ska genomsnittligt i EU vara högst 10 procent.

År 2007 hade 7,0 procent av de unga kvinnorna och 10,2 procent av de unga männen i åldern 18–24 år högst fullgjort grundskola (ISCED-nivå 2) och deltog inte i vidare utbildning.

Källa: se indikator 23.M3

Minst 85 procent av alla 22-åringar i EU ska senast 2010 ha genomgått gymnasieutbildning.

Av de 22-åriga kvinnorna hade 89,7 procent genomgått gymnasieutbildning 2008. För de 22-åriga männen var motsvarande andel 86,2 procent.

Källa: se indikator 23.M2

Deltagande i livslångt lärande inom EU bör genomsnittligt uppgå till minst 12,5 procent av den vuxna befolkningen i arbetsför ålder (25–64 år).

År 2008 var andelen män och kvinnor i åldern 25–64 år som hade deltagit i någon form av utbildning under de senaste fyra veckorna 25,8 procent respektive 39,3 procent.

Källa: se indikator 23.M4

Fler i arbete

En rad permanenta reformer har genomförts som syftar till att långsiktigt öka arbetsutbudet och att stärka konkurrenskraften bland dem som står längst från arbetsmarknaden. Detta är en välavvägd inriktning på politiken, eftersom arbetsutbudet bestämmer sysselsättningen på lång sikt. De viktigaste åtgärderna som regeringen har genomfört är jobbskatteavdraget som innebär sänkt inkomstskatt för alla löntagare, förändringar i arbetslöshets- och sjukförsäkringar, införandet av nystartsjobben som innebär lägre kostnader för arbetsgivare som anställer personer som står långt från arbetsmarknaden, samt omläggningen av arbetsmarknadspolitiken. Omläggningen av arbetsmarknadspolitiken har inneburit att Arbetsförmedlingen har fått ett tydligare uppdrag att förmedla arbete. De arbetsmarknadspolitiska programmen har också fått en tydligare inriktning mot att upprätthålla sökaktiviteten. De åtgärder som har vidtagits för att stärka grupper med relativt svag förankring på arbetsmarknaden har till stor del handlat om att öka arbetsgivarnas benägenhet att rekrytera ur gruppen. I tider när arbetslösheten ökar kraftigt till följd av ett dramatiskt fall i efterfrågan måste politiken kompletteras med tillfälliga åtgärder som motverkar att arbetslösheten fastnar på en hög nivå och att människor varaktigt slås ut från arbetsmarknaden. Det är också mycket angeläget att stärka konkurrenskraften bland dem som har en svag förankring på arbetsmarknaden.

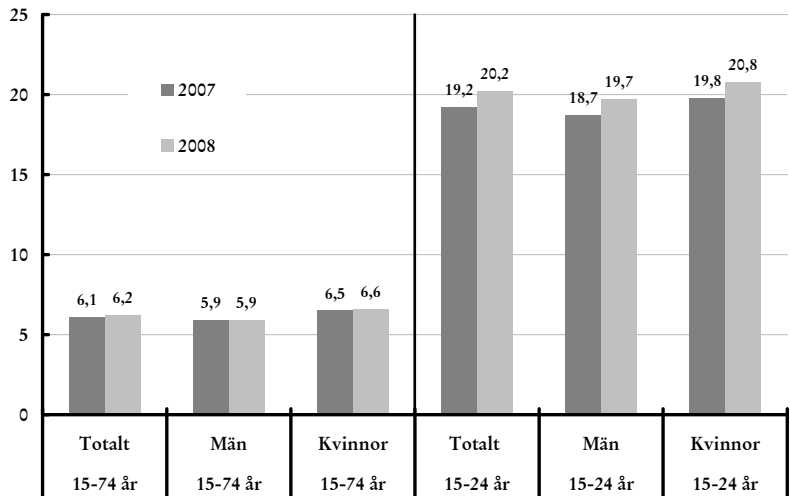
Regeringen har därför satsat åtgärder på korttidsarbetslösa för att öka deras chanser att snabbt få ett nytt arbete och därmed undvika långtidsarbetslöshet genom intensifierad förmedling/coachning, praktik

och utbildning. Det nationella strukturfondsprogrammet för regional konkurrenskraft och sysselsättning är ett komplement till ordinarie arbetsmarknadspolitik. Insatserna inom programmet, vilka nu bl.a. inriktas på kompetensutveckling av sysselsatta i företag där stora varsel lagts, fyller en viktig funktion i rådande konjunkturläge.

Skr. 2009/10:34

Under perioden 2006–2008 var utvecklingen av antalet sysselsatta och arbetslösa mycket positiv i Sverige. Denna utveckling bröts dock hösten 2008 då den finansiella krisen bidrog till en snabb försämring av arbetsmarknadsläget under främst det fjärde kvartalet. På helårsbasis karaktäriserades dock 2008 av hög sysselsättning och låg arbetslöshet. Andelen sysselsatta av befolkningen (15–74 år) uppgick till 66,8 procent under 2008 enligt Statistiska centralbyrån. Bland kvinnor uppgick sysselsättningsgraden till 63,8 procent och bland män till 69,6 procent. I jämförelse med 2007 var sysselsättningsgraden i stort sett oförändrad för bägge könen. Bland ungdomar (15–24 år) ökade sysselsättningsgraden något för kvinnor, medan den minskade svagt bland män. Antalet arbetslösa som andel av arbetskraften (15–74 år) uppgick till 6,2 procent under 2008. Arbetslösheten var lägre bland män (5,9 procent) än bland kvinnor (6,6 procent). I jämförelse med 2007 var den relativa arbetslösheten i det närmaste oförändrad, både för kvinnor och män. Arbetslösheten bland ungdomar (15–24 år) uppgick till 20,2 procent, vilket motsvarade en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2007. Arbetslösheten ökade både bland unga kvinnor och män.

Diagram 1. Nationell arbetslöshet 2008, i procent

Källa: Statistiska centralbyrån

Sysselsättningsutvecklingen bland utrikes födda var positiv under 2008. Andelen sysselsatta av befolkningen uppgick till 58,1 procent, vilket var en ökning med 0,8 procentenheter jämfört med 2007. Främst skedde ökningen bland utrikes födda män. Arbetslösheten bland utrikes födda uppgick till 12,0 procent under 2008 (12,8 procent för kvinnor och 11,3

procent för män). Bland utrikes födda kvinnor skedde en svag ökning av arbetslösheten i jämförelse med 2007, medan den minskade något för männen.

Tabell 1. EU:s sysselsättningsmål och Sveriges resultat 2008, i procent

	Totalt	Män	Kvinnor	Äldre (55-64 år)
Sysselsättningsgrad, 15–64 år	74,3	76,7	71,8	70,1
EU:s mål 2010	70,0	-	60,0	50,0

Källa: Eurostat

Arbetskraftens storlek i förhållande till befolkningen (15–74 år), det relativa arbetskraftsdeltagandet, uppgick till 71,2 procent 2008, vilket var en oförändrad nivå jämfört med 2007, både bland kvinnor och män. Det relativa arbetskraftsdeltagandet bland ungdomar ökade med 0,5 procentenheter till 52,4 procent. Ökningen var något större bland män. Bland utrikes födda var motsvarande ökning 1,0 procentenhet och det relativa arbetskraftsdeltagandet uppgick till totalt 66,1 procent. Främst ökade arbetskraften bland utrikes födda män vilket innebär att gapet i arbetskraftsdeltagande mellan utrikes födda kvinnor och utrikes födda män ökar.

Den försämring av arbetsmarknaden som skedde under hösten 2008 har förstärkts under det första halvåret 2009. Sysselsättningen har minskat, särskilt bland ungdomar och män. Under första halvåret 2009 har arbetslösheten ökat kraftigt och uppgick till 8,5 procent. Den största ökningen har skett bland ungdomar (15–24 år), särskilt bland unga män. Den kraftigt försämrade konjunkturen bedöms leda till en fortsatt ökning av arbetslösheten både bland kvinnor och män under fortsättningen av 2009 och under 2010. Enligt regeringens senaste prognos i budgetpropositionen för 2010 väntas arbetslösheten öka och uppgå till 11,4 procent 2010.

Produktivitetsutveckling

Produktivitetsutvecklingen har stor betydelse för utvecklingen av BNP och välbstånd. Några viktiga faktorer som styr utvecklingen av produktiviteten är teknisk utveckling, arbetskraftens kvalitet, forskning, konkurrensförhållanden, infrastruktur och att arbetsmarknaden fungerar effektivt så att strukturuomvandling inte hindras eller fördröjs.

Produktionen i näringslivet och ekonomin som helhet har minskat genom kraftiga fall i efterfrågan på svenska exportprodukter och tjänster under 2008–2009. Det starkaste bidraget till denna nedgång kommer från industrin där produktionsfallet väntas uppgå till 18,6 procent 2009. Nästföljande år väntas efterfrågan på exportvaror tillta och industriproduktionen väntas detta år öka med 3,1 procent. Den sammantagna produktionen i näringslivet väntas öka med 0,5 procent 2010. Produktionsneddragningarna inom industrin och i stora delar av tjänstenäringarna har medfört betydande neddragningar av personal och som följd därav minskat antal arbetade timmar. Under 2009 väntas antalet

arbetade timmar i näringslivet minskar med 5,2 procent och minskar ytterligare med 2,3 procent under 2010. Skr. 2009/10:34

Nedgången i antalet arbetade timmar, som vanligen initialt i en konjunkturedgång, har varit långsammare än nedgången i näringslivets sammanlagda produktion vilket föranlett ett produktivitetssfall. Under 2008 minskade produktiviteten med 2,7 procent i näringslivet och med 1,7 procent i hela ekonomin. Under 2009 väntas produktiviteten förstås att falla i näringslivet och i ekonomin som helhet.

Under 2010 väntas produktiviteten vända upp som följd av att produktionen ökar snabbare än sysselsättningen. Produktiviteten väntas öka med 2,9 procent i näringslivet och med 2,1 procent i ekonomin som helhet under 2010.

Tabell 2. Produktivitetstillväxt, årlig procentuell förändring, fasta priser

	Genomsnitt 1980–2007	2008	2009	2010	2011
Hela ekonomin	1,8	-1,7	-1,3	2,1	2,7
Näringsliv		-2,7	-1,5	2,9	2,5
Offentliga myndigheter		1,2	-3,3	0,4	2,1

Anm.: Arbetsproduktivitet mätt som förädlingsvärde till baspris per arbetad timme.

Källa: Budgetpropositionen för 2010.

Regeringen har vidtagit en rad olika åtgärder som förstärker den långsiktiga produktivitetstillväxten, bl.a. forskningssatsningar, åtgärder för ökad konkurrens, infrastrukturåtgärder och skatteåtgärder. Nya statliga medel för forskning tillförs fr.o.m. 2009 om 2,4 miljarder kronor med successiv ökning till 5,0 miljarder kronor 2012 som permanent tillskott. Den dominerande delen av satsningen utgörs av ökade anslag till universitet och högskolor samt strategiska satsningar inom områdena medicin, teknik och klimatområdet. För att stärka konkurrensen har SJ AB:s ensamrätt att bedriva persontrafik på veckoslut och helger upphört fr.o.m. 1 juli 2009. Vidare har Apoteksbolagets monopol upphävts fr.o.m. 1 juli 2009. Andra aktörer kan numera, under vissa förutsättningar, få tillstånd att bedriva detaljhandel med de läkemedel som tidigare omfattades av Apoteksbolagets ensamrätt. Regeringen har även genomfört insatser för att öka mångfalden inom vård- och omsorgssektorer.

För att förbättra förutsättningarna för jobb och företagande och allmänt ökad tillgänglighet har beslut fattats om en omfattande statlig planeringsram för infrastruktur under 2010–2021. Ramen uppgår till 417 miljarder kronor varav 217 miljarder kronor avser utveckling av transportsystemet. Från och med 2009 förstärks anslagen med 3,8 miljarder kronor per år. Infrastruktursatsningarna förväntas öka effektiviteten i hela transportsystemet och på sikt bidra till att höja produktiviteten i ekonomin.

Bolagsskattesatsen och expansionsfondsskatten sänkts från 28 till 26,3 procent fr.o.m. den 1 januari 2009. Skattesänkningen kan förväntas bidra till att företag i ökad utsträckning lokaliseras, investerar och redovisar

inkomster i Sverige. Ökade investeringar kan förväntas bidra till snabbare produktivitetstillväxt. Skr. 2009/10:34

Regeringen har även satt upp som mål att de administrativa bördorna i företagen från statliga regelverk ska minska med 25 procent under mandatperioden. En minskad administrativ belastning bidrar till högre produktivitet genom att resurser kan frigöras i företagen. En satsning görs även på entreprenörskapsutbildning inom högskolan.

Social sammanhållning

För att möta den ekonomiska krisen har regeringen genomfört flera offensiva åtgärder i form av såväl skattelättnader som utbildnings-, infrastruktur- och välfärdssatsningar. Arbetsmarknadspolitiken har förstärkts med inriktningen att förhindra att korttidsarbetslösa blir långtidsarbetslösa och att upprätthålla konkurrenskraften hos de långtidsarbetslösa. Fokus har också varit att fortsätta arbetet med att underlätta för grupper som ofta har svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. Kommunerna ansvarar för välfärdens kärnverksamheter som skola, barnomsorg, äldreomsorg och socialtjänst, se även bilaga 2 om strukturindikatorer. För att värna dessa verksamheter har regeringen tillfälligt ökat stödet till kommunsektorn.

Regional sammanhållning

Minskade regionala skillnader på arbetsmarknaden bidrar till att stärka den regionala sammanhållningen. Den lågkonjunktur som Sverige befinner sig i har bidragit till att skillnaderna mellan länen ökat något avseende arbetslöshet och sysselsättning till följd av de regionala variationerna i konjunkturfasen. Vissa län trädde tidigt in i lågkonjunkturen, medan andra ännu inte kommit in i den fullt ut. De flesta län har haft en ökning av antalet sysselsatta mellan 2007–2008 men det finns undantag, främst skogslänen i norra Sverige.

Arbetslösheten i åldersgruppen 15–74 var 2008 6,2 procent i riket med variation mellan 4,6 i Jönköpings län och 7,9 procent i Norrbottens län. Samma år var sysselsättningsgraden för åldrarna 15–74 år högst i Gotlands län, 71,7 procent, och lägst i Västernorrlands län, 61,7 procent. Skillnaden mellan länen med högst respektive lägst sysselsättningsgrad uppgick till närmare 10 procentenheter 2008, vilket var en ökning jämfört med 2007 enligt Statistiska centralbyrån.

Varselstatistiken visar också på betydande regionala skillnader. De varsel om uppsägningar som lades under hösten 2008 har främst drabbat län med stor tillverkningsindustri. Det är troligt att de regionala skillnaderna i arbetslöshet även kommer att öka framgent.

Regeringens satsningar inom arbetsmarknadspolitiken är av central vikt för såväl de regioner som ligger tidigt i konjunkturcykeln, t.ex. skogs- och tillverkningslänen, som för de tjänsteproducerande storstadslänen som kan komma att drabbas senare. Regeringens nationella strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013, se avsnitt 3.3 Öppna fungerande marknader i en hållbar ekonomi samt kapitel 5 EG:s strukturfondsprogram i Sverige programperioden 2007–

2013, är ett viktigt redskap i detta arbete. Strategin ligger till grund för genomförandet av EG:s strukturfonder och är vägledande för regionalt tillväxtarbete samt nationella myndigheter. I strategin identifierar regeringen fortsatt kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud som en av fyra nationella prioriteringar framöver. (Se även kapitel 5 EG:s strukturfondsprogram i Sverige programperioden 2007–2013).

Skr. 2009/10:34

4.2 En arbetsmarknad för alla

- Riktlinje 18. Främja en livscykelinriktad syn på arbete
- Riktlinje 19. Sörja för en arbetsmarknad som är öppen för alla, göra arbete mer attraktivt och göra arbete lönsamt för arbetsökande, även för mindre gynnade personer och personer utanför arbetskraften

Målet för regeringens politik är att insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad för att bryta utanförskapet och uppnå en varaktigt hög sysselsättning. Arbetsmarknadspolitikerna har anpassats till det försämrade konjunkturläget genom en kraftfull satsning på aktiva insatser både för lång- och korttidsarbetslösa.

Fler vägar till arbete

En aktiv arbetsmarknadspolitik utgör grunden för att kunna hävda arbetslinjen i en lågkonjunktur. Genom en rad reformer har arbetslöshetsförsäkringens roll som omställningsförsäkring stärkts. I rådande konjunkturläge är det också viktigt att så många som möjligt har möjlighet att ta del av försäkringen. Regeringen har även genomfört en rad andra reformer för att bryta utanförskapet och öka sysselsättningsgraden, bl.a. sänkt inkomstskatt för alla löntagare, det s.k. jobbskatteavdraget, lägre kostnader för arbetsgivare som anställer personer som står långt från arbetsmarknaden, de s.k. nystartsjobben, och reformer av socialförsäkringssystemet. Reformerna inom socialförsäkringssystemet innebär att ett stort antal personer vars dagar med sjukpenning eller sjukersättning har tagit slut kommer att få stöd av Arbetsförmedlingen för att komma tillbaka till arbetsmarknaden.

Personer med funktionsnedsättning och nyanlända invandrare är två grupper som oavsett konjunkturläge har det svårare än andra att komma in på arbetsmarknaden och är prioriterade grupper. Ungdomar är också en viktig målgrupp i regeringens arbete med att bryta utanförskapet.

Ungdomsinsatser

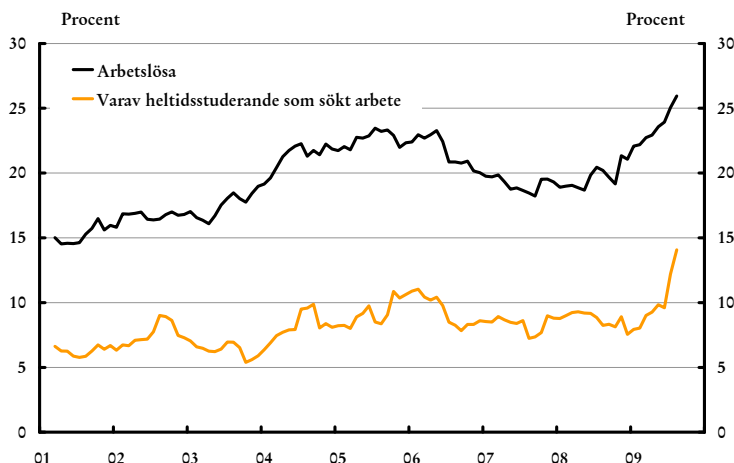
Ungdomar, liksom andra grupper med svag förankring på arbetsmarknaden, drabbas hårt av globala kriser och i konjunkturedgångar. Samtidigt ökar sysselsättningen snabbare för ungdomar i konjunkturuppgångar. En förklaring till att de drabbas hårt i konjunkturedgångar är att ungdomar har tillfälliga jobb i större utsträckning än äldre åldersgrupper, och tenderar därför att drabbas först. De turordningsregler

som gäller i Sverige vid uppsägning, som bygger på "sist-in-först-ut"-principen, anges ofta som orsak till att även fast anställda ungdomar drabbas hårdare än äldre tillsvidareanställda, då ungdomar oftast varit anställda kortast tid på arbetsplatsen.

Skr. 2009/10:34

Att den nuvarande krisen och lågkonjunkturen har haft negativa effekter på ungdomsarbetslösheten syns tydligt i statistiken, se figur 1.

Figur 1. Arbetslösheten i Sverige, 15–24 år
(Säsongrensade data, tre månaders glidande medelvärde)

Anm.: Länkade värden
Källa: Statistiska centralbyrån

För att underlätta för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden och få arbetslivserfarenhet, har regeringen halverat socialavgifterna för alla personer yngre än 26 år. Detta innebär att kostnaderna för att anställa en ungdom har minskat markant. Dessutom har reglerna i lagen om anställningsskydd för visstidsanställda ändrats i syfte att underlätta anställningar på begränsad tid.

Under 2009–2011 är det möjligt för unga arbetslösa att ta del av förstärkt matchningsverksamhet med personliga coacher tidigt i en arbetslöshetsperiod. Från och med den 1 mars 2009 har åldersgränsen för att kvalificera sig till nystartsjobb anpassats till den nivå som gäller för nedsättningen av socialavgifter. En person som fyllt 20 år men inte 26 och som varit arbetslös i minst sex månader kvalificerar sig numera till nystartsjobb. Nystartsjobb innebär att arbetsgivaren kompenseras med ett belopp motsvarande den normala arbetsgivaravgiften. De sänkta socialavgifterna tillsammans med nedsättningarna vid nystartsjobb för unga innebär att lönekostnaden för att anställa en ung person i ett nystartsjobb har blivit cirka 40 procent lägre än vad den annars skulle ha varit utan dessa förändringar.

Jobbgarantin för ungdomar vänder sig till arbetslösa ungdomar som varit inskrivna vid Arbetsförmedlingen under en sammanhängande period om tre månader. Syftet med jobbgarantin är att erbjuda arbetslösa ungdomar aktiviteter för att de så snabbt som möjligt ska få arbete

alternativt påbörja eller återgå till en utbildning inom det reguljära utbildningssystemet. Fokus i garantin ligger på jobbsökaraktiviteter, eftersom forskning och erfarenheter från andra länder visar att detta är ett effektivt sätt att få ungdomar i arbete. Dessa aktiviteter kan därefter kombineras med arbetspraktik och utbildning.

Regeringen aviserar i budgetpropositionen för 2010 att den avser att införa ytterligare insatser inom jobbgarantin för ungdomar. De nya insatserna inom jobbgarantin inkluderar den nya aktiveringsåtgärden, Lyft, stöd till start av näringsverksamhet samt arbetslivsinriktad rehabilitering. Regeringen kommer också att ge deltagare i jobbgarantin möjlighet att delta i garantin på deltid för att under resterande tid ha möjlighet att studera inom den kommunala vuxenutbildningen. Likaså kommer deltagare i jobbgarantin att kunna delta i svenskundervisning för invandrare, sfi, på deltid samtidigt som de resterade tid deltar inom andra aktiviteter inom garantin. Som ett komplement till den utbildning som erbjuds inom jobbgarantin för ungdomar i dag avser regeringen också att införa en extra studiemotiverande insats för arbetslösa ungdomar som inte avslutat sin grundskole- eller gymnasieutbildning. Detta i form av en särskild satsning på folkhögskolorna.

Det offentliga utbildningssystemet har en mycket viktig roll när det gäller att mildra effekten av ökad arbetslöshet. Människor ska kunna förnya och fördjupa sina kunskaper så att de står bättre rustade på arbetsmarknaden. Det offentliga utbildningssystemet har redan tidigare tillförts ytterligare resurser och i budgetpropositionen för 2010 presenteras en omfattande utbildningssatsning.

Ungdomsarbetslösheten har under det senaste året ökat i alla EU-länder och den svenska ungdomsarbetslösheten ligger bland de högsta i EU. Ungdomsarbetslösheten i Sverige har ökat mer bland män än bland kvinnor. Internationella jämförelser kan dock generellt sett vara problematiska, vilket bl.a. beskrivs i Statistiska centralbyråns *Statistiska meddelande AM 11 SM0903*.

Institutionella faktorer som styrs av politiska beslut, så som till exempel arbetsmarknadens funktionssätt (arbetsrätt), utbildningssystemet, studiemedlens utformning och nivå förklarar sannolikt en stor del av den skillnad mellan ländernas nivå och/eller utveckling som vi ser. Även incitamentsstrukturen, incitamenten att söka arbete samt skriva in sig som arbetslös, kan vara en viktig förklaring och som kan styras av politiska beslut. Det finns dock en rad faktorer och landsspecifika aspekter som samvarierar och det är svårt att isolera dessa aspekters effekter på arbetslösheten. Olika faktorer brukar dock lyftas fram som sannolika förklaringar till en del av denna variation, även om det inte finns några konkreta bevis för att så är fallet.

En av de aspekter som oftast tas upp är skillnader i olika länders arbetsrättsliga lagstiftning. Sverige anses ha ett av de starkare skydden för fastanställda bland OECD-länderna. Särskilt turordningsreglerna lyfts fram som en stor anledning till ungdomarnas svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Att jämföra det arbetsrättsliga skyddet mellan länderna är emellertid problematiskt bl.a. på grund av skillnader i disposiviteten, dvs. de undantag och möjligheter som finns att förhandla bort lagstiftningen och som leder till att avtal och tillämpningar skiljer sig från de formella reglerna.

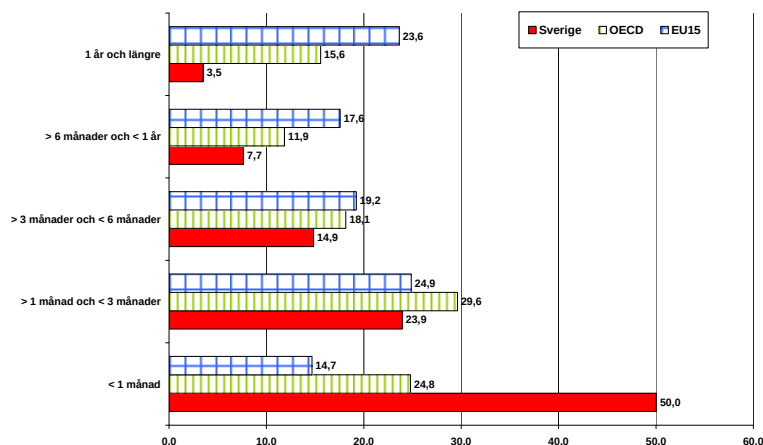
Graden av decentralisering inom lönebildningen anses också spela roll. Relativt andra länder anses Sverige ha en mindre decentraliserad lönebildning, mindre lönespridning och högre ingångslöner som tycks ha ökat över tiden. Detta i kombination med det starka anställningsskyddet tros driva upp ungdomsarbetslösheten mer i Sverige än i många andra länder. Ungdomsarbetslöshetens ökning kan dock ha mildrats av den nedsättning av socialavgifter som har genomförts av den sittande regeringen.

Ytterligare en aspekt som brukar tas upp är trögheten i övergången från skola till arbete. I Sverige är yrkesutbildningen huvudsakligen skolförlagd medan i länder där arbetslösheten är låg är lärlingsplatser mer vanliga. Denna skillnad kan å ena sidan förklara den trögare övergången mellan skola och arbetsliv i Sverige men den kan å andra sidan försvåra jämförbarheten. Anledningen är att lärlingar räknas som sysselsatta i statistiken eftersom de arbetar och har lön, medan studenter i skolförlagda yrkesutbildningar inte deltar i arbetskraften.

Utvecklingen av ungdomsarbetslösheten i Sverige är allvarlig och dagens nivå är oroande. Det finns dock aspekter som arbetslöshetsdefinitionen inte täcker, men som är viktiga att belysa i detta sammanhang. Ur ett nationellt perspektiv är det viktigt att inse att en stor del av de ungdomar som definieras som arbetslösa är heltidsstuderande som söker arbete och som uppfattar sig själva i huvudsak som studeranden. Under kvartal 2 år 2009 var 45,5 procent av de svenska arbetslösa ungdomarna, 15–24 år, heltidsstuderande.

En annan viktig aspekt som bör belysas är arbetslöshetens varaktighet. När man pratar om arbetslöshetens effekter för såväl individen som samhället är det oftast långtidsarbetslösheten man refererar till eftersom det är den som är mest skadlig och i första hand måste bekämpas. Korttidsarbetslösheten är mindre bekymmersam då individer byter sysselsättning och det kan ta lite tid att hitta rätt. Distinktionen mellan långtids- och korttidsarbetslöshet är särskilt viktig när man pratar om ungdomar. De prövar sig fram på arbetsmarknaden i större utsträckning än vuxna, vilket innebär fler sysselsättningsbyten (mellan studier och jobb eller mellan olika jobb) vilket i sin tur innebär flera korta arbetslöshetsperioder mellan olika sysselsättningar. OECD-statistik för 2008 visar att svenska arbetslösa ungdomar hade mycket kortare arbetslöshetsperioder än ungdomar i andra länder, se figur 2.

Figur 2. Arbetslöshetsperiodens varaktighet för ungdomar 15–24 år, Skr. 2009/10:34 2008

Källa: OECD

Femtio procent av de svenska arbetslösa ungdomarna (48,5 procent bland män och 52,1 procent bland kvinnor) var arbetslösa kortare än en månad, vilket ska jämföras med 24,8 procent för hela OECD och 14,7 för EU15. Endast 11,2 procent av de svenska arbetslösa ungdomarna (inga större skillnader mellan män och kvinnor) var arbetslösa längre än 6 månader, att jämföra med 27,5 procent för OECD och 41,2 för EU15. Tittar man på den riktigt långa arbetslösheten (längre än 1 år) visar statistiken att endast 3,5 procent av de svenska arbetslösa ungdomarna (3,9 procent bland män och 3,1 procent bland kvinnor) var arbetslösa längre än ett år under 2008, att jämföra med 15,6 procent för OECD och 23,6 för EU15. Statistik från Statistiska centralbyrån (kvartal 2 2009) visar att 46 procent av de arbetslösa ungdomarna i åldern 15–24 år var arbetslösa 4 veckor eller mindre och att 13 procent var arbetslösa längre än 26 veckor. Det finns ännu ingen jämförbar internationell statistik för denna period.

Genomförande av den europeiska ungdomspakten

Regeringen har under 2009 haft ett fortsatt tydligt fokus på insatser inom utbildningsområdet samt insatser med syfte att främja ungas etablering på arbetsmarknaden och minska ungdomsarbetslösheten. Liksom tidigare år redovisas insatser i enlighet med målsättningarna för den europeiska ungdomspakten under riktlinjerna 14–15 och 17–24.

Ungdomsstyrelsen hade under 2008 i uppdrag att genomföra en analys av ungdomars levnadsvillkor i ett antal utanförskapsområden, med särskild inriktning på ungas utbildning och arbete. Som en fördjupning av denna analys genomför Ungdomsstyrelsen under 2009 en ny studie om unga i utanförskapsområden. Den här gången ska myndigheten lyfta fram goda exempel från ett urval av andra EU-länder när det gäller insatser och arbetssätt som syftar till att bekämpa ungas utanförskap.

Därutöver har Ungdomsstyrelsen i uppdrag att i en studie belysa metoder för hur kommuner, i samverkan med andra aktörer, kan stödja ungdomar mellan 16 och 25 år som varken arbetar eller studerar att komma in på arbetsmarknaden eller påbörja vidare studier. Myndigheten ska belysa hur olika kommuner organiserar och finansierar dessa verksamheter och även här ska fokus ligga på att lyfta fram goda exempel.

Under hösten 2009 avser regeringen att presentera en ungdomspolitisk strategi. Syftet med strategin är att redovisa inriktningen av ungdomspolitiken samt ett handlingsprogram med åtgärder inom ungdomspolitikens prioriterade områden.

Under det svenska ordförandeskapet i EU hösten 2009 planeras ett beslut om ett nytt ramverk för det ungdomspolitiska samarbetet i EU för 2010–2018. Ungdomspakten och dess framtid ingår som en viktig del i dessa diskussioner.

Lika villkor för kvinnor och män på arbetsmarknaden

Arbetskraftsdeltagandet bland kvinnor i Sverige är bland de högsta i världen, men arbetskraftsdeltagandet är trots detta lägre än för män. Det motsvarar 68,3 procent av kvinnorna och 74 procent av männen i åldern 15–74. Fördelningen av kvinnor och män inom olika sektorer, näringsgrenar, yrken, chefspositioner och företagsformer är ojämn. År 2008 arbetade 51 procent av kvinnorna i privat och 49 procent i offentlig sektor, medan 82 procent av männen arbetade i privat och 18 procent i offentlig sektor. Generellt sett har de mansdominerade yrkena en högre medellön än de kvinnodominerade yrkena. Kvinnors löner är i genomsnitt 16 procent lägre än mäns och har så varit under de senaste åren, enligt Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar. När man justerar månadslönerna för yrke, ålder, utbildning och arbetstid, s.k. standardvägning, uppgick kvinnors månadslön till drygt 93 procent av männens 2008. Den resterande skillnaden, knappt 7 procent, kan bero på skäligena löneskillnader som förklaras av faktorer som inte ingår i den använda modellen, t.ex. arbetsledaransvar och yrkeserfarenhet eller bero på diskriminering mot kvinnor. Fler kvinnor än män är långtids-sjukskrivna, uppbär sjuk- och aktivitetsersättning eller är deltid-arbetslösa. Fler kvinnor än män har tidsbegränsade anställningar eller arbetar deltid. Kvinnor är frånvarande från arbetsplatsen på grund av omsorg och vård av barn eller äldre i högre utsträckning än män.

Den internationella finanskris och efterföljande lågkonjunktur som inleddes 2008 följer än så länge samma mönster som 1990-talskrisen när det gäller jämställdhet. Under 1990-talskrisen drabbades mansdominerade yrken först. I en senare fas kom krisen även att påverka kvinnodominerade yrken och skillnaden i arbetslöshet mellan könen utjämnades efterhand. Så här långt har främst tillverkningsindustrin, i vilken män dominerar, drabbats hårdast och en stor andel av dem som hittills varslats om uppsägning är män. I en senare fas av konjunkturunedgången kommer sannolikt även den offentliga sektorn att påverkas. Kommuner är stora arbetsgivare för kvinnor. Kvinnor dominerar bland

dem som har tidsbegränsad anställning och av de timanställda är två av tre kvinnor. Skr. 2009/10:34

I juni 2009 lämnade regeringen skrivelsen En jämställd arbetsmarknad – regeringens strategi för jämställdhet på arbetsmarknaden och i näringslivet (skr. 2008/09:198) till riksdagen. I skrivelsen redovisar regeringen sina bedömningar av vilka som är de viktigaste utmaningarna för jämställdhet på arbetsmarknaden och i näringslivet samt vilken inriktning politiken bör ha för att möta dessa. Bland annat handlar det om att motverka könsuppdelningen på arbetsmarknaden och i näringslivet samt att främja jämställda villkor för arbete och entreprenörskap.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen under 2011 med en redovisning av genomförda åtgärder och resultat i förhållande till de inriktningar för strategin som redovisas i skrivelsen.

Uppföljningen av att verksamheten inte missgynnar något kön ska i första hand ske inom ramen för myndigheternas löpande verksamhet. Men det behövs också övergripande uppföljningar av tillståndet och utvecklingen av jämställdhetspolitiken. Det finns behov av att utveckla ett uppföljningssystem för jämställdhetspolitiken som kan utgöra en stabil grund för kunskap om utvecklingen. Ett särskilt arbete har därför initierats inom Regeringskansliet för att säkerställa att tillståndet och utvecklingen inom jämställdhetspolitiken kan redovisas till riksdagen.

En omfattande satsning i linje med jämställdhetspakten

Jämställdhet ska omfatta alla politikområden och genomsyra hela regeringens politik. När män och kvinnor delar makt och inflytande i alla delar av samhällslivet får vi ett mer rättvist och demokratiskt samhälle. Jämställdhet bidrar till ekonomisk tillväxt genom att människors kompetens och skaparkraft främjas. Regeringen har sedan 2007 kraftigt ökat resurserna för jämställdhetsinsatser, något som bland annat bidragit till att minska skillnaderna mellan kvinnors och mäns möjligheter att förvärvsarbeta, starta och driva företag, utbilda sig och försörja sig själva.

Regeringen vill bryta könsuppdelningen på arbetsmarknaden och i näringslivet. Ett arbete har initierats 2008 för att utjämna könsskillnader i olika delar av utbildningsväsendet. Regeringen har 2008 tillsatt en delegation för jämställdhet i skolan och 2009 en delegation för jämställdhet i högskolan.

Tillvaratagandet av kvinnors och mäns potential främjas genom insatser som förbättrar möjligheten att starta och driva företag. Regeringen har anslagit 40 miljoner kronor till satsningar på ökad mångfald inom hälso- och sjukvård för att framför allt ge utbildning och rådgivning till anställda som vill starta egen verksamhet. Insatser för ökat företagande bland kvinnor, bland annat analys av regionala företagsstöd, och ökad representation av kvinnor i bolagsstyrelser genomförs.

Genom att öka möjligheten för kvinnor och män att förvärvsarbeta främjas jämställdheten samtidigt som utanförskapet minskar. Ett flertal insatser sker för att uppnå detta. Arbetslinjen stärks, t.ex. genom

förändringar i arbetslöshetsförsäkringen och insatser för att stödja arbetskraftsdeltagande bland utrikes födda kvinnor. Fördelningen mellan betalt och obetalt arbete jämnas ut, bl.a. genom jämställdhetsbonus och skattereduktion för hushållsarbete. För att underlätta återgång till arbete efter sjukskrivningar sker insatser som t.ex. möjligheter att prova nytt arbete under sjukskrivning samt rehabiliteringsgaranti.

Skr. 2009/10:34

Skyddet mot diskriminering i arbetslivet har stärkts genom en ny diskrimineringslag och inrättandet av Diskrimineringsombudsmannen. Regeringen har dessutom gett Arbetsmiljöverket i uppdrag att genomföra en särskild satsning om våldsutsatthet i arbetslivet.

Ett längre arbetsliv

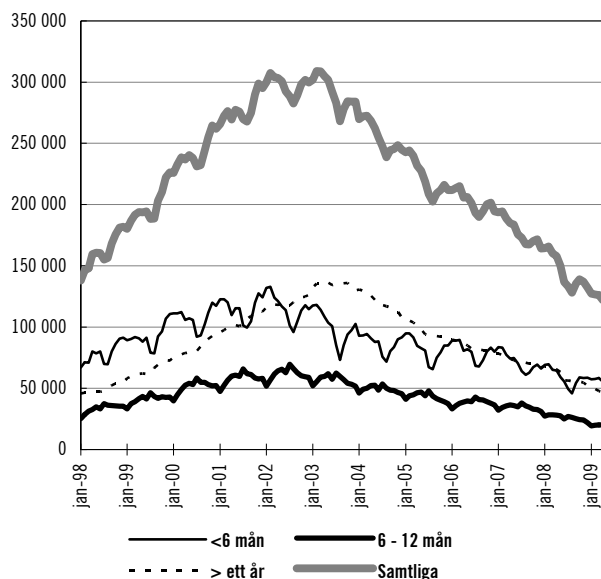
Sverige genomgår i dag en demografisk förändring. Tack vare bättre hälsa lever kvinnor och män i Sverige längre, vilket innebär att andelen äldre i befolkningen ökar. Från 2009 till 2050 väntas andelen av befolkningen, enligt befolkningsstatistik från Statistiska centralbyrån, som är äldre än 65 år öka från 17 till 23 procent. För att klara utmaningen med en åldrande befolkning behöver fler delta aktivt på arbetsmarknaden. Fler antal arbetade timmar (en högre sysselsättningsgrad behöver inte betyda att antalet arbetade timmar ökar eftersom det bara krävs 1 timmes jobb för att betraktas som sysselsatt) på den svenska arbetsmarknaden leder till bättre offentliga finanser, där det blir lättare att finansiera de sociala trygghetssystemen.

Regeringen för en aktiv politik som bland annat syftar till att minska utanförskapet bland äldre och att förlänga arbetslivet. Regeringens politik har bland annat inneburit att den särskilda löneskatten på arbetsinkomster för arbetstagare, som vid årets ingång fyllt 65 år, har slopats. På pensionsavsättningar betalas dock fortfarande särskild löneskatt. Det är dessutom mer fördelaktigt för arbetsgivare att anställa personer över 55 år med nystartsjobb. Äldre har rätt till nystartsjobb under dubbelt så lång tid som de varit frånvarande från arbetsmarknaden. Bland dem som hade ett nystartsjobb i slutet av juni 2009 utgjorde andelen över 55 år knappt 26 procent. Motsvarande andel i juni 2008 var närmare 22 procent.

Den 1 januari 2009 trädde den nya diskrimineringslagstiftningen (2008:567) i kraft. I den nya lagstiftningen förstärks förbudet mot åldersdiskriminering. Den nya lagen mot åldersdiskriminering omfattar arbetslivet, utbildningsverksamhet, arbetsmarknadspolitisk verksamhet och arbetsförmedling utan offentligt uppdrag, start eller bedrivande av näringsverksamhet, yrkesbehörighet och medlemskap i vissa organisationer. En utredning, Ett stärkt skydd mot diskriminering på grund av ålder (dir. 2009:72), tillsattes av regeringen i augusti 2009. Utredningen ska granska hur ett skydd mot diskriminering på grund av ålder ska införas på de samhällsområden – utom värnplikt och civilplikt – som i dag saknar ett sådant skydd i diskrimineringslagstiftningen.

Under det senaste decenniet har Sverige präglats av ett omfattande utanförskap som i första hand sammanhänger med en internationellt sett hög sjukfrånvaro. När regeringen tillträdde i oktober 2006 uppbar 554 000 personer sjuk- eller aktivitetsersättning. Dessutom hade cirka 80 000 personer varit sjukskrivna i mer än ett år. Sverige var ett av de länder som hade högst sjukfrånvaro bland OECD-länderna.

Figur 3. Antalet pågående sjukfall, månadsvis januari 1998–april 2009

Källa: Försäkringskassan

Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för att åstadkomma tidiga insatser i syfte att motverka långvarig sjukfrånvaro. En rehabiliteringskedja med fasta tidsgränser för prövning av arbetsförmågan har införts från och med den 1 juli 2008. En rehabiliteringsgaranti har skapats, som innebär att sjukskrivna ges förbättrad tillgång till medicinsk rehabilitering. Åtgärder har vidtagits för att stödja de arbetsplatsnära insatserna genom att vidareutveckla företagshälsovården. Landstingen har tillförts en miljard kronor årligen för att hälso- och sjukvården ska förbättra arbetet med sjukskrivna, den s.k. sjukvårdsmiljarden. Ett försäkringsmedicinskt beslutsstöd för läkare och Försäkringskassan infördes 2008, som ger riktlinjer om sjukskrivningstider vid olika diagnoser.

Regeringen har också vidtagit åtgärder för att underlätta återgång i arbete efter långvarig sjukfrånvaro. Från och med den 1 januari 2009 gäller nya regler för personer som har beviljats en varaktig sjukersättning före juni 2008 genom att dessa personer kan arbeta, arbeta ideellt eller studera utan att rätten till sjukersättning omprövas. En försöksverksamhet där privata och sociala företag hjälper långtidssjukskrivna tillbaka i

arbete har initierats och bedrivs under 2008 och 2009. Regeringen har vidtagit åtgärder för att minska trösklarna in på arbetsmarknaden för människor med funktionsnedsättning eller långvarig sjukfrånvaro samt stimulera arbetsgivare att anställa människor som varit långtids-sjukskrivna. Arbetsgivare slipper att betala sjuklön för den som arbetar med bibehållen sjukersättning. Särskilt högriskskydd avseende sjuklönekostnader för personer som haft aktivitetsersättning planeras att införas från och med den 1 januari 2010.

En viktig del av regeringens sjukförsäkringsreform har varit att bryta de tidigare mycket långa och passiva sjukskrivningarna som ofta ledde till permanent utanförskap. Reformen innebär bl.a. att den tid under vilken en person kan få sjukpenning har begränsats till 2,5 år. Från och med den 1 juli 2008 gäller också att sjukersättning endast kan komma i fråga om den försäkrades arbetsförmåga är stadigvarande nedsatt. Den tidsbegränsade sjukersättningen har därmed avskaffats. Övergångsbestämmelser gäller för personer som den 1 juli 2008 uppbar tidsbegränsad sjukersättning vilket innebär att tidsbegränsad sjukersättning kommer att avslutas successivt under 2010–2012. Under 2010 väntas cirka 54 000 personer lämna sjukförsäkringen till följd av att dagarna med sjukpenning eller tidsbegränsad sjukersättning tar slut. Regeringen avser därför att vidta åtgärder för att säkra en bra övergång till Arbetsförmedlingen och för att ge stöd och hjälp att återgå till arbete efter långtidssjukfrånvaro. Regeringen avser att den 1 januari 2010 införa ett nytt arbetsmarknadspolitiskt introduktionsprogram som syftar till att stödja dem vars dagar med sjukersättning har tagit slut för att komma tillbaka till arbetslivet. Under tiden som en person deltar i introduktionsprogrammet och andra arbetsmarknadspolitiska program utbetalas aktivitetsstöd. Det kommer dock att finnas personer som på grund av sjukdom vårdas på sjukhus eller på annat sätt får omfattande vård i hemmet eller via sjukvården och inte vare sig kan gå tillbaka till sin anställning eller delta i några aktiviteter vid Arbetsförmedlingen. Dessa personer ska kunna få fortsatt ersättning från sjukförsäkringen på samma nivå som tidigare, tills dess att de har tillfrisknat.

Målet för regeringens politik är att sjukfrånvaron ska ligga på en långsiktigt stabil och låg nivå. De senaste årens kraftigt sjunkande sjukfrånvaro innebär att förutsättningarna är goda att i framtiden nå detta mål. Antalet påbörjade sjukfall minskar och sjukskrivningstiderna blir allt kortare. Det gäller särskilt de sjukfall som är längre än sex månader. Även nybeviljandet av sjuk- och aktivitetsersättningar har minskat och är nu på ungefär samma nivå som på 1970-talet. Utvecklingen med ett ökande antal i sjuk- och aktivitetsersättning har sedan slutet av 2007 definitivt brutits och minskningstakten har ökat och väntas fortsätta öka. Sjukfrånvaron bedöms fortsätta att minska de närmaste åren. Det minskade antalet påbörjade sjukfall kommer, i kombination med de regelförändringar som regeringen har genomfört, att leda till en fortsatt nedgång, framför allt vad gäller antalet individer med sjukersättning. De regionala skillnaderna i sjukfrånvaro har de senaste åren minskat, men skillnaderna är fortfarande betydande. Detsamma gäller skillnaden mellan kvinnor och män där kvinnor har nästan dubbelt så hög sjukfrånvaro som män.

Syftet med de särskilda insatserna för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga är att minska arbetslösheten för dessa, öka den produktiva sysselsättningen och öka övergången till arbete utan stöd.

Under 2008 avtog ökningstakten för flera av de insatser som riktas till personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, mer än under de närmast föregående åren. Undantaget är trygghetsanställning som fortsatte att öka.

Antalet deltagare i anställning med lönebidrag har minskat sedan 2008. Anställda med lönebidrag innebär att en arbetsgivare som anställer en person med nedsatt arbetsförmåga, som anvisas av Arbetsförmedlingen, kan kompenseras ekonomiskt genom lönebidrag. I vissa fall kan även lönebidrag lämnas för en redan anställd med nedsatt arbetsförmåga. Lönebidragets storlek baseras på lönekostnaden för den anställda samt på den anställdes arbetsförmåga. Minskningen förklaras främst av att det varit svårt att få arbetsgivare att anställa arbetssökande med lönebidrag. En annan förklaring till minskningen kan vara att nystartsjobb och trygghetsanställningar ersätter anställningar med lönebidrag. Något som ytterligare skulle kunna ha bidragit till minskningen är att Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan i sin handlingsplanssamarbete varit överens om att så många deltagare som möjligt ska få anställning utan stöd.

Utvecklingsanställning är en arbetsmarknadspolitisk insats som avser anpassat arbete för en arbetssökande som har funktionshinder, som medför nedsatt arbetsförmåga och som behöver få utveckla sin kompetens och öka sin arbetsförmåga genom arbete.

Trygghetsanställning kan förekomma på hela arbetsmarknaden och är ett alternativ till skyddat arbete hos Samhall, ett statligt bolag som har till uppgift att bereda arbete för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Syftet är att ge övriga arbetsgivare möjlighet att erbjuda anpassat arbete. Trygghetsanställning vänder sig till de personer med så nedsatt arbetsförmåga att de behöver en större anpassning i arbetssituationen och ett mer långsiktigt stöd än vad som ges med lönebidrag.

Offentligt skyddat arbete syftar till att ge vissa grupper av personer med funktionsnedsättning, som medför nedsatt arbetsförmåga, möjlighet till anställning med utvecklande inslag. På sikt ska anställningen kunna leda till ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden.

Genomgående präglas anställningar med stöd för personer med funktionsnedsättning av en ojämn könsfördelning (60 procent män och 40 procent kvinnor), vilket kan jämföras med att män utgör 55 procent och kvinnor 46 procent av samtliga inskrivna personer med funktionsnedsättning. Allra mest ojämn är fördelningen när det gäller anställningar med offentligt skyddat arbete, där knappt 30 procent är kvinnor.

I slutet av juni 2009 utgjorde andelen som har funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga drygt 23 procent bland alla som hade ett nystartsjobb. Det var en ökning med närmare 7 procentenheter jämfört med juni 2008.

Som ett led i en översyn av stöden till personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga gav regeringen i september 2009 Statskontoret, en myndighet med uppdrag att bistå regeringen med underlag för att stärka statsförvaltningens förmåga att lösa sina uppgifter rättssäkert och effektivt till nytta för medborgare och företag, i uppdrag att utreda frågan angående ett särskilt stöd till egenföretagande för denna målgrupp. Syftet med ett eventuellt stöd skulle vara att öka möjligheten för denna grupp att bryta utanförskapet och träda in på arbetsmarknaden genom att starta och driva företag.

I slutet av 2008 var 19 400 personer med funktionsnedsättning anställda hos det statliga bolaget Samhall. Ett av regeringens mål med Samhall är att antalet övergångar från Samhall till den reguljära arbetsmarknaden ska motsvara minst fem procent av de tillsvidareanställda inom Samhall. Utfallet för 2008 var 4,9 procent, vilket är något lägre än 2007. En positiv utveckling kunde dock noteras under våren 2009. Under andra kvartalet 2009 gick 339 personer från Samhall till annan arbetsgivare, vilket är en ökning med 168 personer jämfört med första kvartalet 2009.

Sociala företag

Sociala företag startas och drivs för att skapa arbetstillfällen och erbjuda ett arbetsliv för dem som av olika anledningar inte kommer in på arbetsmarknaden.

De sociala företagen är av olika karaktär. Majoriteten av medarbetarna i sociala företag, är personer som på grund av funktionsnedsättning/arbetshinder, tidigare missbruk, kriminalitet, långtids-sjukskrivning, långtidsarbetslöshet, hemlöshet eller annan form av social utsatthet inte fått möjlighet att etablera sig på eller förlorat kontakten med arbetsmarknaden.

Förbättra integration för utrikes födda

På helårsbasis utvecklades sysselsättningen bland befolkningen i Sverige positivt under 2005–2008. Under samma period ökade sysselsättningsgraden mer bland utrikes födda män jämfört med inrikes födda män. Även utrikes födda kvinnors sysselsättning har ökat, men ökningen har inte varit lika snabb som för inrikes födda kvinnor. Oavsett bakgrund är sysselsättningsgraden lägre för kvinnor än för män, och skillnaden i sysselsättning mellan inrikes och utrikes födda kvinnor är större än mellan inrikes och utrikes födda män.

Tabell 2. Sysselsättningsgrad, 15–74 år, i procent

Skr. 2009/10:34

	Inrikes födda kvinnor	Utrikes födda kvinnor	Inrikes födda män	Utrikes födda män
2005	64,4	52,6	69,2	59,5
2006	65,0	52,3	69,9	60,6
2007	65,9	53,3	70,8	61,8
2008	66,0	53,2	70,7	63,6

Källa: Statistiska centralbyrån

Arbetslösheten gick också ner kraftigt mellan 2005 och 2008, särskilt bland utrikes födda män. Arbetslösheten ligger dock fortsatt på betydlig högre nivåer bland utrikes födda än bland inrikes födda. Sysselsättningsgraden är låg och arbetslösheten hög bland nyanlända, men sysselsättningsgraden stiger med vistelsetid. Även utbildningsnivån har ett starkt positivt samband med sysselsättningsnivån. I slutet av juni 2009 var 233 600 inskrivna som arbetslösa hos Arbetsförmedlingen. Cirka 73 200 eller 31 procent utgjordes av utrikes födda. Av 57 000 långtidsarbetslösa var 38 procent utrikes födda. Som långtidsarbetslösa räknas ungdomar under 25 år som varit arbetslösa i mer än 100 dagar och personer över 26 år som varit arbetslösa i minst sex månader.

Tabell 3. Arbetslöshet, 15–74 år, i procent

	Inrikes födda kvinnor	Utrikes födda kvinnor	Inrikes födda män	Utrikes födda män
2005	6,8	13,5	6,8	14,8
2006	6,3	13,0	5,9	13,2
2007	5,4	12,4	5,0	11,4
2008	5,5	12,8	5,0	11,3

Källa: Statistiska centralbyrån

Det är ännu oklart om den lågkonjunktur som inleddes 2008 ger större negativa effekter för den utrikes födda befolkningen än för den inrikes födda. I tidigare konjunkturedgångar har sysselsättningen för den utrikes födda befolkningen minskat mer än för den inrikes födda befolkningen. Detta berodde bland annat på att utrikes födda i hög uträkning arbetade i branscher som drabbats hårt. Nu arbetar fler utrikes födda i tjänstesektorn som inte drabbats lika hårt som verkstadsindustrin. Fler utrikes födda har tidsbegränsade anställningar och har därmed en svagare anknytning till arbetsmarknaden än inrikes födda.

Arbetsförmedlingens insatser för att förbättra situationen för utrikes födda på arbetsmarknaden består främst av generella åtgärder som riktar sig till arbetslösa eller långtidsarbetslösa i allmänhet. Särskilda åtgärder som riktas till utrikes födda är endast motiverade under den första tiden i Sverige då behoven kan skilja sig från andra arbetssökandes. Det gäller framförallt kunskaper i svenska, kontaktnät och erfarenheter från den

svenska arbetsmarknaden. Åtgärder som riktas till vuxna nyanlända utrikes födda ska vara tydligt fokuserade på en snabb arbetsmarknads-etablering. Skr. 2009/10:34

Regeringen presenterade i samband med budgetpropositionen för 2009 en samlad strategi för integration (Egenmakt mot utanförskap – regeringens strategi för integration, skr. 2008/09:24). Huvudinriktningen för strategin är att öka utbudet och efterfrågan på arbetskraft samt att förbättra matchningen mellan tillgänglig arbetskraft och arbetsmarknadens behov. Särskilt fokus läggs på nyanlända flyktingars och anhöriginvandrares etablering på arbetsmarknaden.

Under 2008–2010 finns ett program för att stärka företagandet för personer med utländsk bakgrund. Insatserna riktar sig främst till etablerade företagare med utländsk bakgrund som vill få hjälp att utveckla och expandera sina företag. Minst 40 procent av deltagarna ska vara kvinnor.

Av 19 900 anställda i nystartsjobb i juni 2009 var en tredjedel, 6 500 personer, utrikes födda. Cirka två tredjedelar av de utrikes födda i nystartsjobb är män. Nyanlända invandrare kvalificerar sig för nystartsjobb. Instegsjobb är en särskild subventionerad anställning som kan erbjudas för arbetslösa nyanlända invandrare i kombination med utbildning i svenska språket. Efter en långsam utveckling av antalet platser ändrades villkoren från och med den 1 juni 2008. Syftet var att underlätta för fler nyanlända invandrare att få sådana arbeten. Antalet deltagare har därefter ökat och i juni 2009 var 2 600 personer, varav tre fjärdedelar män, anställda i instegsjobb. Jobb- och utvecklingsgarantin innebär att arbetssökande långtidsarbetslösa ska erbjudas individuellt anpassade aktiviteter för att så snabbt som möjligt hitta ett arbete. De arbetssökande anvisas till aktiviteter där de får aktivitetsstöd. I slutet av juni 2009 deltog 55 000 i programmet varav 16 600 eller 30 procent var utrikes födda. Vid samma tidpunkt deltog 7 300 personer i olika former av arbetspraktik. Av dessa var 3 200 eller närmare 44 procent utrikes födda. Deltagarna, såväl inrikes som utrikes födda, består av ungefär lika många kvinnor som män. Ungdomar som varit arbetslösa i tre månader anvisas av Arbetsförmedlingen till jobbgaranti för ungdomar. Syftet med garantin är att erbjuda särskilda insatser för att arbetslösa ungdomar så snabbt som möjligt ska få ett arbete motsvarande hela sitt arbetsutbud eller påbörja eller återgå till utbildning inom det reguljära utbildningssystemet. I slutet av juni 2009 deltog 33 300 ungdomar i programmet varav 4 600 eller 14 procent var utrikes födda. Bland såväl inrikes som utrikes födda deltagare är männen något fler än kvinnorna.

Fokus för Arbetsförmedlingens integrationsuppdrag har under de senaste åren varit nyanlända invandrare. Detta får ses mot bakgrund av regeringens ovan nämnda strategi för integration. Andelen utrikes födda bland deltagare i olika arbetsmarknadspolitiska program motsvarar på ett ungefär de utrikes föddas andel bland de arbetslösa, även om det finns stora skillnader mellan olika program. Arbetsförmedlingens insatser når alltså väl ut till utrikes födda. Män deltar emellertid oftare i åtgärder eller är anställda med subvention, trots att arbetslösheten är högre bland kvinnor. Någon samlad bild av effekterna av dessa arbetsmarknadspolitiska insatser för utrikes födda kan ännu inte bedömas.

En särskild försöksverksamhet med etableringssamtal för nyanlända skyddsbehövande och anhöriga genomförs i tre kommuner under 2009 och 2010. Etableringssamtalet innebär att Arbetsförmedlingen ansvarar för att en etableringsplan upprättas för den nyanlända så snart uppehållstillstånd beviljats. Avsikten är bl.a. att tidig information om var i landet det finns en efterfrågan på den kompetens den nyanlända har ska få ökad betydelse för valet av bosättningsort. Försöksverksamheten ska utvärderas av Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.

I syfte att ytterligare förbättra möjligheterna till kvalificerat arbete har resurserna för universitetens kompletterande utbildningar för utländska akademiker ökat kraftigt fr.o.m. 2009. Utbildningarna vänder sig till exempelvis lärare, jurister och hälso- och sjukvårdsutbildade personer. Regeringen har därför i en särskild proposition (Gränslös kunskap – högskolan i globaliseringens tid, prop. 2008/09:175) presenterat förslag om en rättssäker och effektiv ordning för erkännande av hälso- och sjukvårdsutbildningar från tredje land. I propositionen redovisar regeringen även för hur bedömning av utländsk utbildning bör samordnas och effektiviseras för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden.

Det statliga stödet till gymnasiala och eftergymnasiala yrkesutbildningar för vuxna har utökats kraftigt. Utbyggnaden av antalet studieplatser bedöms få stor betydelse för möjligheterna för nyanlända vuxna invandrare att kunna skaffa eller komplettera en yrkesutbildning i Sverige. En särskild myndighet, Myndigheten för yrkeshögskolan, har bildats för att samordna de eftergymnasiala yrkesutbildningar som inte utgör högskoleutbildningar. Myndigheten har fått ett särskilt nationellt ansvar för validering av utländska eftergymnasiala yrkesutbildningar.

Även inom svenskundervisning för invandrare (sfi) grundläggande utbildning i svenska språket för vuxna som inte har svenska som modersmål, har satsningar för bättre kvalitet gjorts. Bland annat ska lärarnas kompetens höjas och nationella slutprov införas. Vidare har målen för undervisningen blivit tydligare. En försöksverksamhet med prestationsbaserad stimulansersättning inom sfi (sfi-bonus) har inletts för att stimulera en snabbare genomströmning.

För att tydliggöra kommunernas respektive statens ansvar för utvecklingen i stadsdelar med utbrett utanförskap träffas lokala utvecklingsavtal med vissa storstadskommuner. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har i uppdrag att ingå i lokala partnerskap med kommuner som tecknat lokala utvecklingsavtal.

Regeringen avser att under hösten 2009 presentera en proposition med förslag som påskyndar arbetsmarknadsetableringen för nyanlända flyktingar och anhöriga. Syftet är att utveckla ett system som både ger individen ett utökat ansvar och stärker incitamenten för en snabb arbetsmarknadsetablering. Därigenom kan mottagningssystemet bli mer stabilt för svängningar i konjunktur och antalet nyanlända som får uppehållstillstånd, samtidigt som det görs mer flexibelt utifrån den enskilda individens behov. En utgångspunkt är att det bör löna sig att söka sig till bostadsorter med god arbetsmarknad eller förutsättningar att erbjuda annan relevant introduktion för att påskynda ett snabbt arbetsmarknadsinträde.

Arbetsförmedlingen föreslås få ett samordnande ansvar gentemot övriga aktörer och svarar också för att tillsammans med den nyanlända

upprätta och vid behov revidera en individuell plan för att underlätta och påskynda den nyanländas etablering. Arbetsförmedlingen beslutar om ersättningen till den nyanlända, anvisar till bosättning och svarar också för upphandlingen av de s.k. lotsar som arbetar på uppdrag av Arbetsförmedlingen med att vägleda och stötta de nyanlända fram till ett arbete. Arbetsförmedlingen ska vidare kunna erbjuda den nyanlända deltagande i de olika program som Arbetsförmedlingen har till sitt förfogande, utifrån vad som överenskommits i etableringsplanen eller aktualiserats av lotsen. Det är Arbetsförmedlingen som beslutar om deltagande i program.

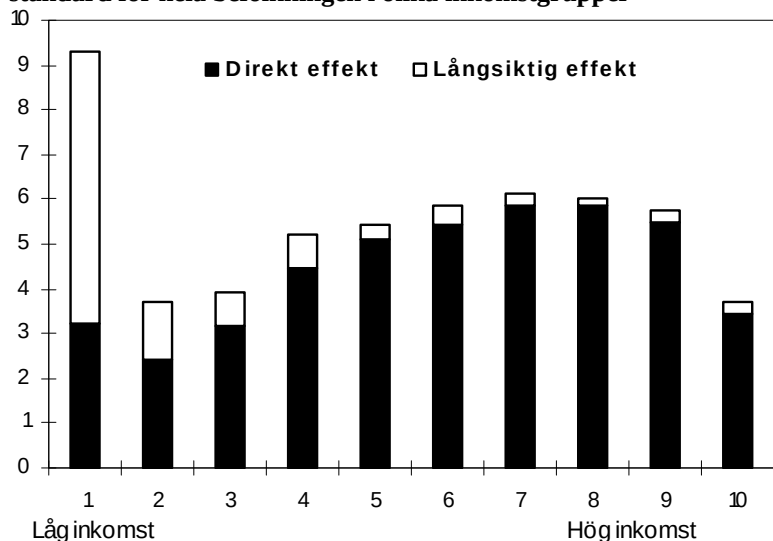
En förstärkt arbetslinje

Att göra det mer attraktivt att arbeta och att stärka arbetslinjen är en viktig målsättning för regeringen. En grundläggande komponent i det strävandet har varit att sänka skatten på arbete. Dessutom har åtgärder vidtagits för att stärka arbetslöshetsförsäkringens roll som omställningsförsäkring samtidigt som insatserna för att minska omfattningen av felaktiga utbetalningar har förstärkts. En förutsättning för att upprätthålla förtroendet och legitimiteten i socialförsäkringssystemen är en hög rättssäkerhet.

Skatteåtgärder

För att öka drivkrafterna till arbete infördes jobbskatteavdraget den 1 januari 2007 och har sedan dess har byggts ut i ytterligare två steg, 2008 och 2009. Ett fjärde steg planeras till den första januari 2010. Jobbskatteavdraget gör det mer lönsamt att arbeta för dem som i dag står utanför arbetsmarknaden eftersom den genomsnittliga skatten sänks för alla löntagare. Jobbskatteavdraget bidrar också, genom sänkta marginalskatter, till att stärka incitamenten att arbeta fler timmar för dem som redan har ett arbete. I synnerhet för låg- och medelinkomsttagare, t.ex. deltidsarbetande kvinnor, kan de lägre marginalsatserna förväntas ha positiva effekter på antalet arbetade timmar. Sammantaget bedömer regeringen att de tre genomförda stegen i jobbskatteavdraget leder till att antalet sysselsatta på lång sikt ökar med cirka 1,6 procent och att det totala antalet arbetade timmar ökar med cirka 2,4 procent. BNP bedöms öka med 1,9 procent på lång sikt till följd av dessa reformer. De externa bedömare som har värderat regeringens politik, t.ex. Konjunkturinstitutet, Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS) samt Finanspolitiska rådet, gör likartade bedömningar. Sysselsättningen och arbetsinkomsterna kan på lång sikt väntas öka mest för de med lägst inkomster (se diagram 2).

Diagram 2. Procentuell effekt av jobbskatteavdraget på ekonomisk standard för hela befolkningen i olika inkomstgrupper Skr. 2009/10:34

Källa: Finansdepartementets beräkningar

Som ett led i ansträngningarna att stimulera arbetsutbudet och öka den varaktiga sysselsättningen kommer regeringen under hösten 2009 att presentera en proposition om en ytterligare förstärkning av jobbskatteavdraget inom ramen för ett fjärde steg. Förslaget innebär att marginalskatten sänks med cirka 1–1,5 procentenheter för låg- och medelinkomstagare. För t.ex. ett vårdbidrag som 2009 har en månadslön på knappt 22 000 kronor innebär denna reform, i kombination med de tre tidigare reformerna, en sänkning av marginalskatten med 6,1 procentenheter och en sänkning av den genomsnittliga skatten med 6,8 procentenheter.

Tillväxten i samhället påverkas inte bara av hur många timmar som arbetas utan också av produktiviteten. Mot denna bakgrund är det även viktigt att skattesystemet är utformat så att det lönar sig för personer att skaffa sig en högre utbildning eller att vidareutbilda sig inom arbetslivet. Regeringen har därför kombinerat jobbskatteavdraget med att begränsa uttaget av statlig inkomstskatt på förvärvsinkomster. Den 1 januari 2009 sänktes marginalskatten med 20 procentenheter för beskattningsbara förvärvsinkomster mellan 349 500 kronor och 367 600 kronor per år. Sänkningen av den statliga inkomstskatten inriktades således mot den nedre delen av den statliga inkomstskatteskalan. Syftet var att öka drivkrafterna till arbete och höja utbildningspremien, vilket på sikt kan höja produktiviteten för stora grupper av sysselsatta.

Arbetslöshetsförsäkringen

Arbetslöshetsförsäkringen är en omställningsförsäkring med syfte att säkerställa ekonomisk trygghet under en period av omställning från ett arbete till ett annat. En av förutsättningarna för att kunna erhålla inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning vid arbetslöshet är att den arbetssökande är medlem i en arbetslöshetskassa och har ett sammanhängande medlem-

skap motsvarande minst tolv månader (s.k. medlemsvillkor). De senaste åren har antalet medlemmar i arbetslöshetskassorna minskat kraftigt. Sedan oktober 2008 har dock utvecklingen vänt och antalet medlemmar har ökat. Främst förklaras medlemsökningen av att det försämrade läget på arbetsmarknaden som har bidragit till att det blivit mer angeläget att tillhöra en arbetslöshetskassa, men regeringens reformer som beskrivs nedan har också bidragit till medlemsökningen. I slutet av april 2009 hade arbetslöshetskassorna knappt 3 809 000 medlemmar, vilket motsvarar 69 procent av den arbetsföra befolkningen.

För att stimulera till ny- och återinträde i arbetslöshetskassorna genomfördes under 2009 flera förändringar i arbetslöshetsförsäkringen. En tillfällig förändring av medlemsvillkoret infördes för att öka möjligheten för människor att få inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning. För samtliga medlemsmånader under 2009 kommer en medlem i en arbetslöshetskassa vid bestämmande av medlemsvillkor att få tillgodoräkna sig ytterligare en månad. Den tillfälliga ändringen innebär att en medlem kan uppfylla ett medlemsvillkor på sex månader, i stället för de tolv månader som normalt krävs. Vidare innebär förändringen att det går snabbare att kvalificera sig till inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning.

Även inträdesvillkoret för att bli medlem i en arbetslöshetskassa förändrades genom att det inte längre krävs arbete i någon bestämd omfattning och det krävs heller inte att arbetet omedelbart ska ha föregått medlemskapet. Förändringen stimulerar till ökad anslutning till arbetslöshetsförsäkringen samtidigt som det bidrar till att förenkla administrationen av försäkringen.

Vidare har ett avdrag för sysselsatta medlemmar införts för arbetslöshetsavgiften. Eftersom arbetslöshetsavgiften endast betalas av sysselsatta medlemmar innebär sänkningen att marginaleffekterna av att gå från arbetslöshet till sysselsättning minskar samtidigt som förändringen stimulerar till ökat medlemskap i arbetslöshetsförsäkringen.

Avslutningsvis har nya regler för arbetslöshetsersättning efter tillfällig eller delvis frånvaro införts för att förbättra drivkrafterna för arbete. Reglerna har ändrats så att vissa socialförsäkringsförmåner kan tillgodoräknas i arbetslöshetsförsäkringen.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen för 2010 flera förändringar av arbetslöshetsförsäkringen som bl.a. syftar till att tillvarata arbetsutbudet hos grupper som har varit långtidssjuka och vars dagar med sjukpenning eller sjukersättning har tagit slut. Det föreslås att den överhoppningsbara tiden i arbetslöshetsförsäkringen förlängs från fem till tio år under en övergångsperiod för personer som har varit frånvarande från arbetsmarknaden på grund av styrkt sjukdom. Förslaget innebär att den som varit sjukskriven i många år utan att för den skull ha permanent nedsatt arbetsförmåga ges en möjlighet till arbetslöshetsersättning. Vidare föreslås en kortare kvalifikationstid för tidigare medlemmar i en arbetslöshetskassa, vars dagar med sjukpenning eller tidsbegränsad sjukersättning tagit slut. Personer som lämnat arbetslöshetskassan mellan den 1 januari 2007 och den 30 september 2009 och som på nytt blir medlemmar under perioden mellan den 1 oktober 2009 och den 31 december 2010 bör kunna uppfylla medlemsvillkoret på tre månader. Vidare föreslås att denna grupp för att få rätt till inkomstrelaterad

ersättning bör kunna återknyta till ett arbetsvillkor som ligger inom det tidigare medlemsvillkoret. Detta bör gälla ersättningsperioder som beviljas under perioden fr.o.m. januari 2010 t.o.m. januari 2013.

Skr. 2009/10:34

Därutöver föreslås förbättrade och förenklade regler avseende företagare i arbetslöshetsförsäkringen. Förslagen innebär att företagarbegreppet i arbetslöshetsförsäkringen kopplas till inkomstskattelagen. Reglerna för arbetslöshetsersättning vid tillfälligt uppehåll i näringsverksamhet bör förtydligas, liksom regler för sammanläggning av inkomster från perioder med näringsverksamhet och perioder med anställning. Dagsförtjänsten för företagare bör baseras på den senaste taxeringen eller om det är med förmånligt på genomsnittet av de två år som föregår inkomståret i den senaste taxeringen. En företagare som lägger ned företaget inom 24 månader efter start bör kunna få ersättningen baserad på inkomster av tidigare anställning om det är mer förmånligt än att basera ersättningen på inkomsterna från det egna företaget. Vid arbetslöshet bör det bortses från näringsverksamhet som bedrivits parallellt med heltidsanställning eller heltidsföretagande, oavsett hur stora inkomster den parallella näringsverksamheten genererat. Förslagen bör kunna träda ikraft senast den 1 juli 2010.

Slutligen föreslås att tid då en person varit hindrad att arbeta på grund av uppdrag av socialnämnden att ta emot barn i familje- eller jourhem bör betraktas som överhoppningsbar vid bestämmande av ramtid. Förändringen bör kunna gälla från och med januari 2010.

Bättre kontroll av försäkringssystemen

Regeringens arbete med att bibehålla förtroendet och legitimiteten för trygghetssystemen genom att förebygga felaktiga utbetalningar från trygghetssystemen fortsätter. I budgetpropositionen för 2009 redovisade regeringen en rad generella åtgärder som syftar till att förebygga felaktiga utbetalningar från trygghetssystemen inom arbetslöshetsförsäkringen. Även i budgetpropositionen för 2010 redovisar regeringen åtgärder i syfte att förebygga och förhindra felaktiga utbetalningar.

Som ett led i regeringens arbete att förebygga felaktiga utbetalningar har Arbetsförmedlingen och Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) tillsammans med flertalet andra myndigheter som hanterar utbetalningar från välfärdssystemen ett samverkansuppdrag om bland annat utveckling av metoder för och redovisning av resultat av arbetet mot felaktiga utbetalningar. Myndigheternas arbete ska rapporteras årligen i en gemensam skrivelse till regeringen med början den 22 februari 2010.

Arbetsförmedlingen och IAF har även haft i uppdrag att rapportera vidtagna och planerade åtgärder för implementeringsarbetet med anledning av de författningsändringar som gjorts för att möjliggöra ett ökat elektroniskt informationsutbyte mellan myndigheter i syfte att öka effektiviteten och minska de felaktiga utbetalningarna samt förbättra servicen i förhållande till den enskilde.

Av IAF:s redovisningar framgår att ett utvecklingsarbete som syftar till att utveckla system och finna former för ett elektroniskt informationsutbyte mellan Arbetslöshetskassornas Samorganisation och

Kronofogdemyndigheten har inletts men att det är för tidigt att fastställa en tidsplan för implementering. Det framgår också att ett arbete inletts med att utöka arbetslöshetskassornas informationsutbyte med Arbetsförmedlingen. Därutöver pågår ett arbete som syftar till att IAF ska få direktåtkomst till vissa av Arbetsförmedlingens databaser och ett arbete som syftar till att Arbetsförmedlingen ska få direktåtkomst till uppgifter i IAF:s statistik- och tillsynsdatabas. Arbetsförmedlingen har redovisat att informationsutbytet kommer att medföra betydande förenklingar och effektiviseringar av verksamheten samt säkerställa en enhetlig rättssäker hantering. Etableringen av det utökade informationsutbytet kan dock tidigast ske under november 2009 (dnr A2009/2492).

Skr. 2009/10:34

4.3 En väl fungerande arbetsmarknad

- Riktlinje 20. Förbättra förmågan att möta arbetsmarknadens behov
- Riktlinje 21. Främja flexibilitet i kombination med anställningstrygghet och minska segmenteringen av arbetsmarknaden, med vederbörligt beaktande av den roll som tillkommer arbetsmarknadens parter

Det kraftigt försämrade arbetsmarknadsläget medför stora utmaningar. Sedan det fjärde kvartalet 2008 har antalet sysselsatta minskat, arbetslösheten ökat och antalet varsel om uppsägning har fortsatt legat på en hög nivå.

Arbetsmarknadspolitiken har anpassats till det försämrade konjunkturläget genom en kraftfull satsning på insatser både för kort- och långtidsarbetslösa. Anpassningen innebär att resurser inte bara fokuseras på dem som står längst ifrån arbetsmarknaden.

En väl fungerande matchning är en förutsättning för att arbetsmarknadens funktionssätt ska kunna förbättras. Regeringen har sett till att matchningen förstärks genom olika satsningar, främst med anledning av den försämrade situationen på arbetsmarknaden.

Ett nytt regelverk för arbetskraftsinvandring infördes den 15 december 2008, vilket innebär att större vikt läggs vid arbetsgivarnas egen bedömning av behovet att anställa personer från länder utanför EU/EES samt gör det möjligt för alla yrkesgrupper att få tillstånd att arbeta i Sverige.

Enligt OECD:s mått har Sverige nu ett flexiblare anställningsskydd. I senaste mätningen publicerad våren 2009 anges Sverige ha det 21:a starkaste anställningsskyddet av 30 länder.

För att ge arbetsmiljöpolitiken en mer offensiv och positiv innebörd avses en ny fas i detta utvecklingsarbete nu inledas, med inriktningen att ta fram en långsiktig strategi för den framtida politiken.

Modernisering av arbetsmarknadsinstitutionerna

Målen med Arbetsförmedlingens nya organisation som en nationellt sammanhållen myndighet fr.o.m. 2008 var att få till stånd en enhetlig, rättssäker och effektiv verksamhet med tydligare ledning och styrning.

Omorganisationen följs löpande upp av Arbetsförmedlingen och ska även utvärderas av ett externt konsultföretag. Av den slutredovisning som Arbetsförmedlingen lämnade till regeringen i maj 2009 (dnr A2008/1704) framgår att Arbetsförmedlingen anser att många av de problem som regeringen identifierade i den gamla myndighetsorganisationen nu har lösts helt eller delvis.

Regeringen anser att inrättandet av den nya myndigheten Arbetsförmedlingen har inneburit att det nu finns förutsättningar att uppnå en mer enhetlig, rättssäker och effektiv verksamhet med tydligare ledning och styrning. Regeringen avvaktar dock det externa konsultföretagets slutredovisning av utvärderingen innan en slutlig bedömning görs av om reformeringen av det tidigare Arbetsmarknadsverket har fått avsett resultat.

Det pågår ett omfattande arbete för att öka samverkan mellan statliga myndigheter. Målsättningen är att det ska finnas en plats där medborgaren i större utsträckning kan få ett samlat stöd av flera statliga myndigheter. Arbetsförmedlingen har tillsammans med Skatteverket och Försäkringskassan träffat en överenskommelse om att på ett stort antal platser runt om i landet erbjuda service i gemensamma lokaler och även samordna vissa enklare förvaltningsuppgifter. Den 1 maj 2009 hade 171 av de ursprungligt planerade kontoren startat.

Förbättrad matchning mellan arbetssökande och lediga platser

Under det första halvåret 2008 påverkades Arbetsförmedlingens arbete främst av bristen på arbetskraft inom vissa sektorer, medan hösten 2008 kännetecknades av en minskad tillströmning av lediga platser. Den snabbt vikande konjunkturen under andra halvåret 2008 resulterade i ett mycket stort antal varsel om uppsägning över hela landet. Arbetsförmedlingens nya organisation har inneburit bättre förutsättningar att anpassa organisationen till de krav som ställs på myndigheten, exempelvis i samband med varsel om uppsägning.

Regeringen presenterade i början av 2009 i propositionen Åtgärder för jobb och omställning (prop. 2008/09:97) samt i samband med 2009 års ekonomiska vårproposition (prop. 2008/09:100) ett antal nya initiativ för att möta den ökande arbetslösheten. Dessa insatser inkluderar bl.a. en satsning på personliga coacher och förstärkta satsningar på arbetspraktik, bland annat genom en ny insats i form av praktisk kompetensutveckling, där den arbetssökande ges möjlighet att behålla sin kontakt med arbetslivet samt att upprätthålla och utveckla sin kompetens. Arbetsförmedlingen har med sin nya organisation haft bättre möjligheter att omfördela resurser till de platser där det funnits ett behov av förstärkta insatser.

Arbetsförmedlingen har fått i uppdrag att förstärka matchningsverksamheten och ge ett tidigt och individanpassat stöd för att kunna hjälpa arbetssökande tillbaka till arbete. Arbetsförmedlingen ska under 2009 särskilt beakta de krav som situationen på arbetsmarknaden ställer på myndigheten. Det innebär att löpande prioritera resurser till regioner som drabbas av större varsel samt säkerställa att tidiga coachningsinsatser kommer till stånd. I det fortsatta arbetet är kompletterande

aktörer, som ökar och diversifierar Arbetsförmedlingens tjänsteutbud, av stor vikt, exempelvis genom att tillhandahålla de arbetssökande en personlig jobbcoach. I budgetpropositionen för 2010 presenterar regeringen ytterligare förstärkning av den aktiva arbetsmarknadspolitiken. I rådande konjunkturläge behövs bl.a. åtgärder som förhindrar att människor står utan arbete under lång tid samt åtgärder som stärker konkurrenskraften bland dem som står allra längst från arbetsmarknaden. Regeringen aviserar 8 000 fler platser inom coachning i Arbetsförmedlingens egen regi samt sammanlagt 4 000 fler platser i arbetspraktik och praktisk kompetensutveckling under 2010. Dessutom bör volymerna i arbetsmarknadsutbildning kunna öka med 1 000 platser under 2010. För att ytterligare förstärka arbetsmarknadspolitiken avser regeringen dessutom att införa en ny aktiveringsinsats, Lyft, inom statliga och kommunala bolag och verksamheter och ideella organisationer med viss verksamhet. Regeringen beräknar att insatsen kommer att omfatta cirka 40 000 platser under 2010. Regeringen avser också att införa fler insatser inom jobbgarantin för ungdomar; Lyft, stöd till start av näringsverksamhet och arbetslivsinriktad rehabilitering. Regeringen kommer också att ge deltagare i jobbgarantin möjlighet att delta i garantin på deltid för att under resterande tid ha möjlighet att studera inom den kommunala vuxenutbildningen. Som ett komplement till den utbildning som erbjuds inom jobbgarantin för ungdomar i dag avser regeringen också att införa en extra studiemotiverande insats för arbetslösa ungdomar som inte avslutat sin grundskole- eller gymnasieutbildning. Detta sker i form av en särskild satsning på folkhögskolorna.

För att möta det ökade inflödet av arbetssökande och upprätthålla kvaliteten i jobb- och utvecklingsgarantin samt jobbgarantin för ungdomar föreslår regeringen även att Arbetsförmedlingens förvaltningsresurser förstärks.

Undanröja hinder för arbetstagares rörlighet inom unionen

En rad aktiviteter för att främja arbetskraftens rörlighet har genomförts inom ramen för EURES. I sju större städer i Sverige och på fyra mindre orter i Tornedalens Cross Border Area har European Job Days arrangerats i samarbete med EURES-rådgivare från ett tiotal andra medlemsstater och arbetsgivare från andra länder.

Arbetsförmedlingen har tagit initiativ för att göra EURES tjänster tillgängliga på alla arbetsförmedlingar. För att åstadkomma detta beslutades det under perioden 2008–2009 att införa EURES assistenter på de större arbetsförmedlingskontoren. I april 2009 fanns det 160 utbildade EURES grundtjänster. Personalen på Arbetsförmedlingens call center har också rustats för att kunna erbjuda EURES grundtjänster. Olika slag av information om arbete och rekrytering i andra länder ska också finnas tillgänglig i receptionen på alla landets arbetsförmedlingar.

Rekryteringar i och till andra länder har fortsatt. Det rör sig bland annat om läkare från Tyskland, veterinärer från Belgien och Nederländerna samt svenska lärare till Storbritannien. Inflödet av arbetstagare från andra medlemsstater till Sverige har varit fortsatt lågt. Den minskade

efterfrågan på arbetskraft sätter sina tydliga spår; antalet arbetstagare från EU:s övriga medlemsstater som kommit till Sverige för att arbeta längre tid än tre månader har sjunkit med 40 procent under det första halvåret 2009 jämfört med samma period ett år tidigare.

Skr. 2009/10:34

Underlättad arbetskraftsinvandring

Syftet med införandet av de nya reglerna för arbetskraftsinvandring har varit att skapa ett effektivt och flexibelt system där arbetsgivarnas behov av arbetskraft står i fokus. Samtidigt ska systemet vara konjunkturkänsligt genom att det är arbetsgivarnas efterfrågan på arbetskraft som styr. En ökad arbetskraftsinvandring är en av flera åtgärder för att på kort och lång sikt motverka effekterna av en åldrande befolkning och ett minskat arbetskraftsutbud.

Efter att de nya reglerna för arbetskraftsinvandring infördes i december 2008 har antalet arbetstagare från länder utanför EU/EES, under de första sju månaderna, legat på ungefär samma nivå som under samma period ett år tidigare. Detta är en stor skillnad mot inflödet av arbetstagare från EU/EES som minskat med 40 procent de första sex månaderna 2009 i jämförelse med samma period 2008. En förklaring till att nedgången har uteblivit bland tredjelandsmedborgare är att den ojämförligt största gruppen är plockare av vilda bär verksamma i en bransch som är mer väder- än konjunkturbedingad. Förutom dessa har framför allt yrkesgruppen dataspecialister dominerat bland de beviljade arbetstillstånden.

Arbetsrätten: flexibilitet och trygghet

Målet för arbetsrättsområdet är en arbetsrätt som skapar förutsättningar för ett arbetsliv som tillgodoser både arbetstagarnas och arbetsgivarnas behov av flexibilitet, trygghet och inflytande. Både för kvinnor och män ska det vara möjligt att förena arbetsliv och privatliv under alla faser av livet med hänsyn till den enskildes förutsättningar. Ett väl balanserat och förutsägbart arbetsrättsligt system är även en viktig förutsättning för en hållbar tillväxt och full sysselsättning. Den arbetsrättsliga lagstiftningen ska utgöra en stabil grund för förhållandena på arbetsmarknaden.

Tidigare handlingsprogram har beskrivit planerade och genomförda reformer med syfte att utöka möjligheterna för tidsbegränsade anställningar och samtidigt förenkla regelverket. OECD har sedan mitten av 1990-talet mätt styrkan på anställningsskyddet i medlemsländerna. Sverige har tidigare legat bland de länder som haft det mest omfattande anställningsskyddet enligt OECD. År 2004 bedömdes Sverige ha det sjunde starkaste anställningsskyddet av 28 länder. Enligt OECD:s mått har Sverige nu ett flexiblare anställningsskydd. I senaste mätningen publicerad våren 2009 bedömdes Sverige ha det 21:a starkaste anställningsskyddet av 30 länder.

Som annan arbetsrättslig lagstiftning i Sverige utgörs reformerna av dispositiva lagar som får ersättas med kollektivavtal. Den statliga myndigheten Medlingsinstitutet har genomfört en undersökning av i vilken utsträckning reformerna tagits in i kollektivavtal. Under 2007 års avtalsrörelse fördes reformerna in i några avtal inom privat sektor som

blev klara efter riksdagens beslut om reformerna. De nya reglerna fanns dock ännu inte när huvuddelen av parterna i privat sektor slöt sina nya avtal detta år. Inom kommuner, landsting och stat har reformerna påverkat kollektivavtalen mer än inom privat sektor.

Skr. 2009/10:34

Utmaning för arbetsmiljöpolitiken vid svag konjunktur

Regeringen anser att arbetsmiljöpolitiken måste ges en mer offensiv och positiv innebörd. Det ska inte enbart handla om att förhindra en dålig arbetsmiljö, utan i mycket högre grad om att se arbetsmiljön som utvecklande för såväl individer som verksamhet och som en framgångsfaktor och ett konkurrensmedel. De principiella utgångspunkter och resonemang som angavs i promemorian Arbetsmiljön och utanförskapet – en tankesamling för den framtida arbetsmiljöpolitiken (Ds 2008:16) har utgjort ett underlag för diskussion med berörda aktörer och parter. En ny fas i detta arbete avses nu inledas, med inriktningen att ta fram en långsiktig strategi för den framtida politiken.

Under de senaste åren har sjukskrivningarna fortsatt att minska. Betydande förändringar har genomförts inom sjukförsäkringen, vilket sannolikt haft stor inverkan på utvecklingen. Insatser har också genomförts i syfte att öka möjligheterna för dem som står långt ifrån arbetsmarknaden att träda in i arbetslivet. I en lågkonjunktur har också funnits en benägenhet till minskad sjukfrånvaro kopplat till att den anställda upplever det som en större risk att vara frånvarande från arbetet i en situation där uppsägningar sker. Sammantaget innebär detta att fler med någon form av hälsoproblem kommer att finnas på arbetsplatserna. Det är angeläget att under de närmaste åren vara särskilt observant på utvecklingen ur arbetsmiljösynpunkt.

När det gäller effekter på arbetshälsan utifrån ett förändrat konjunkturläge är erfarenheterna från tidigare lågkonjunkturer att sådana effekter främst kommer i ett senare skede. Det är angeläget att erfarenheterna från tidigare lågkonjunkturer tas tillvara.

Flera insatser syftar till att stärka kunskap och medvetenhet om arbetsmiljöns betydelse. Det gäller bland annat det uppdrag som regeringen har lämnat till Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) om utlysning av forskningsmedel inom området arbetsmiljö – lönsamhet samt den satsning på ökad informations- och kunskapsförmedling under tre år som Arbetsmiljöverket, sedan 2009 har särskilda medel för.

4.4 En väl fungerande lönebildning

- Riktlinje 22. Sörja för en sysselsättningsfrämjande utveckling av arbetskostnader

Lönebildning och arbetskostnader har en avgörande betydelse för konkurrenskraft, sysselsättning, inflation och andra viktiga delar av den samhällsekonomiska utvecklingen. I Sverige är formerna för lönebildningen i första hand en fråga för arbetsmarknadens parter. Avtal är att föredra framför lagstiftning eftersom samförstånd mellan parterna skapar

stabilitet för träffade överenskommelser. Statens roll inskränker sig till ett grundläggande regelverk. Skr. 2009/10:34

Den pågående ekonomiska avmattningen leder till trendbrott som är svåra att dra omedelbara slutsatser av. Det finns dock långsiktiga tecken som indikerar att lönebildningen under de senaste tio åren haft en positiv inverkan på sysselsättningen. Under större delen av 1990-talet var arbetslösheten över nio procent och arbetskraftskostnaderna ökade med mellan fyra och sju procent per år. På senare år har arbetslösheten varit väsentligt lägre, även sedan tidseriebrott i Arbetskraftsundersökningarna beaktats. Trots detta har arbetskraftskostnadernas ökningstakt varit lägre än under 1990-talet. Den lägre ökningstakten för arbetskraftskostnaderna kombinerat med en lägre arbetslöshet kan tyda på att regeringens åtgärder med bl. a. sänkta arbetsgivaravgifter i kombination med sjunkande lönekrav har bidragit till att en lägre arbetslöshet nu är förenlig med en stabil inflation.

4.5 Ökad kunskap och kvalitet i utbildningssystemet

- Riktlinje 23. Utöka och förbättra investeringarna i humankapital
- Riktlinje 24. Anpassa utbildningssystemet till nya kompetenskrav. Förbättra kvaliteten och öka måluppfyllelsen i utbildningssystemet

Sveriges chans att möta den globala utmaningen är att satsa på kunskap. Vår främsta konkurrensfördel måste vara innovativa och kunniga medborgare. Här spelar utbildningsväsendet en avgörande roll.

Utbildning är också viktigt eftersom människor växer med kunskap och möjligheten att lära sig något nytt. Den stärker individernas position i samhället och på arbetsmarknaden, vilket kan vara avgörande för deras framtid.

De åtgärder som beskrivs i detta avsnitt genomförs i enlighet med Strategin för livslångt lärande (dnr U2007/3110/SAM). Åtgärderna syftar till att säkra tillgången till utbildning av god kvalitet inom alla utbildningsområden samt stärka samverkan mellan utbildning och arbetsliv.

Förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg och grundskola

Under det senaste årtiondet har det pedagogiska inslaget i förskolan fått en allt större betydelse. Tidig pedagogisk stimulans ökar barns förmåga och lust att lära. Inte minst gynnas barnens språkliga och matematiska utveckling. Regeringen har under 2009 presenterat ett antal åtgärder för att utveckla och stärka förskolans pedagogiska uppdrag.

Regeringen har bland annat gett Statens skolverk i uppdrag att ge förslag på förtydliganden och kompletteringar av vissa mål i förskolans läroplan. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet den 30 september 2009.

En särskild fortbildningssatsning – Förskolelyftet – har även gett personal inom förskolan möjlighet att förstärka sin kompetens. Totalt

omfattar förslagen 200 miljoner kronor årligen under perioden 2009–2011. Skr. 2009/10:34

Regeringen har dessutom föreslagit riksdagen att införa allmän förskola även för treåringar, i likhet med reglerna för 4–5-åringar. Riksdagen beslutade i april 2009 att allmän förskola för treåringar ska införas fr.o.m. 1 juli 2010. Det innebär att alla barn ska erbjudas minst 525 avgiftsfria timmar om året i förskola från och med höstterminen det år de fyller tre år. Grundtanken är att ingen familj på grund av ekonomin ska behöva avstå från att låta sitt barn delta i förskolans verksamhet.

I enlighet med regeringens förslag fattade riksdagen i april 2009 beslut om att fr.o.m. den 1 juli 2009 införa en barnomsorgspeng. Syftet med detta är att utveckla mångfalden inom förskoleverksamhet och i skolbarnsomsorg. Genom att kommuner görs skyldiga att ge bidrag även till pedagogisk omsorg i enskild regi, exempelvis familjedaghem och liknande verksamheter, får varje familj möjlighet att i större utsträckning bestämma i vilken typ av verksamhet deras barn ska delta i.

Regeringen har i en särskild satsning avsatt 900 miljoner kronor under 2008–2010 för att stärka skolhuvudmäns och skolors arbete med basfärdigheterna läsa, skriva och räkna. Elever som riskerar att inte nå målen är en prioriterad grupp med detta stimulansbidrag och fokus ska ligga på de tidiga årskurserna i grundskolan.

Ett mål- och resultatnriktat system kräver kontinuerlig uppföljning och utvärdering för att möjliggöra en bedömning om de nationella målen har uppnåtts och för att vidta relevanta åtgärder. Riksdagen beslutade i mars 2009 om nya läroplaner för skolan i enlighet med regeringens proposition Tydligare mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189). Detta innebär att varje skolform – grundskolan, specialskolan, sameskolan och den obligatoriska särskolan – ska ha en egen samlad läroplan. Läroplanen ska innehålla skolans värdegrund och uppdrag, övergripande mål och riktlinjer för utbildningen samt kursplaner för grundskolan, specialskolan, sameskolan och den obligatoriska särskolan. Kursplanerna ska kompletteras med föreskrifter om kunskapskrav för varje ämne alternativt ämnesområde.

Statens skolinspektion inrättades den 1 oktober 2008 och övertog därmed Skolverkets ansvar för nationell tillsyn och kvalitetsgranskning samt tillståndsprövning vad gäller bl.a. fristående skolor. Genom att kunna fokusera på sitt gransknings- och kontrolluppdrag kan verksamheten effektiviseras, med förbättrade möjligheter till metodutveckling och tätare granskningar. Hösten 2009 fullföljdes det s.k. sexårsuppdraget, vilket innebär att alla kommuner och skolor inspekterats under en sexårsperiod. Ambitionen är nu, efter ett inledande uppbyggnadsskede, att utöka verksamheten såväl till innehåll som frekvens.

En särskild utredare har fått i uppdrag att se över nuvarande resurser för utvärdering inom utbildningsområdet. Utredningen, som antagit namnet Utredningen om utvärdering av utbildning (U 2008:10), ska redovisa sina förslag senast den 1 december 2009.

Från och med läsåret 2008/09 ska varje elev i den individuella utvecklingsplanen ges skriftliga omdömen i varje ämne som eleven undervisats i från och med årskurs 1 i grundskolan.

Nationella mål för årskurs 3 i ämnena svenska, svenska som andra språk och matematik införs från och med läsåret 2008/09 och nationella ämnesprov i årskurs 3 införs i samma ämnen fr.o.m. 2010. Vidare införs obligatoriska ämnesprov i årskurs 9 i biologi, kemi och fysik fr.o.m. våren 2010 för att stärka uppföljningen av elevers kunskaper och öka likvärdigheten i lärares bedömning och betygssättning. De nationella ämnesproven i årskurs 3 och 9 har utprovats under våren 2009.

Vidare beslutade riksdagen i februari 2009 om en ny betygsskala i enlighet med regeringens proposition En ny betygsskala (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Detta innebär att en betygsskala med sex steg ska användas när betyg sätts inom det offentliga skolväsendet. Den nya betygsskalan ska bidra till att tydliggöra kunskapsprogressionen hos eleverna och öka förutsättningarna för en likvärdig bedömning av elevernas kunskaper.

Satsningen Skapande skola i årskurs 7–9 introducerades 2008 och syftar till att främja bl.a. kreativitet och innovation och integrera kulturella och konstnärliga uttryck i skolans lärande. Satsningen innebär en tydligare samordning mellan skolans kunskapsmål och kulturpolitikens mål om barns och ungdomars rätt till kulturell delaktighet och eget skapande. En utbyggnad av Skapande skola kommer att ske under 2010 till årskurserna 4–6.

Under tre år, 2008–2010, satsar regeringen 110 miljoner kronor på en rad åtgärder för att bryta traditionella könsmonster i skolan och främja jämställdhet. Bland annat har en jämställdhetsdelegation för skolan inrättats med uppgift att analysera könsskillnader i utbildningsresultat, utvärdera metoder för att bryta traditionella könsmonster, samt föreslå lämpliga insatser. Vidare har Skolverket i uppdrag att genomföra ett flertal insatser som exempelvis att fortbilda lärare och annan skolpersonal om könsmonster och hederstraditioner samt att stödja elevhälsan för att förebygga psykisk ohälsa.

Den nuvarande skollagen är från 1985 och det finns ett stort behov av att skapa en ny, modern och tydlig struktur för skollagstiftningen. Regeringen avser att göra just detta under 2010, och har även avsatt medel för en del skärpningar i lagen, som bl.a. rör förstärkt elevhälsa och ökad rätt till skolbibliotek.

Gymnasieskolan

Arbetslösheten bland svenska ungdomar är hög, bland de högsta i Europa (se avsnitt 4.2). Samtidigt fullföljer alltför få unga en gymnasieutbildning med godkända betyg. I maj 2009 lämnade regeringen propositionen Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan (prop. 2008/09:199) med förslag till en ny reformerad gymnasieskola. Regeringen anser att de högskoleförberedande programmen måste ge en bättre förberedelse för fortsatta studier. För att motverka att elever med bristande förkunskaper tas emot till de högskoleförberedande programmen har regeringen föreslagit nya behörighetsregler för dessa program. Regeringens anser vidare att gymnasieskolans yrkesprogram bättre måste förbereda eleverna för yrkeslivet. Därför ska tiden till fördjupning i yrkesämnena öka. Elever har olika sätt att lära. En del föredrar ett produktionsnära,

verklighetsbaserat lärande i arbetslivet. Därför ska lärlingsutbildning införas som en ordinarie studieväg inom gymnasieskolan. Vidare ska samverkan på nationell nivå mellan Skolverket och branschföreträdare öka genom införande av nationella råd för yrkesprogrammen, något bl.a. OECD rekommenderat (OECD, Learning for Jobs – Sweden, April 2008). Genom införandet av en gymnasieexamen – som kan avläggas som yrkesexamen eller högskoleförberedande examen – införs ett tydligt resultatmått och förutsättningarna för nationell målstyrning ökar. Därigenom ökar den nationella likvärdigheten vilket leder till högre kvalitet. Avsikten är att elever ska kunna tas in till den nya reformerade gymnasieskolan 2011, under förutsättning att riksdagen bifaller propositionen.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2010 förslagit att 225 miljoner kronor avsätts 2010–2012 för att genomföra gymnasiereformen och vissa andra skolreformer.

Den försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning som genomförs för utbildningar som startar 2008–2010 har utvidgats från ursprungligen 4 000 nya platser till 6 000 platser per år. Läsåret 2008/09 började cirka 3 700 elever en lärlingsutbildning. Gymnasial lärlingsutbildning syftar till att ge eleverna en grundläggande yrkesutbildning, ökad arbetslivserfarenhet och en möjlighet att under en handledares ledning, på en arbetsplats, få fördjupade kunskaper inom yrkesområdet. En nationell lärlingskommitté, där branschföreträdare är representerade, har fått i uppdrag att främja försöksverksamheten, att följa upp dess resultat och måluppfyllelse ur näringslivets behov och att uppmärksamma utvecklingsbehov (dir. 2008:106). Vidare har en särskild utredare fått i uppdrag att utreda förutsättningarna för att inom gymnasial lärlingsutbildning kombinera anställning och studier, något som i dag är vanligt i andra länder (dir. 2009:70).

Vuxenutbildning

Vuxenutbildning är viktig, både för samhället och för de enskilda individernas livslånga lärande.

En arbetsgrupp inom Regeringskansliet har redovisat ett uppdrag att undersöka och lämna alternativa förslag på hur en rättighet för vuxna att ta del av gymnasial vuxenutbildning och gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda kan utformas. Utgångspunkten för uppdraget har varit att den enskilde ska ha rätt att studera inom kommunal vuxenutbildning (komvux) för att uppnå grundläggande behörighet att delta i högskoleutbildning.

Sverige deltar aktivt i arbetet med det OECD-initierade program som avser att mäta den vuxna befolkningens kunskaper och kompetens i ett antal länder, Programme for the International Assessment of Adult Competencies (PIAAC).

En viktig utgångspunkt för samhällets satsningar på vuxenutbildning är att den enskildes önskemål och behov i hög grad ska vara styrande. När det gäller bl.a. komvux avser regeringen därför att lämna förslag om att förbättra förutsättningarna för kommuner att låta andra anordna utbildningen. Den planerade propositionen är tänkt att innehålla förslag

om utökade möjligheter att överlämna myndighetsutövning vid utbildning på entreprenad och möjlighet att bedriva svenskundervisning för invandrare i folkhögskola. Propositionen planeras att lämnas till riksdagen före utgången av 2009. Skr. 2009/10:34

För att möta lågkonjunkturen och större ungdomskullar har regeringen bl.a. beslutat att kraftigt öka antalet utbildningsplatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning (yrkesvux). Satsningarna möjliggör även för de individer som redan har en teoretisk gymnasieutbildning att läsa in yrkesinriktade kurser, vilket är en viktig förändring i urvalsreglerna. Kommunerna har även möjlighet att inom ramen för satsningen erbjuda yrkesinriktad svenskundervisning kopplad till utbildning i yrkeskurserna. För att kunna utvärdera satsningarna kommer det ske en uppföljning på individnivå.

Med anledning av den pågående lågkonjunkturen och större ungdomskullar har regeringen i budgetpropositionen för 2010 aviserat en ökning om ytterligare cirka 10 000 platser inom yrkesvux för 2010 respektive 2011.

Folkbildningen spelar en viktig roll när det gäller vuxnas möjligheter till lärande, inte minst för dem med svag utbildningsbakgrund. Det har fastställts sju verksamhetsområden vad gäller statsbidraget till folkbildningen. Ett av dessa områden är det livslånga lärandet, som t.ex. kan avse att bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället. Individer som kommer i fråga är t.ex. de med funktionsnedsättning. Folkbildningsrådet har bl.a. lämnat rapporten Demokrati och digital delaktighet, slutrapport 2008, där möjligheter att förbättra förutsättningarna för äldre och andra berörda grupper att använda den moderna tekniken beskrivs.

Undervisning i svenska för invandrare

Regeringen fokuserar också på svenskundervisningen för invandrare (sfi). Regeringen vill se förbättrade resultat och genomströmning av deltagare i sfi. Regeringen har därför beslutat om att införa nya nationella slutprov för de olika kurserna. Proven ska vara IT-baserade och vara möjliga att använda från den 1 januari 2010. Lärarnas kompetens är avgörande för resultaten och det finns möjlighet för berörda lärare att fortbilda sig inom ramen för det s.k. lärarlyftet.

Regeringen har beslutat om en försöksverksamhet med prestationsbaserad stimulansersättning inom sfi (sfi-bonus) i 13 kommuner fr.o.m. den 1 oktober 2009. Försöksverksamheten innebär en prövning av i vilken utsträckning ekonomiska incitament kan bidra till att deltagarna snabbare lär sig svenska och därmed förbättrar sina möjligheter att få ett arbete. Regeringen har också för avsikt att låta utreda om en tidsbegränsning inom sfi kan motverka inlåsningseffekter och öka genomströmningen i utbildningen.

Eftergymnasial yrkesutbildning

För att säkra kvaliteten i de eftergymnasiala yrkesutbildningarna som inte utgör högskoleutbildning inrättade regeringen den 1 juli 2009

Myndigheten för yrkeshögskolan. Inom ramverket yrkeshögskolan samlas eftergymnasiala yrkesutbildningar som inte utgör högskoleutbildningar. Det gemensamma regelverket för eftergymnasiala yrkesutbildningar avser bl.a. tydligare uppföljning och utvärdering och avsikten är att öka transparensen och rättsäkerheten för de studerande. Införandet av yrkeshögskolan möjliggör ökad effektivitet och nationell prioritering av utbildningar. Det innebär att den eftergymnasiala yrkesutbildningen i än högre grad styrs mot arbetslivets behov av rätt kompetens och hög kvalitet. Fler platser inom yrkeshögskolan riktade till arbetsmarknadens bristyrken skapar möjligheter för fler att få ett arbete. Regeringen har i budgetpropositionen för 2010 föreslagit fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan under 2010–2011. Skr. 2009/10:34

Högre utbildning

För att mildra effekten av ökad arbetslöshet är det angeläget att kombinera aktiva arbetsmarknadsfrågor med satsningar inom utbildningsväsendet. Tidigare erfarenheter visar att antalet sökande till högre utbildning ökar vid lågkonjunkturer. Fler studenter väljer också att stanna kvar i utbildning genom att komplettera med någon ytterligare kurs i avvaktan på att det blir lättare att få jobb. Mot denna bakgrund har regeringen i budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1) föreslagit en satsning på 10 000 nya högskoleplatser för åren 2010 och 2011. För 2010 innebär detta att regeringen föreslår att 700 mnkr tillförs universitet och högskolor för nya platser. Dessa platser och medel för dem beräknas för respektive lärosäte även för 2011. Regeringen avser att återkomma med förslag om att ta ut studieavgifter av s.k. tredjelandsstudenter fr.o.m. hösten 2011. Genom att ta ut studieavgifter av tredjelandsstudenter frigörs ett ekonomiskt utrymme motsvarande det utrymme av grundutbildningsanslagen som nu används för tredjelandsstudenter. För 2012 bör detta frigjorda utrymme fortsatt disponeras av universitet och högskolor för grundutbildning och kan då användas att trappa ned den tillfälliga satsningen på högskoleplatser 2010 och 2011.

Stärkt kvalitet i den högre utbildningen är fortsatt högprioriterat. En statlig utredning (SOU 2007:81) har haft i uppdrag att se över systemet för fördelning av resurser till universitet och högskolor. En viktig utgångspunkt för utredningen var att resurser i större utsträckning ska tilldelas efter kvalitet. Hösten 2008 infördes en ny modell för tilldelning av resurser där delar av det statliga forskningsanslaget till universitet och högskolor är kopplat till kvalitetsindikatorer (prop. 2008/09:50). Därigenom förväntas incitamenten öka för att lärosätena ska prioritera och kraftsamla sin forskning, vilket i förlängningen leder till att kvaliteten på svensk forskning och dess internationella konkurrenskraft ökar.

Högskoleverket har fått i uppdrag att föreslå ett nytt system för kvalitetsutvärdering av högskoleutbildningar. En proposition planeras att lämnas till riksdagen hösten 2009.

Som nämndes i 2007 års uppföljningsrapport av handlingsplanen verkar regeringen för att den politiska styrningen av universitet och högskolor ska minska och universitets och högskolors autonomi stärkas.

I december 2008 överlämnade den s.k. Autonomiutredningen sitt betänkande Självständiga lärosäten (SOU 2008:104) till regeringen. Huvudförslaget i betänkandet är att universitet och högskolor ska upphöra att vara statliga myndigheter och i stället övergå i en ny offentligrättslig organisationsform, självständiga lärosäten, och därmed utgöra juridiska personer. Betänkandet har remitterats, det finns betydande skillnader i remissinstansernas synpunkter, och regeringen avser att återkomma till riksdagen i denna fråga. Skr. 2009/10:34

Regeringen stöder också olika former av samarbeten och även samgåenden mellan lärosäten som innebär stärkta utbildnings- och forskningsmiljöer samt ökad konkurrenskraft nationellt och internationellt.

Regeringen har tillsatt en delegation för jämställdhet i högskolan (dir. 2009:7). Delegationen ska stödja insatser och föreslå åtgärder som främjar jämställdhet i högskolan.

Studiestöd

Regeringen mottog i mars 2009 betänkandet Stärkt stöd för studier – tryggt, enkelt och flexibelt (SOU 2009:28), med förslag om hur studiemedlet kan användas som ett verktyg för ökad genomströmning i den högre utbildningen och om studiestödsadministrationen och regelverket för studiemedelssystemet. Vidare föreslår utredningen att högskolor bör ta ett ökat ansvar för genomströmning. Möjligheten att få studiemedel med en högre bidragsnivå har utökats tillfälligt under 2009 och 2010 för arbetslösa över 25 år oavsett tidigare utbildning vid studier på statsbidragsberättigad yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning. Regeringen har i budgetpropositionen för 2010 föreslagit att studiemedlet höjs fr.o.m. den 1 januari 2010. Vidare föreslår regeringen en höjning av det s.k. fribeloppet fr.o.m. den 1 januari 2011.

Satsning på ny lärarutbildning, lärare och skolledare

Sverige måste lyckas rekrytera de mest lämpade personerna till läraryrket och samtidigt behålla de lärare som redan finns i skolväsendet. Det handlar om att ge lärarstudenterna en god utbildning, fylla på med kunskap när så behövs och låta alla lärare utvecklas i sin profession. Lärarutbildningen måste hålla hög kvalitet och förbereda studenterna för ett yrkesliv i skolan. Utbildningens kvalitet och status i den akademiska världen är också avgörande för rekryteringen. I december 2008 överlämnade Utredningen om en ny lärarutbildning sitt betänkande En hållbar lärarutbildning (SOU 2008:109) och Utredningen om utbildning till yrkeslärare överlämnade betänkandet Yrkeskunnande – en likvärdig sökväg till lärarutbildningen mot yrkesämnen (SOU 2008:112) till regeringen. Betänkandena har remitterats och regeringen avser att återkomma till riksdagen i denna fråga.

För att öka lärares kompetens och därmed undervisningens kvalitet genomför regeringen en stor satsning på fortbildning av yrkesverksamma behöriga lärare. Närmare tre miljarder kronor har beräknats att avsättas för 2007–2011 för att ge lärare möjlighet att fördjupa och bredda sitt

kunnande inom ämnen och ämnesdidaktik. Totalt ska 30 000 behöriga lärare ges möjlighet till fortbildning under perioden. Syftet med satsningen är att stärka lärares kompetens för att fler elever ska nå målen i skolan. Hittills har cirka fyra procent av landets lärare deltagit i fortbildningen. Det är ännu för tidigt att uttala sig om effekten av satsningen. Det finns dock indikationer på att lärare är mycket nöjda med fortbildningen och bedömer att den bidragit till att förändra undervisningen i syfte att öka elevernas måluppfyllelse. Statskontoret har fått regeringens uppdrag att utvärdera satsningen på utbildning av lärare. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 juni 2010.

Regeringen har dessutom gett nio lärosäten i uppdrag att anordna speciallärarutbildning för att stärka lärares kompetens att ge individanpassat stöd till elever.

Därutöver har en statlig utredning (SOU 2008:52) föreslagit skärpta behörighetsregler och ett auktorisationssystem för lärare. Genom förslagen förtydligas vikten av lärares utbildning och kompetens.

Hösten 2008 startade även en ny statligt reglerad befattningsutbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktioner i skola, förskola och fritidshem.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2010 föreslagit en särskild satsning på yrkeslärare, en yrkesgrupp som det riskerar att bli brist på. Regeringen har vidare föreslagit en satsning på vidareutbildning av obehöriga lärare.

Samverkan mellan utbildning och arbetsliv

Regeringen har på olika sätt tagit initiativ till satsningar som syftar till att förbättra samverkan mellan utbildning och arbetsliv. I propositionen Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan (prop. 2008/09:199) betonas gymnasieskolans ansvar för att ge eleverna kunskaper i entreprenörskap. Vidare presenterade regeringen under våren 2009 en strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet. Strategin beskriver varför entreprenörskap är viktigt såväl för att ge kunskaper till den som vill starta och driva företag som för att stimulera ungas kreativitet. Entreprenörskap handlar om att utveckla nya idéer och att omsätta dessa idéer i praktiken. Strategin innehåller elva åtgärder för att stimulera att entreprenörskap genomsyrar utbildningen. Några exempel på åtgärder är att entreprenörskap lyfts fram i styrdokumentet för grund- och gymnasieskolan, att en kartläggning av det arbete som pågår inom grund- och gymnasieskola när det gäller entreprenörskap genomförs samt att två högskoleutbildningar på avancerad nivå i entreprenörskap och innovation till högsta internationella klass utvecklas.

I budgetpropositionen för 2009 aviserade regeringen insatser för prioriterade områden såsom matematik, naturvetenskap och teknik. Regeringen har bland annat tillsatt en Teknikdelegation med representanter från såväl näringslivet som myndigheter och organisationer (dir. 2008:96). Delegationen ska kartlägga och uppmärksamma behovet av välutbildad arbetskraft inom matematik, naturvetenskap, teknik och informations- och kommunikationsteknik samt öka

intresset för och deltagandet i utbildningar inom dessa områden. Skr. 2009/10:34
Teknikdelegationen ska redovisa uppdraget den 30 april 2010.

Universitet och högskolor har enligt högskolelagen (1992:1434) i uppgift att samverka med det omgivande samhället och att verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kan komma till nytta. Lärosätenas arbete har i det avseendet utvecklats och fördjupats väsentligt på senare tid. Lärosätena arbetar i stor utsträckning med samverkansuppgiften som ett förhållningssätt utifrån de tre komponenterna demokratiutveckling, kunskapsutveckling och bättre utbildning. Exempel på aktiviteter som ökat kraftigt är utbildning i entreprenörskap och utveckling av mentorskapsrelationer för studenterna.

Under 2004–2007 hade Valideringsdelegationen i uppgift att bl.a. bedriva och stödja utveckling av metoder och verksamhetsformer, stärka och främja ett regionalt samarbete samt utforma förslag om vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att säkerställa en verksamhet med validering. Valideringsdelegationens arbete har visat att en myndighet bör ha det nationella ansvaret för utveckling, strategi och kvalitetssäkring i fråga om validering. För att valideringen ska utvecklas har Myndigheten för yrkeshögskolan fått i uppdrag att vara en nationell samordnare vad gäller validering. Myndigheten ska också samverka med berörda myndigheter avseende validering och ansvara för bedömning av utländska eftergymnasiala yrkesutbildningar som inte utgör högskoleutbildningar. Främjandet av utbildningsväsendets och branschernas medverkan i valideringsarbetet samt metodutvecklingen och standardiseringen inom området kommer att sätta ett tydligare fokus på validering framöver.

Sverige avser att genomföra rekommendationen om en europeisk referensram för kvalifikationer för livslångt lärande (2008/C 111/01), European Qualifications Framework (EQF) och att skapa ett nationellt ramverk för kvalifikationer. Åtgärder och förändringar som är nödvändiga för att uppfylla rekommendationens krav bör vidtas. Det nationella ramverket bör i första hand omfatta utbildningarna inom det offentliga utbildningssystemet men även intressenter utanför det offentliga utbildningssystemet bör under vissa förutsättningar kunna erbjudas att ansluta sina kvalifikationer. Ett nationellt ramverk för kvalifikationer (NQF) bör successivt kunna utvecklas i takt med arbetslivets, sektorers och branschers intresse. Enligt rekommendationen ska medlemsstaterna utse en nationell samordningspunkt med uppgift att stödja och, tillsammans med andra berörda nationella myndigheter, styra kopplingen mellan det nationella kvalifikationssystemet och den europeiska referensramen i syfte att främja kopplingens kvalitet och tydlighet. I Sverige har Myndigheten för yrkeshögskolan utsetts till nationell samordningspunkt för EQF. Den nationella referensramen för högre utbildning finns sedan 2008 publicerad på Högskoleverkets webbplats.

Under 2009 antog Europaparlamentet rådets rekommendationer om att inrätta ett europeiskt system för meritöverföring inom yrkesutbildningen, European Credit system for Vocational Education and Training (ECVET) och en europeisk referensram för kvalitetssäkring av yrkesutbildning, European Quality Assurance Reference Framework for

5 EG:s strukturfondsprogram i Sverige programperioden 2007–2013

För programperioden 2007–2013 har Sverige tilldelats medel från EG:s två strukturfonder; Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och Europeiska socialfonden (ESF). Medlen fördelas till ett antal program inom de två målen: Regional konkurrenskraft och sysselsättning och Europeiskt territoriellt samarbete. Strukturfondsprogrammen inom dessa två mål täcker geografiskt hela Sverige.

Liksom i övriga medlemsstater har Sverige utarbetat en referensram för att genomföra strukturfondsprogrammet: Nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013. Programmen följs kontinuerligt upp och utvärderas. Under 2009 genomförs tillika en strategisk uppföljning av den nationella strategin, se avsnitt 3.3. I arbetet för att möta den ekonomiska lågkonjunktur som drabbat Sverige under det senaste året spelar strukturfonderna en viktig roll. Den konjunktur som programmen nu har att hantera är radikalt annorlunda mot den som gällde när de skapades. Samtidigt är förnyelsefokus i programmen tydligt. Själva syftet med strukturfonderna är bl.a. att snabba på omvandlingen mot mer konkurrenskraftiga och innovativa näringslivsstrukturer. I programmen jobbar man i breda partnerskap för att bidra till detta. Ett exempel är de insatser som genomförts inom ramen för det nationella strukturfondsprogrammet där bl.a. insatser för kompetensutveckling av sysselsatta har kunnat riktas till företag där stora varsel lagts. Inom strukturfondsprogrammen pågår även projekt och satsningar som stödjer utvecklandet av en eko-effektiv ekonomi.

De regionala strukturfondsprogrammen för regional konkurrenskraft och sysselsättning 2007–2013 (Europeiska regionala utvecklingsfonden alt. ERUF)

Den totala omslutningen för de åtta regionala strukturfondsprogrammen uppgår till cirka 22,6 miljarder kronor (EU-medel, svensk offentlig medfinansiering samt privat medfinansiering) för hela programperioden. EU-medlens del av programmens omslutning uppgår till cirka 8,4 miljarder kronor. Därtill kommer nationell offentlig medfinansiering om cirka 9,8 miljarder kronor och en indikativ uppskattning är att näringslivets medfinansiering kommer att uppgå till cirka 4,3 miljarder kronor.

Till och med 2008 uppgår beslut om medel från ERUF i de åtta regionala strukturfondsprogrammen till cirka 2,9 miljarder kronor och beslut om nationell offentlig medfinansiering till cirka 5 miljarder kronor. Den beslutade privata medfinansieringen uppgår till cirka 1,57 miljarder kronor. De första utbetalningarna av EU-medel till projektägare har gjorts under 2008.

Tabellen nedan visar hur strukturfondsmedlen i första hand förväntas fördelas mellan de fem största prioriterade områdena samt fördelningen utifrån beslut fattade t.o.m. 2008.

Skr. 2009/10:34

Prioriterat område	Indikativ fördelning av strukturfonds-medel (mnkr)	Fördelning beslutade strukturfonds-medel t.o.m. 2008 (mnkr)	Fördelning beslutade nationella offentliga medel t.o.m. 2008 (mnkr)
Innovation och förnyelse varav:	6 400	2 343	4 304
Forskning och utveckling, innovation samt entreprenörskap	5 400	2 094	4 038
Förnybar energi och energieffektivitet	500	53	65
Turism, kultur och storstad	500	156	201
Tillgänglighet, varav:	1 500	515	608
Informationssamhället	900	217	245
Transport	600	298	363
Summa	7 900	2 858	4 912

Insatserna inom de åtta regionala strukturfondsprogrammen förväntas enligt programdokumenten totalt under perioden bidra till 33 300 nya arbetstillfällen och 12 800 nya företag. 28 115 företag förväntas delta i insatserna. Målsättningen är att utfallet av nya arbetstillfällen, nystartade företag och deltagandet från företag ska vara könsmässigt jämnt fördelat när programperioden summeras.

I de åtta regionala strukturfondsprogrammen har det fattats beslut om medel till projekt som syftar till att öka det regionala utbudet av ägar-kapital till nya och växande små- och medelstora företag. Möjligheten att besluta om medel till projekt för att förbättra kapitalförsörjningen för företag är ett led i ambitionen att erbjuda finansiering i andra former än bidrag, såsom lån, garantier och riskkapital.

Enligt utvärderingar av programmen sker genomförandet av programmen i hög takt. Utvärderarnas bedömning är att projektens uppsatta mål, trots lågkonjunkturen, med stor sannolikhet kommer att uppnås och att programmen förmår fokusera på strukturomvandling mot nya näringar.

Det nationella strukturfondsprogrammet för regional konkurrenskraft och sysselsättning 2007–2013 (Europeiska socialfonden alt. ESF)

Det övergripande målet för det nationella strukturfondsprogrammet för regional konkurrenskraft och sysselsättning 2007–2013 är ökad tillväxt genom ett ökat arbetskraftsutbud samt en god kompetensförsörjning. Inom programmet bedrivs projekt som syftar till att motverka utanförskap på arbetsmarknaden och till att främja kompetensutveckling.

Bidraget från Europeiska socialfonden (ESF) uppgår till cirka 6,2 miljarder kronor för perioden. Nationell medfinansiering med samma belopp tillkommer. Skr. 2009/10:34

De första besluten om stöd till projekt inom programmet fattades under våren 2008. Från denna tidpunkt t.o.m. juli 2009 har drygt 1 300 projekt beviljats medel. Det planerade antalet deltagare i dessa projekt är 180 000, varav 49 procent kvinnor och 51 procent män. De in-tecknade ESF-medlen uppgår till cirka 2,3 miljarder kronor eller 37 procent av ramen. Den beslutade nationella medfinansieringen uppgår till cirka 3,1 miljarder kronor. Insatserna inom programmet, vilka nu bl.a. inriktas på kompetensutveckling av sysselsatta i företag där stora varsel har lagts fyller en viktig funktion i rådande konjunkturläge.

I en oberoende utvärdering av genomförandeorganisationen konstateras att programmet i allt väsentligt förefaller fungera även i det förändrade konjunkturläget. Samtidigt betonas att det är viktigt att ha rätt förväntningar på vad programmet kan bidra med. Programmet kan inte lösa företagens akuta problem, men det kan genom att erbjuda kompetensutveckling av sysselsatta utgöra en pusselbit i struktur-omvandlingen. I ett första steg av utvärderingen påpekades vissa brister i handläggningen m.m. av projektansökningarna. Den ansvariga myndig-heten, Svenska ESF-rådet, har vidtagit åtgärder för att rätta till dessa brister. Utvärderaren har därefter konstaterat att arbetet tenderar att fungera allt bättre och att det i de regioner där de största svårigheterna funnits har förbättrats avsevärt.

Territoriellt samarbete

Sverige deltar i sammanlagt tretton program inom ramen för det europeiska territoriella samarbetet. Sex gränsregionala program som omfattar ett eller flera län: Nord, Botnia-Atlantica, Sverige-Norge och Öresund-Katte-gatt-Skagerrak, Central Baltic och South Baltic. För de fyra första finns förvaltande och attesterande myndighet i Sverige, medan de två resterande förvaltas av myndigheter i Finland respektive Polen. Ramen (ERUF) för dessa sex program uppgår till 3,3 miljarder kronor för 2007–2013. Av dessa är det endast Sverige-Norge (335 miljoner kronor) som betalas ut genom statsbudgeten. Vidare deltar Sverige i tre transnationella program: Norra Periferin, Östersjöprogrammet och Nordsjöprogrammet. Ramen (ERUF) för dessa program uppgår till 3,7 miljarder kronor. Till och med 2008 har beslut fattats om medel från ERUF i dessa nio gränsregionala och transnationella programmen om cirka 2 miljarder kronor. Sverige deltar också i det territoriella programmet för interregionalt samarbete, Interreg IVC. Interreg IVC består av delprogrammen Interact II, Urbact II och Espon och dessa ger på olika sätt stöd till utbyte av erfarenheter, spridning av goda exempel och analyser av utvecklingstrender inom hela EU. Utöver dessa tretton program för territoriellt samarbete inom EU deltar Sverige även i gränsöverskridande samarbetsprogram med icke EU-länder genom gemenskapsinstrumentet Europeiska Samarbets- och Partnerskaps-instrumentet (ENPI-program). Sverige deltar dels i Kolarctic-programmet för regionalt samarbete med Ryssland, dels ingår ENPI-

medel i Östersjöprogrammet för att möjliggöra deltagande från Ryssland och Vitryssland. Skr. 2009/10:34

På initiativ från regeringen har Europeiska rådet uppdragit åt Europeiska kommissionen att utarbeta en EU-strategi för Östersjöregionen, vilken presenterades i juni 2009. Strategin fäster uppmärksamhet på specifika utmaningar som är gemensamma för regionen och den ska bidra till ett territoriellt och tvärsektoriellt angreppssätt i samverkan mellan åtta EU-länder. Regeringen har en aktiv roll i processen och verkar för att strategins innehåll ska bidra till fördjupat samarbetet i regionen. Strategin innehåller fyra områden – miljö, tillväxt, attraktivitet och tillgänglighet samt säkerhet – där medlemsstaterna runt Östersjön bestämt sig för att fördjupa sitt samarbete. Östersjöstrategin ger även en möjlighet att öka Östersjöregionens synlighet och attraktivitet i den globala konkurrensen om handel, investeringar och turismströmmar. Strategin ska genomföras inom ramen för befintliga institutioner och existerande budgetmedel. Målsättning att använda befintliga EU-medel på ett mer effektivt och samordnat sätt bl.a. genom att förbättra koordineringen av existerande EU-program.

Den 1 augusti 2009 trädde lagen (2009:704) om europeiska grupperingar för territoriellt samarbete i kraft (prop. 2008/09:174, bet. 2008/09:NU22, rskr. 2008/09:303). Lagen innehåller kompletterande nationella bestämmelser till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1082/2006 av den 5 juli 2006 om en europeisk gruppering för territoriellt samarbete (EGTS). En gruppering är en ny juridisk person för territoriellt samarbete inom EU. Grupperingen ska ha som mål att underlätta och främja gränsöverskridande, transnationellt och interregionalt samarbete. Syftet med en gruppering är att stärka den ekonomiska och sociala sammanhållningen inom unionen genom att underlätta för medlemsstater, regionala och lokala myndigheter att samarbeta effektivt över nationsgränserna. Den nya samarbetsformen möjliggör en fast struktur och långsiktig planering i samarbetet.

De integrerade riktlinjerna är applicerbara på alla medlemsstater och på gemenskapen. De skall stödja en samordning av de reformer och åtgärder som ingår i de nationella handlingsprogrammen som utarbetas av medlemsstaterna samt komplettera gemenskapens Lissabonprogram för insatser genomförda på gemenskapsnivå 2005–2008 för tillväxt och sysselsättning. Genomförandet av dess riktlinjer ur alla aspekter skall ske med ett jämställdhetsperspektiv.

Makroekonomisk politik för tillväxt och sysselsättning

Riktlinje 1

För att säkerställa ekonomisk stabilitet för hållbar tillväxt 1. I överensstämmelse med stabilitets och tillväxtpakten bör medlemsstaterna iakttå sina medelfristiga mål för de offentliga finanserna. Så länge detta mål inte uppnåtts, bör de vidta alla nödvändiga korrigerande åtgärder för att nå det. Medlemsstaterna bör undvika en konjunkturförstärkande finanspolitik. Det är dessutom nödvändigt att de medlemsstater som har alltför stort underskott vidtar verkningfulla åtgärder för att snabbt korrigera detta. 2. Medlemsstater vars bytesbalansunderskott riskerar att bli ohållbara bör sträva efter att åtgärda dem genom strukturreformer, främja konkurrenskraften gentemot omvärlden och vid behov bidra till korrigeringen genom finanspolitiska åtgärder.

Riktlinje 2

För att trygga ekonomisk och finanspolitisk hållbarhet som en grund för ökad sysselsättning bör medlemsstaterna, med tanke på de beräknade kostnaderna för den åldrande befolkningen 1. I tillfredsställande takt minska den offentliga skulden för att stärka de offentliga finanserna, 2. Reformera och förstärka pensions-, socialförsäkrings- och hälso- och sjukvårdssystemen för att se till att de är finansiellt hållbara, socialt tillräckliga och tillgängliga samt 3. Vidta åtgärder för att öka deltagandet på arbetsmarknaden och höja arbetskraftsutbudet särskilt bland kvinnliga, yngre och äldre arbetstagare samt främja en livscykelinriktad syn på arbete för att öka antalet arbetstimmar i ekonomin.

Riktlinje 3

För att främja en tillväxt- och sysselsättningsorienterad samt effektiv resursfördelning bör medlemsstaterna, utan att det påverkar tillämpningen av riktlinjerna för ekonomisk stabilitet och hållbarhet, justera sammansättningen av de offentliga utgifterna så, att ökad tonvikt läggs vid tillväxtfrämjande områden i enlighet med Lissabonstrategin, anpassa skattestrukturerna för att höja tillväxtpotentialen, sörja för att det

finns mekanismer för att bedöma förhållandet mellan offentliga utgifter och uppnåendet av politiska mål och sörja för övergripande samstämmighet mellan reformpaketen.

Skr. 2009/10:34

Bilaga 1

Riktlinje 4

För att se till att löneutvecklingen bidrar till makroekonomisk stabilitet och tillväxt och för att höja sin anpassningsförmåga bör medlemsstaterna främja skapandet av lämpliga ramvillkor för löneförhandlingssystemen med full respekt för arbetsmarknadsparternas roll, i syfte att gynna en utveckling av nominella löner och arbetskraftskostnader som är förenlig med prisstabilitet och ligger i linje med produktivitetsutvecklingen på medellång sikt, med beaktande av kompetensskillnader och lokala arbetsmarknadsförhållanden.

Riktlinje 5

För att främja större samstämmighet mellan den makroekonomiska politiken, strukturrpolitiken och sysselsättningspolitiken bör medlemsstaterna genomföra reformer såväl på arbets- som produktmarknaderna som samtidigt ökar tillväxtpotentialen och stöder de makroekonomiska ramarna genom ökad flexibilitet, produktionsfaktorernas rörlighet och anpassningsförmåga på arbets- och produktmarknaderna som ett svar på globaliseringen, tekniska framsteg, förändringar i efterfrågan och konjunktursvängningar. Medlemsstaterna bör särskilt driva på reformeringen av skatter och bidrag så att incitamenten ökas och arbete lönar sig, öka arbetsmarknadernas anpassningsbarhet genom att kombinera flexibilitet och trygghet i anställningen och förbättra anställbarhet genom att investera i humankapital.

Riktlinje 6

För att bidra till en dynamisk och fungerande ekonomisk och monetär union bör medlemsstaterna i euroområdet sörja för en bättre samordning av sin ekonomiska politik och budgetpolitik och särskilt: 1. Ägna särskild uppmärksamhet åt hållbara offentliga finanser i fullständig förenlighet med stabilitets och tillväxtpakten, 2. Bidra till sådana politiska åtgärder som stöder den ekonomiska återhämtningen och är förenlig med prisstabiliteten och därigenom ökar förtroendet inom affärsvärlden och hos konsumenter på kort sikt, samtidigt som de överensstämmer med en hållbar tillväxt på lång sikt, 3. Fortsätta sina strukturreformer i syfte att förbättra euroområdets potentiella tillväxt på lång sikt och dess produktivitet, konkurrenskraft och ekonomiska anpassning till asymmetriska chocker och samtidigt ägna särskild uppmärksamhet åt sysselsättningspolitiken samt 4. Sörja för att euroområdets inflytande i det globala ekonomiska systemet står i proportion till dess ekonomiska tyngd.

Riktlinje 7

För att öka och förbättra investeringarna i forskning och utveckling, särskilt de privata företagens investeringar bekräftas det övergripande målet för 2010 på 3 procent av BNP, med en lämplig fördelning mellan privata och offentliga investeringar. Medlemsstaterna kommer att fastställa specifika mellanliggande nivåer. Medlemsstaterna bör vidare-utveckla de åtgärder på olika områden som syftar till att främja forskning och utveckling, särskilt de privata företagens forskning och utveckling, genom att 1. Förbättra rambetingelserna och genom att se till att företagen verkar i en tillräckligt konkurrensutsatt och attraktiv miljö, 2. Effektivare använda de offentliga utgifterna för forskning och utveckling och utveckla offentlig-privata partnerskap, 3. Utveckla och förstärka kompetenscentrum vid institutioner för högre utbildning och forskning i medlemsstaterna, och att inrätta nya sådana vid behov, förbättra samarbete och tekniköverföring mellan offentliga forskningsinstitut och privata företag, 4. Utveckla och bättre använda incitament för att öka den privata sektorns forskning och utveckling, 5. Modernisera forskningsinstitutens och universitetens förvaltning samt 6. Sörja för att det finns tillräckligt många kvalificerade forskare genom att locka fler studenter till vetenskapliga, tekniska och ingenjörsvetenskapliga utbildningsgrenar och genom att förbättra karriärmöjligheterna och rörligheten för forskare och utvecklingspersonal inom Europa, internationellt och mellan sektorer.

Riktlinje 8

För att underlätta alla former av innovation bör medlemsstaterna inrikta sig på följande: 1. Förbättra stödtjänster för innovation, särskilt för spridning och tekniköverföring. 2. Inrätta och utveckla innovationscentrum, innovationsnätverk och inkubatorer där universitet, forskningsinstitutioner och företag kan mötas, även på regional och lokal nivå, för att bidra till att överbrygga den tekniska klyftan mellan regionerna. 3. Stimulera kunskapsöverföring över gränserna, även från utländska direktinvesteringar. 4. Främja offentlig upphandling av innovativa produkter och tjänster. 5. Förbättra tillgången till inhemsk och internationell finansiering. 6. Effektiva och överkomliga medel för att se till att immateriella rättigheter respekteras.

Riktlinje 9

För att underlätta spridning och faktisk användning av IKT samt utveckla ett informationssamhälle som omfattar alla bör medlemsstaterna göra följande: 1. Främja utbredd användning av IKT i offentliga förvaltningar, små och medelstora företag och hushåll. 2. Fastställa de nödvändiga ramarna för förändringarna av organisationen av arbetet i

ekonomin i samband med detta. 3. Främja en stark närvaro av den europeiska industrin i centrala segment inom IKT. 4. Främja utvecklingen av starka IKT och innehållsindustrier samt väl fungerande marknader. 5. Säkerställa nät och informationssäkerhet samt konvergens och driftskompatibilitet för att upprätta ett informationsområde utan gränser. 6. Främja utvecklingen av bredbandsnät, även i regioner där täckningen är bristfällig, för att utveckla kunskapsekonomin.

Skr. 2009/10:34

Bilaga 1

Riktlinje 10

För att stärka den industriella basens konkurrensfördelar behöver Europa en solid industriell struktur på hela sitt territorium. Behovet att föra en modern och aktiv industripolitik förutsätter att den industriella basens konkurrensfördelar förstärks, bland annat genom attraktivare ramvillkor för både tillverkning och tjänster, samtidigt som det säkerställs att åtgärderna på nationell, transnationell och europeisk nivå kompletterar varandra. Medlemsstaterna bör göra följande: 1. Inleda arbetet genom att identifiera mervärdes och konkurrensfaktorer i centrala industrisektorer och att ta itu med de utmaningar de ställs inför genom globaliseringen. 2. Även inrikta sig på utveckling av ny teknik och nya marknader. a) Detta innebär särskilt ett åtagande att främja nya teknikinitiativ som bygger på offentlig privata partnerskap och samarbete mellan medlemsstaterna, som bidrar till att lösa marknadsmisslyckanden. b) Detta innebär även inrättande och utveckling av nätverk av regionala eller lokala företagsgrupper i hela EU med större medverkan av små och medelstora företag.

Riktlinje 11

För att främja en hållbar resursanvändning och stärka synergierna mellan miljöskydd och tillväxt bör medlemsstaterna göra följande: 1. Prioritera energieffektivitet och kraftvärme, utveckling av hållbara, inklusive förnybara energiformer samt snabb spridning av miljövänlig och miljöeffektiv teknik a) dels inom den inre marknaden, särskilt på transport och energiområdet, för att bland annat minska den europeiska ekonomins känslighet för variationer i oljepriserna, b) dels gentemot resten av världen som en sektor med avsevärd exportpotential. 2. Främja att medel utvecklas till internalisering av externa miljökostnader och bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring. Dessa prioriteringar bör genomföras i enlighet med befintlig gemenskapslagstiftning och de åtgärder och instrument som föreslås i handlingsplanen för miljöteknik (ETAP), bl.a. genom a) att utnyttja marknadsbaserade instrument, b) riskfonder och medel för FoU, c) att främja hållbara produktions- och konsumtionsmönster samt miljötankande vid offentlig upphandling, d) att ägna de små och medelstora företagen särskild uppmärksamhet och e) att reformera subventioner som har betydande negativa effekter på miljön och som är oförenliga med hållbar utveckling, i syfte att successivt avveckla dem. 3. Sträva mot målet att stoppa förlusten av biologisk mångfald senast 2010, särskilt genom att

införliva detta krav med annan politik, med tanke på den biologiska mångfaldens betydelse för vissa ekonomiska sektorer. 4. Fortsätta kampen mot klimatförändring genom att uppnå Kyotomålen på ett kostnadseffektivt sätt, särskilt när det gäller små och medelstora företag.

Skr. 2009/10:34

Bilaga 1

Riktlinje 12

För att utvidga och fördjupa den inre marknaden bör medlemsstaterna göra följande: 1. Påskynda införlivandet av direktiven rörande den inre marknaden. 2. Prioritera en striktare och bättre efterlevnad av lagstiftningen rörande den inre marknaden. 3. Undanröja kvarstående hinder för gränsöverskridande verksamhet. 4. Tillämpa EU:s bestämmelser om offentlig upphandling effektivt. 5. Främja en fullt fungerande inre marknad för tjänster, samtidigt som den europeiska sociala modellen bevaras. 6. Påskynda integrationen av finansmarknaden genom att handlingsplanen för finansiella tjänster genomförs och tillämpas på ett konsekvent och enhetligt sätt.

Riktlinje 13

För att säkerställa öppna och konkurrenskraftiga marknader inom och utanför Europa samt utnyttja globaliseringens fördelar bör medlemsstaterna prioritera följande: 1. Avlägsnande av rättsliga hinder, handelshinder och andra hinder som obefogat står i vägen för konkurrens. 2. Ett effektivare genomförande av konkurrenspolitiken. 3. En selektiv undersökning av marknader och regleringar från konkurrens och tillsynsmyndigheternas sida i syfte att identifiera och undanröja hinder för konkurrens och marknadsinträde. 4. En minskning av statligt stöd som snedvrider konkurrensen. 5. En omfördelning av stödet till förmån för vissa övergripande mål som forskning, innovation och bättre utnyttjande av humankapitalet samt väl identifierade marknadsmisslyckanden, i enlighet med de kommande gemenskapsramarna. 6. Främjande av öppenhet utåt, även i ett multilateralt sammanhang. 7. Fullständigt genomförande av de överenskomna åtgärderna för att öppna nätindustrierna för konkurrens, så att effektiv konkurrens säkerställs på de integrerade europeiska marknaderna. Samtidigt spelar tillhandahållandet av effektiva tjänster av allmänt ekonomiskt intresse till rimliga priser en viktig roll i en konkurrenskraftig och dynamisk ekonomi.

Riktlinje 14

För att skapa ett mer konkurrenskraftigt företagsklimat och stimulera privata initiativ genom bättre lagstiftning bör medlemsstaterna göra följande: 1. Minska den administrativa börda som åläggs företagen, särskilt för små och medelstora företag och nystartade företag. 2. Förbättra kvaliteten på befintlig och ny lagstiftning, samtidigt som målen bevaras, genom en systematisk och rigorös bedömning av de ekonomiska, sociala (inklusive hälsomässiga) och miljömässiga konsekvenserna, samtidigt

som medlemsstaterna beaktar och bättre mäter den administrativa börda som är förbunden med lagstiftningen, samt effekterna på konkurrenskraften, även i samband med verkställigheten. 3. Uppmuntra företag att utveckla sitt kollektiva sociala ansvar.

Skr. 2009/10:34

Bilaga 1

Riktlinje 15

För att främja en mer företagervänlig kultur och skapa ett gynnsamt klimat för små och medelstora företag bör medlemsstaterna göra följande: 1. Förbättra tillgången till finansiering, för att främja företagens bildande och tillväxt, särskilt mikrokrediter och andra former av riskkapital. 2. Stärka de ekonomiska incitamenten, bland annat genom att förenkla skattesystemen och minska lönebikostnaderna. 3. Stärka små och medelstora företags innovationspotential. 4. Tillhandahålla relevanta stödtjänster, till exempel inrättande av systemet med "en dörr in" och stimulans av nationella stödnätverk för företag, i syfte att främja nyföretagande och tillväxt i enlighet med stadgan för småföretag. Vidare bör medlemsstaterna förstärka utbildningen i entreprenörskap för små och medelstora företag. De bör också underlätta ägarskifte, vid behov modernisera sin konkurslagstiftning och förbättra sina förfaranden för undsättning och omstrukturering av företag.

Riktlinje 16

För att utvidga, förbättra och sammanlänka den europeiska infrastrukturen och slutföra prioriterade gränsöverskridande projekt, med det särskilda syftet att uppnå en högre grad av integration av de nationella marknaderna inom det utvidgade EU, bör medlemsstaterna göra följande: 1. Utveckla tillfredsställande villkor för resurseffektiva infrastrukturer för transport, energi och IKT, med prioritering av de infrastrukturer som ingår i TEN-näten, genom att komplettera gemenskapsmekanismerna, särskilt i gränsöverskridande avsnitt och randområden, eftersom det är en väsentlig förutsättning för att nätindustrierna skall kunna öppnas för konkurrens. 2. Överväga utvecklingen av offentlig privata partnerskap. 3. Undersöka frågan om lämpliga prissättningssystem för infrastrukturen för att säkerställa en effektiv användning av infrastrukturerna och utveckling av en hållbar jämvikt mellan transportsätten, med tonvikt på teknikövergång och innovation och med vederbörlig hänsyn till miljökostnaderna och konsekvenserna för tillväxten.

Sysselsättningspolitiken i medlemsstaterna

Riktlinje 17

Genomföra en sysselsättningspolitik som syftar till att uppnå full sysselsättning, förbättra kvaliteten och produktiviteten i arbetet och öka

graden av social och territoriell sammanhållning. Politiken bör bidra till att det uppnås en genomsnittlig sysselsättningsgrad för Europeiska unionen på 70 procent totalt sett, på minst 60 procent för kvinnor och på 50 procent för äldre arbetstagare (55–64) senast 2010 och till att arbetslösheten och sysselsättningslösheten minskar. Medlemsstaterna bör överväga att fastställa nationella sysselsättningsmål.

Skr. 2009/10:34

Bilaga 1

Riktlinjer 18

Främja en livscykelinriktad syn på arbete genom ett förnyat försök att skapa sysselsättningsmöjligheter för unga och minska ungdomsarbetslösheten i enlighet med ungdomspakten, resoluta åtgärder för att öka kvinnors deltagande och minska klyftorna mellan män och kvinnor när det gäller sysselsättning, arbetslöshet och löner, bättre balans mellan arbete och privatliv samt tillhandahållande av tillgänglig barnomsorg och anhörigvård till rimliga priser, stöd till aktivt åldrande, inbegripet lämpliga arbetsvillkor, bättre (yrkes)hälsostatus och tillräckliga stimulansåtgärder för arbete och åtgärder för att motverka förtidspensionering, moderna sociala trygghetssystem, inklusive pensioner och hälsovård, som är socialt tillräckliga, ekonomiskt hållbara och anpassade till föränderliga behov, så att man stöder längre sysselsättning och längre arbetsliv.

Riktlinje 19

Sörja för en arbetsmarknad som är öppen för alla, göra arbete mer attraktivt och göra arbete lönsamt för arbetssökande, även för mindre gynnade personer och ej sysselsatta genom aktiva, förebyggande arbetsmarknadsåtgärder, inbegripet tidigt fastställande av behov, hjälp med arbetssökandet, vägledning och utbildning som ett led i personliga åtgärdsprogram, tillhandahållande av nödvändiga sociala tjänster för att stödja integration av de personer som är mest isolerade från arbetsmarknaden och bidra till utrotningen av fattigdom, fortlöpande översyn av den motivering eller brist på motivering som följer av skatte- och förmånssystem, inbegripet förvaltningen av förmåner och villkoren för dessa samt en betydande minskning av de höga effektiva marginalskattesatserna, särskilt för dem med låga inkomster, samtidigt som man sörjer för tillfredsställande nivåer för socialt skydd, utveckling av nya källor till sysselsättning inom tjänster med inriktning på personer och företag, särskilt på lokal nivå.

Riktlinje 20

Förbättra förmågan att möta arbetsmarknadens behov genom modernisering och förstärkning av arbetsmarknadsinstitutionerna, särskilt arbetsförmedlingarna, bland annat i syfte att garantera större öppenhet när det gäller sysselsättnings och utbildningsmöjligheter på nationell nivå och EU nivå, undanröjande av hinder för arbetstagarnas rörlighet i hela Europa inom ramen för EU fördragen, bättre förutseende

Riktlinje 21

Främja flexibilitet i kombination med anställningstrygghet och minska segmenteringen av arbetsmarknaden, med vederbörligt beaktande av den roll som tillkommer arbetsmarknadens parter, genom anpassning av arbetslagstiftningen, vid behov med en översyn av olika typer av anställningsavtal och arbetstidsarrangemang, hantering av problemet med odeclarerat arbete, bättre föregripande och positiv förvaltning av förändringar, inbegripet ekonomisk omstrukturering, framför allt förändringar som är förbundna med öppnandet av handeln, så att de sociala kostnaderna för förändringarna blir så små som möjligt och en anpassning underlättas, främjande och spridning av innovativa och smidiga former för arbetets organisation, i syfte att förbättra kvaliteten och produktiviteten i arbetet, inbegripet hälsa och säkerhet, stöd till omställningar med anknytning till sysselsättningsstatus, inbegripet utbildning, verksamhet som egenföretagare, bildande av företag samt geografisk rörlighet.

Riktlinje 22

Sörja för en sysselsättningsfrämjande utveckling av arbetskostnader och mekanismer för fastställande av löner genom att uppmuntra arbetsmarknadens parter att inom sina respektive ansvarsområden fastställa en lämplig ram för löneförhandlingar, så att produktivitets och arbetsmarknadsutmaningarna återspeglas på alla relevanta nivåer och så att könsrelaterade löneklyftor undviks, att se över de indirekta arbetskostnadernas inverkan på sysselsättningen och vid behov anpassa deras struktur och nivå, särskilt för att minska de lågavlönades skattebörda.

Riktlinje 23

Utöka och förbättra investeringarna i humankapital genom en utbildningspolitik och utbildningsåtgärder som omfattar alla, i syfte att avsevärt underlätta tillträdet till grundläggande yrkesutbildning, sekundär utbildning och högre utbildning, inklusive lärlingsutbildning och utbildning i entreprenörskap, en avsevärd minskning av det antal elever som slutar skolan i förtid, effektiva strategier för livslångt lärande öppna för alla i skolor, företag, offentliga myndigheter och hem i enlighet med europeiska avtal, inbegripet lämpliga stimulansåtgärder och kostnadsfördelningsmekanismer för att öka deltagandet i vidareutbildning och arbetsplatsutbildning under hela livscykeln, särskilt för lågutbildade och äldre arbetstagare.

Riktlinje 24

Anpassa utbildningssystemen till nya kompetenskrav genom att förbättra och garantera attraktiva och öppna utbildningssystem med hög kvalitetsstandard, bredda utbudet av utbildningsmöjligheter och sörja för flexibla inlärningsvägar samt förbättra möjligheten till rörlighet för studenter och praktikanter, förbättra och diversifiera tillträdet för alla till utbildning och kunskap genom arbetstidens förläggning, tjänster som stöder familjen, yrkesvägledning och eventuellt nya former av kostnadsdelning, möta nya yrkesbehov, nyckelkompetens och framtida färdighetskrav genom att förbättra definitionen och genomblickbarheten när det gäller kvalifikationer, för deras faktiska erkännande samt godkännande av icke formellt och informellt lärande.

Bilaga 2 – Strukturindikatorer Sverige jämfört med övriga EU år 2008

Skr. 2009/10:34
Bilaga 2

Indikatorer	Sverige	EU15	EU27	Bland de tre bästa av EU27
BNP per capita ¹	121,4	110,8	100	
Arbetsproduktivitet ²	111,6	110,0	100	
Sysselsättningsgrad ³	74,3	67,3	65,9	x
män	76,7	74,2	72,8	
kvinnor	71,8	60,4	59,1	x
äldre ⁴	70,1	47,4	45,6	x
äldre män	73,4	56,2	55	x
äldre kvinnor	66,7	39	36,9	x
Långtidsarbetslösa ⁵	0,8	2,6	2,6	x
Regionala skillnader i sysselsättningen ⁶	2,4	10,5	11,1	x
män	1,9	7,6	8,8	x
kvinnor	2,9	16	15,8	x
Andel personer i riskzon för fattigdom ⁷	11	17	17	
män	11	15	16	
kvinnor	11	17	18	x
Prisnivå	114,4	104,3	100	
Utbildningsnivå ⁸	87,9	75,8	78,5	
män	86,2	72,6	75,7	
kvinnor	89,7	79,1	81,4	
Investeringar i näringslivet ⁹	16,2	18,3	18,4	
Investeringar i FoU ¹⁰	3,6	1,9	1,9	x
Utsläpp av växthusgaser ¹¹	90,7	95	90,7	
Energiintensitet i ekonomin ¹²	156,5	151,7	169,4	
Godstransporter i relation till BNP ¹³	94,4	100,9	106,8	

Källa: Eurostats hemsida, Structural indicators 2009-09-28.

¹ Köpkraftsjusterad BNP. Index EU27=100.

² Köpkraftsjusterad BNP per anställd person. Index EU27=100.

³ 15-64 år procent av arbetskraften.

⁴ 55-64 år procent av arbetskraften.

⁵ Arbetslös 12 månader eller längre i procent av arbetskraften.

⁶ Regionala skillnader i sysselsättning, variationskoefficient (åldersgrupp 15-64 år), på NUTS 2 nivå. År 2007.

⁷ Andel personer med disponibel inkomst under fattigdomströskeln (satt till 60 procent av nationell disponibel ekvivalerad medianinkomst). Efter sociala transfereringar. År 2007.

⁸ Andel med gymnasieutbildning bland personer 20-24 år.

⁹ I procent av BNP.

¹⁰ I procent av BNP. Värdena för EU15 och EU27 är uppskattade av Eurostat. År 2007.

¹¹ Jämfört med basåret 1990=100 (i CO₂-ekvivalenter). År 2007.

¹² Energiförbrukning i procent av BNP. År 2007.

¹³ Inrikes godstransporter i procent av BNP mätt som tonviktskilometer/BNP. År 2007.

Bilaga 3 – Indikatorer för att följa upp sysselsättningsstrategin

Skr. 2009/10:34

Bilaga 3

Lista på uppföljningsindikatorer¹

17.M1 Sysselsättningsgrad, strukturindikator

Sysselsättningsgrad, dvs. antalet sysselsatta i förhållande till befolkningen i samma åldersgrupp, i procent.

Sysselsättningsgrad per åldersgrupp	Totalt	Kvinnor	Män
15–64	74,3	71,8	76,7
15–24	42,2	42,1	42,2
25–54	86,5	83,5	89,4
55–59	80,6	77,9	83,3
60–64	60,1	56,1	64,0
65–69	16,6	11,9	21,4
20–64	80,4	77,2	83,5
55–64	70,1	66,7	73,4

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

17.M2 Sysselsättningstillväxt, strukturindikator

Årlig procentuell förändring i antalet sysselsatta personer, totalt och per sektor.

Sysselsättningstillväxt	Totalt	Kvinnor	Män
Totalt	0,9	0,7	1,1
Jordbruk	-1,0		
Industri	1,0		
Service	0,9		

Källa: Labour Force Survey and National Accounts, Eurostat.

¹ Om inget annat anges avser uppgifterna årsmedeltalet för 2008. Indikator 21.M1 har exkluderats på grund av brist på data.

17.M3 Relativ arbetslöshet, strukturindikator

Skr. 2009/10:34

Antalet öppet arbetslösa i förhållande till arbetskraften i samma åldersgrupp, i procent.

Bilaga 3

Relativ arbetslöshet per åldersgrupp	Totalt	Kvinnor	Män
15–74	6,2	6,6	5,9
15–24	20,2	20,7	19,7
25–54	4,3	4,7	4,0
55–59	3,5	3,3	3,7
60–64	4,1	3,6	4,5
20–64	5,1	5,2	4,9
55–64	3,8	3,4	4,1

Anm.: Harmoniserad arbetslöshetsserie. Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

17.M4 Arbetskraftsdeltagande

Antalet personer i arbetskraften (sysselsatta + arbetslösa) som andel av antalet personer i befolkningen i samma åldersgrupp, i procent.

Arbetskraftsdeltagande per åldersgrupp	Totalt	Kvinnor	Män
15–64	79,3	76,9	81,7
15–24	52,8	53,1	52,6
25–54	90,4	87,6	93,1
55–59	83,6	80,6	86,6
60–64	62,6	58,2	67,0
65–69	17,0	12,3	21,9
20–64	84,7	81,4	87,8
55–64	72,8	69,0	76,5

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

17.M5 Tillväxt av arbetskraftens produktivitet

Förändring av arbetskraftens produktivitet per sysselsatt och per arbetad timme, i procent.

Tillväxt av arbetskraftens produktivitet	Totalt
Per sysselsatt	-1,1
Per arbetad timme	-1,8

Källa: ESA95, DG ECFIN.

17.M6 Regionala skillnader – missgynnade regioner

Skr. 2009/10:34

Bilaga 3

1. Andel av missgynnade regioner i termer av sysselsättning och arbetslöshet (i relation till alla regioner och till befolkningen i arbetsför ålder/arbetskraften, NUTS II).

2. Skillnaden mellan genomsnittlig sysselsättning/arbetslöshet i de missgynnade regionerna och riksgenomsnittet i relation till riksgenomsnittet av sysselsättning/arbetslöshet, NUTS II.

Restriktion: 90 procent och 150 procent av riksgenomsnittet för sysselsättningsgrad respektive relativ arbetslöshet.

Regionala skillnader – missgynnade regioner (2007)	Totalt
<u>Missgynnade regioner</u>	
– Sysselsättning	0/8
– Arbetslöshet	0/8
<u>Andel av arbetskraften som bor i missgynnade regioner, %</u>	
– Sysselsättning	0,0
– Arbetslöshet	0,0

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

18.M1 Ungdomsarbetslöshet

Antalet arbetslösa ungdomar (15–24 år) som andel av befolkningen i samma åldersgrupp, i procent.

	Totalt	Kvinnor	Män
Ungdomsarbetslöshet	10,7	11,0	10,4

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

18.M2 Lönegap mellan kvinnor och män, strukturindikator Kvinnors månadslön i procent av mäns månadslön.

Lönegap mellan kvinnor och män (2007)	Totalt
<u>Ej standardvägt</u>	
– Totalt	84,0
– Privat sektor	86,0
– Offentlig sektor	83,0
<u>Standardvägt²</u>	
– Totalt	93,0
– Privat sektor	91,0
– Offentlig sektor	96,0

Källa: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

² Hänsyn har tagits till skillnader mellan kvinnor och män i ålder, utbildningsnivå, arbetstid, sektor och yrkeskategori.

18.M2 Lönegap mellan män och kvinnor

Skr. 2009/10:34

Bilaga 3

Lönegap mellan män och kvinnor nedbrutet på åldersgrupp och utbildningsnivå (skillnad mellan mäns och kvinnors genomsnittliga timlön som andel av mäns genomsnittliga timlön för anställda som arbetar mer än 15 timmar per vecka), i procent.

Lönegap (2001)	Totalt
<u>Åldersgrupp</u>	
– 16–24	7,0
– 25–54	18,0
– 55–64	21,0
<u>Utbildningsnivå³</u>	
– Låg	14,0
– Medel	16,0
– Hög	24,0

Källa: European Community Household Panel, Eurostat.

18.M3 Förskoleverksamhet och skolbarnomsorg

Förskoleverksamhet och skolbarnomsorg för (genom formell organisation⁴ annat än familjen) mindre än 30 timmar en vanlig vecka/30 timmar eller mer en vanlig vecka som en andel av alla barn i samma åldersgrupp. Uppdelning på barn under 3 år (0–2 år), barn mellan 3 år och inträdesåldern för obligatorisk skolgång och ålder mellan obligatorisk skolgång och 12 år, i procent.

Förskoleverksamhet och skolbarnomsorg (2007)	1-29 h	30- h
0–2 år	20,0	27,0
3 år till obligatorisk skolålder	30,0	61,0
Obligatorisk skolålder -12 år	0,0	100,0

Källa: Statistics on Income and Living Conditions, Eurostat.

Förskoleverksamhet och skolbarnomsorg (2005)	
Antal månader i föräldraledighet med minst 2/3 av lönen i ersättning	16
Inträdesålder för obligatorisk skolgång	7

Källa: Statistics on Income and Living Conditions, Eurostat.

³ Låg = lägre än gymnasieutbildning, Medel = avslutad gymnasieutbildning.

Hög = avslutad universitetsutbildning.

⁴ Formella organisationer hänförs till undersökningen EU-SILC och kategorierna 1-4 (förskoleverksamhet eller motsvarande, obligatorisk utbildning, fritidsverksamhet utanför skoltid, ett kollektivt daghem eller annan typ av daghem, inkluderat organiserat familjedaghem så som offentlig och privat struktur).

18.M4 Genomsnittlig pensionsålder, strukturindikator

Den faktiska genomsnittliga pensionsåldern viktad med sannolikheten att lämna arbetskraften vid en viss ålder.

Skr. 2009/10:34

Bilaga 3

	Totalt	Kvinnor	Män
Faktisk genomsnittlig pensionsålder (2007)	63,9	63,6	64,2

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

19.M1 Långtidsarbetslöshet, strukturindikator

Långtidsarbetslösa (12 månader eller mer) som andel av arbetskraften (15–64 år), i procent.

	Totalt	Kvinnor	Män
Relativ långtidsarbetslöshet	0,8	0,7	0,8

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

19.M2 Aktivering/ekonomiskt understöd

Antal deltagare i aktiva åtgärder (LMP kategorierna 2-7)⁵/i förberedande insatser (LMP sub- kategori 1.1.2)⁵ /antal med ekonomiskt understöd (LMP kategorierna 8-9)⁵ dividerat med antalet personer som vill arbeta (arbetslösa enligt internationell definition plus arbetskraftsreserven).

Aktivering/understöd per 100 personer som vill arbeta (2007)	Totalt
Aktiva åtgärder	27,1
Förberedande insatser	56,0
Ekonomiskt understöd	39,7

Källa: LMP, Eurostat.

⁵ Som aktiva åtgärder räknas LMP kategorierna Training (2), Job rotation and job sharing (3), Employment incentives (4), Supported employment and rehabilitation (5), Direct job creation (6), Start-up incentives (7). Som förberedande åtgärder räknas LMP sub-kategorin Individualised case-management (1.1.2). Som ekonomiskt understöd räknas LMP kategorierna Out-of-work income maintenance and support (8) och early retirement (9).

19.M3 Ny start/Förebyggande åtgärder

Skr. 2009/10:34

Bilaga 3

Andel ungdomar/vuxna⁶ som blev arbetslösa i månad X och som fortfarande är arbetslösa i månad X+4/12 och som inte har erbjudits plats i en aktiv åtgärd (LMP kategorierna 2-7)⁷/inte deltar i förberedande åtgärder (LMP sub-kategori 1.1.2)⁷, i procent⁸.

Ny start/förebyggande åtgärder	Totalt	Kvinnor	Män
Ungdomar	3,3	3,0	3,6
Vuxna	1,2	1,1	1,4

Källa: Arbetsförmedlingen.

19.M4 Aktivering av långtidsarbetslösa

Antalet registrerade långtidsarbetslösa deltagare i aktiva åtgärder i relation till totala antalet registrerade långtidsarbetslösa, i procent.

Långtidsarbetslösa ⁹ i åtgärder	Totalt	Kvinnor	Män
Alla	76,4	75,6	76,9
<u>Nedbrutna på typ av åtgärder</u>			
- Utbildning	30,7	33,0	29,0
- Sysselsättningsfrämjande åtgärder	38,4	36,1	40,2
- Integration av arbetshandikappade	7,1	6,3	7,6
- Start av egen näringsverksamhet	0,2	0,2	0,2

Källa: Arbetsförmedlingen.

⁶ Med ungdomar avses kvinnor och män yngre än 25 år och med vuxna avses kvinnor och män 25 år eller äldre.

⁷ Som aktiva åtgärder räknas LMP kategorierna Training (2), Job rotation and job sharing (3), Employment incentives (4), Supported employment and rehabilitation (5), Direct job creation (6), Start-up incentives (7). Som förberedande åtgärder räknas LMP sub-kategorin Individualised case-management(1.1.2).

⁸ Metod: B/A. A = antal personer som blir arbetslösa månad X. B = antal personer som fortfarande är arbetslösa månad X+4/12 och varken har erbjudits plats i aktiva eller förberedande åtgärder.

⁹ Som långtidsarbetslösa räknas vuxna (25+ år) vilka varit arbetslösa i mer än tolv månader och ungdomar (<25 år) vilka varit arbetslösa i mer än sex månader.

19.M5 Arbetsmarknadsgap för mindre gynnade grupper

Gap på arbetsmarknaden mellan mindre gynnade grupper¹⁰ (enligt nationella definitioner) och hela befolkningen.

Skr. 2009/10:34

Bilaga 3

Gruppens storlek i förhållande till befolkningen, %	Totalt	Kvinnor	Män
<u>Utrikes födda personer</u>			
- Totalt	16,3	17,5	15,2
- Födda inom EU27/EES	5	5,4	4,5
- Födda utanför EU27/EES	11,3	12,1	10,6
<u>Personer med funktionsnedsättning</u>			
- Totalt	15,5	16,6	14,4
- Med nedsatt arbetsförmåga	8,8	10,2	7,5

Källa: Arbetskraftsundersökningen (AKU), Statistiska centralbyrån.

Skillnad i arbetskraftsdeltagande för mindre gynnade grupper jämfört med det totala arbetskraftsdeltagandet, i procentenheter.

Skillnader i arbetskraftsdeltagande	Totalt	Kvinnor	Män
<u>Utrikes födda personer</u>			
- Totalt	-8,1	-11,1	-4,3
- Födda inom EU27/EES	-2,4	-4,0	0,0
- Födda utanför EU27/EES	-10,6	-14,3	-6,1
<u>Personer med funktionsnedsättning</u>			
- Totalt	-12,4	-12,8	-11,5
- Med nedsatt arbetsförmåga	-23,5	-20,6	-26,4

Källa: Arbetskraftsundersökningen (AKU), Statistiska centralbyrån.

¹⁰ Med mindre gynnade grupper avses personer födda utanför Sverige och personer med funktionsnedsättning. När det gäller skillnaderna mellan utrikes födda och hela befolkningen har dessa skattats med andra vikter än när nivåerna för utrikes födda respektive befolkningen skattas. Det innebär att de skillnader som redovisas skiljer sig något åt jämfört med om nivån för utrikes födda subtraheras från nivån för befolkningen som helhet.

Skillnad i sysselsättningsgrad för mindre gynnade grupper jämfört med den totala sysselsättningsgraden, i procentenheter.

Skr. 2009/10:34
Bilaga 3

Skillnader i sysselsättningsgrad	Totalt	Kvinnor	Män
Utrikes födda personer			
- Totalt	-11,3	-14,2	-7,7
- Födda inom EU27/EES	-2,7	-4,2	-0,5
- Födda utanför EU27/EES	-15,1	-18,6	-10,8
Personer med funktionsnedsättning			
- Totalt	-12,9	-13,5	-11,8
- Med nedsatt arbetsförmåga	-24,7	-22,1	-27,2

Källa: Arbetskraftsundersökningen (AKU), Statistiska centralbyrån.

Skillnad i relativ arbetslöshet för mindre gynnade grupper jämfört med den totala relativa arbetslösheten, i procentenheter.

Skillnad i relativ arbetslöshet	Totalt	Kvinnor	Män
Utrikes födda personer			
- Totalt	5,1	5,4	4,7
- Födda inom EU27/EES	0,7	0,6	0,6
- Födda utanför EU27/EES	7,3	7,9	6,6
Personer med funktionsnedsättning			
- Totalt	1,6	2,1	1,2
- Med nedsatt arbetsförmåga	4,2	4,5	3,9

Källa: Arbetskraftsundersökningen (AKU), Statistiska centralbyrån.

19.M5 Skillnad i relativ arbetslöshet mellan EU27-medborgare och icke EU27-medborgare

Skillnad i relativ arbetslöshet mellan EU27-medborgare och icke EU27-medborgare, i procentenheter.

	Totalt	Kvinnor	Män
Skillnad i relativ arbetslöshet	-12,5	-13,4	-12,0

Källa: Arbetskraftsundersökningen (AKU), Statistiska centralbyrån.

19.M6 Fattigdomsfälla (låg inkomst), strukturindikator

Marginal effekten vid en ökad arbetsinsats (ökning av antalet arbetade timmar eller byte till högre avlönat arbete) med hänsyn tagen till den sammantagna effekten av ökade skatter och minskade bidrag. Beräknas som kvoten av förändring i inkomstskatt (inklusive den allmänna egenavgiften) plus förändring (minskning) av bidrag, dividerat med ökning av bruttoinkomsten. Indikatorn uttrycks i procent och avser en ”diskret” inkomstförändring från 34 till 66 procent av en genomsnittlig industriarbetarlön.

Fattigdomsfälla (2007)	Totalt
Sammanboende med två barn, där den ena har inkomst	80,0
Ensamstående utan barn	47,0

Källa: Eurostat/OECD.

19.M7 Arbetslöshetsfälla, strukturindikator

Den andel av löneinkomsten som försvinner i ökade skatter och förlorade bidrag och andra transfereringar vid övergång från arbetslöshet till arbete. Beräknas som ett minus kvoten mellan förändring i disponibel inkomst och förändring i bruttolön. Indikatorn uttrycks i procent och avser en ensamstående person utan barn som går från arbetslöshet till ett arbete med en inkomst motsvarande 67 procent av en genomsnittlig industriarbetarlön.

Skr. 2009/10:34

Bilaga 3

Arbetslöshetsfälla (2007)	Totalt
Ensamstående utan barn	82,0

Källa: Eurostat.

20.M1 Lediga jobb per arbetslös

Kvoten mellan stocken av totalt antal jobb i relation till totalt antal arbetslösa (kvoten v/u)

	Totalt
Lediga jobb per arbetslös (2007)	184

Källa: Eurostat.

21.M2 Mångfald av kontrakts- och arbetsöverenskommelser

Antal anställda i atypisk sysselsättning (deltid och/eller tidsbegränsad anställning) i procent av samtliga anställda. Antal anställda som arbetar deltid och/eller har tidsbegränsad anställning i procent av samtliga anställda i samma grupp, respektive antal egen företagare i procent av samtliga anställda.

Kontrakts- och arbetsöverenskommelser	Totalt	Kvinnor	Män
Atypisk sysselsättning	34,7	49,1	20,6
Deltid	27	41,7	12,4
- Ofrivillig deltid	2,3	7,8	1,6
Tidsbegränsad anställning	16,1	18,7	13,4
- Ofrivillig tidsbegränsad anställning	4,1	4,2	3,9
Egen företagare	10,2	5,6	14,2

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

21.M3 Arbetsolyckor, strukturindikator

Utvecklingen av arbetsolyckor definierad som antalet anmälda arbetsolyckor per 1 000 förvärvsarbetande.

Skr. 2009/10:34

Bilaga 3

Utveckling av anmälda arbetsolyckor	Kvinnor	Män
2002	6,8	10,0
2003	6,7	9,5
2004	6,5	8,9
2005	6,3	8,5
2006	6,4	8,3
2007	5,6	7,6
2008	5,3	7,2

Källa: Arbetsmiljöverket och Statistiska centralbyrån.

22.M1 Real enhetsarbetskostnad, strukturindikator

Tillväxtkvot: kompensation per arbetstagare i löpande priser dividerat med BNP (i löpande priser) per total sysselsättning justerad för arbetsproduktivitet och BNP-deflator, i procent.

	Totalt
Real enhetsarbetskostnad	-0,5

Källa: Structural indicators, Eurostat.

22.M2 Skatt på arbete för låginkomsttagare, strukturindikator

Skattekil för arbete: inkomstskatt samt arbetstagarens och arbetsgivarens sociala avgifter inklusive särskild löneskatt minus kontantstöd dividerat med arbetskostnaden för en ensamstående löntagare med lön motsvarande 67 procent av en genomsnittlig industriarbetarlön, i procent.

	Totalt
Skatt på arbete för låginkomsttagare (2007)	43,3

Källa: Structural indicators, Eurostat.

23.M1 Investeringar i kompetensutveckling, strukturindikator

Totala offentliga utgifter för utbildning som andel av BNP, i procent.

	Totalt
Investeringar i kompetensutveckling (2006)	6,85

Källa: Joint UNESCO/OECD/Eurostat frågeformulär.

23.M2 Uppnådd utbildning bland unga

Andel 22-åringar som har uppnått minst gymnasieutbildning (ISCED-nivå 3). Åldersgruppen 20–24 år används som proxy, i procent.

	Totalt	Kvinnor	Män
Andel 22-åringar som har uppnått minst gymnasieutbildning	87,9	89,7	86,2

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

23.M3 Avbruten skolgång, strukturindikator

Andel av befolkningen i åldersgruppen 18–24 med högst grundskola (ISCED-nivå 2) och ingen vidareutbildning, i procent.

Skr. 2009/10:34

Bilaga 3

	Totalt	Kvinnor	Män
Andel 18–24-åringar som har avbrutit skolgången (2007)	8,6	7,0	10,2

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

23.M4 Livslångt lärande, strukturindikator

Andel av befolkningen 25–64 år som deltar i utbildning (under de fyra veckorna före undersökningstillfället) totalt samt per åldersgrupp, arbetskraftstillhörighet och utbildningsnivå, i procent.

Deltagande i utbildning	Totalt	Kvinnor	Män
<u>Åldersgrupp</u>			
- 25–64	32,4	39,3	25,8
- 25–34	37,0	42,0	32,0
- 35–44	33,2	40,5	26,1
- 45–54	31,6	39,6	23,8
- 55–64	27,0	34,0	20,5
<u>Arbetskraftstillhörighet (25–64)</u>			
- Sysselsatt	31,6	38,7	25,0
- Arbetslös	28,4	34,8	23,3
- Ej i arbetskraften	43,6	46,0	39,7
<u>Utbildningsnivå¹¹ (25–64)</u>			
- Låg	18,3	23,8	14,6
- Medel	28,6	34,6	23,5
- Hög	46,4	51,6	39,2

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

¹¹ Låg = lägre än gymnasieutbildning; Medel = avslutad gymnasieutbildning;
Hög = avslutad universitetsutbildning.

17.A1 Sysselsättningsgrad i heltidsekvivalenter

Totala antalet arbetade timmar dividerat med det genomsnittliga antalet arbetade timmar i heltidsjobb, beräknat som andel av befolkningen i åldersgruppen 15–64, i procent.

Sysselsättningsgrad i heltidsekvivalenter	Totalt	Kvinnor	Män
15–64 år	68,0	62,5	73,7

Källa: Labour Force Survey, Spring data, Eurostat.

17.A2 BNP-tillväxt, strukturindikator

	Totalt
Årlig BNP-tillväxt, procent	-0,2

Källa: Structural indicators, Eurostat.

17.A3 Förändring av arbetskraftsutbudet

Årlig förändring av arbetskraftsutbudet (inkluderar sysselsatta och arbetslösa i åldern 15–64 år), i procentenheter.

	Totalt	Kvinnor	Män
Förändring av arbetskraftsutbudet (2007)	1,3	1,5	1,2

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

17.A4 Övergångar per arbetskraftsstatus

Medeltal av övergångar mellan sysselsättning, arbetslöshet och ej i arbetskraften från kvartal 4 år 2007, kvartal 1, 2 och 3 år 2008 till nästkommande kvartal, dvs. kvartal 1, 2, 3 och 4 år 2008, i procent.

Totalt	Status vid 2008			
Status vid 2007	Sysselsatt	Arbetslös	Ej i arbetskraften	Totalt
Sysselsatt	96,2	1,3	2,5	100,0
Arbetslös	31,7	48,3	20,0	100,0
Ej i arbetskraften	9,6	4,6	85,7	100,0

Kvinnor	Status vid 2008			
Status vid 2007	Sysselsatt	Arbetslös	Ej i arbetskraften	Totalt
Sysselsatt	95,7	1,2	3,1	100,0
Arbetslös	33,5	45,7	20,8	100,0
Ej i arbetskraften	9,6	4,4	86,0	100,0

¹² Om inget annat anges avser uppgifterna årsmedeltalet för 2008.
Indikatorerna 18.A6, 19.A2 och 19.A3 är exkluderade på grund av brist på data.

Män	Status vid 2008			
Status vid 2007	Sysselsatt	Arbetslös	Ej i arbetskraften	Totalt
Sysselsatt	96,7	1,3	2,0	100,0
Arbetslös	30,0	50,8	19,2	100,0
Ej i arbetskraften	9,7	4,9	85,5	100,0

Källa: Arbetskraftsundersökningen (AKU), Statistiska centralbyrån.

17.A5 Regionala skillnader – variationskoefficienten, strukturindikator

Standardavvikelsen för sysselsättning (arbetslöshet) dividerat med nationellt genomsnitt (åldersgrupp 15–64 år), NUTS II och NUTS III.

Regionala skillnader (2007)	Totalt	Kvinnor	Män
<u>Sysselsättning</u>			
- Nuts II	2,4	2,9	1,9
- Nuts III (2006)	3,3	4,4	2,6
<u>Arbetslöshet</u>			
- Nuts II	10,1		
- Nuts III	12,6		

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

18.A1 Gap i sysselsättningsgrad mellan män och kvinnor

1. Skillnaden i sysselsättningsgraden mellan män och kvinnor, i procentenheter.

	Totalt
Mäns sysselsättningsgrad jämfört med kvinnors	4,9

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

2. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan män och kvinnor nedbrutet på ålder och utbildningsnivå, i procentenheter.

Gap i sysselsättningsgrad	Totalt
<u>Åldersgrupp</u>	
- 15–24	0,1
- 25–54	5,4
- 55–64	6,7
<u>Utbildningsnivå¹³</u>	
- Låg	11,7
- Medel	7,6
- Hög	1,8

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

¹³ Låg = lägre än gymnasieutbildning; Medel = avslutad gymnasieutbildning;
Hög = avslutad universitetsutbildning.

18.A2 Gap i sysselsättningsgrad mellan män och kvinnor, i heltidsekvivalenter

Skr. 2009/10:34
Bilaga 3

Skillnaden i sysselsättningsgrad (mätt i heltidsekvivalenter) mellan män och kvinnor, i procentenheter.

	Totalt
Gap i sysselsättningsgrad i heltidsekvivalenter	11,3

Källa: Labour Force Survey, Spring data, Eurostat.

18.A3 Gap i relativ arbetslöshet mellan kvinnor och män

Skillnaden i relativ arbetslöshet mellan kvinnor och män, i procentenheter.

	Totalt
Kvinnors relativa arbetslöshet jämfört med mäns	0,6

Källa: Harmoniserad arbetslöshetsserie, Eurostat.

18.A4 Könsssegregering

Mått på könsssegregering i yrken/sektorer, beräknat genom att skillnaden mellan andelen män respektive andelen kvinnor i varje yrke/sector summeras till ett totalt mått på könsmässig obalans. Yrkena är indelade i enlighet med ISCO-klassificeringen medan sektorerna är indelade i enlighet med NACE-klassificeringen

Könsssegregering	Totalt
I yrken	27,0
I sektorer	22,1

Källa: Labour Force Survey, Spring data, Eurostat.

18.A5 Föräldraskap och sysselsättning

Sysselsättningsgrad för personer i åldern 20–50 år med eller utan barn 0–6 år, i procent.

Föräldraskap och sysselsättning	Totalt	Kvinnor	Män
Med barn	86,4	79,5	93,8
Utan barn	81,8	80,1	83,4
Skillnad i procentenheter	4,6	-0,6	10,4

Källa: Arbetskraftsundersökningen (AKU), Statistiska centralbyrån.

18.A7 Äldreomsorg

Andelen av befolkningen i åldersgruppen 75–84 i ordinärt boende¹⁴ som behöver och får hjälp¹⁵ varje vecka, i procent.

Skr. 2009/10:34

Bilaga 3

Äldreomsorg (2006)	Kvinnor	Män
Sammanboende		
Kommunal hjälp	8,0	4,0
Hjälp från hushållsmedlem	23,0	16,0
Hjälp från övrig anhörig/bekant	9,0	2,0
Ensamstående		
Kommunal hjälp	10,0	–
Hjälp från hushållsmedlem	1,0	–
Hjälp från övrig anhörig/bekant	12,0	–

Källa: Undersökning av levnadsförhållanden (ULF), Statistiska centralbyrån.

18.A8 Övergångar i olika lönenivåer

Övergångar mellan icke förvärvsarbete och förvärvsarbete samt mellan förvärvsarbete i olika lönenivåer från år 2006 till år 2007, i procent.

Totalt	Status 2007					
Status 2006	Decil 1	Decil 2	Decil 3	Decil 4–10	Ej arbetande	Totalt
Decil 1	38,0	19,2	9,8	12,0	21,1	100,0
Decil 2	11,7	35,9	17,7	23,1	11,6	100,0
Decil 3	4,6	14,2	40,6	33,7	6,8	100,0
Decil 4–10	1,0	1,9	3,7	91,4	1,9	100,0
Ej arbetande	10,7	5,2	2,3	2,9	78,9	100,0

Kvinnor	Status 2007					
Status 2006	Decil 1	Decil 2	Decil 3	Decil 4–10	Ej arbetande	Totalt
Decil 1	36,6	18,1	9,3	13,2	22,8	100,0
Decil 2	11,7	35,1	15,9	24,4	12,9	100,0
Decil 3	5,1	14,5	36,7	36,0	7,7	100,0
Decil 4–10	1,0	2,2	4,5	90,1	2,3	100,0
Ej arbetande	10,2	4,7	2,2	3,3	79,6	100,0

¹⁴ Ej servicehus eller institution.

¹⁵ Samma person kan få hjälp från flera håll.

Män	Status 2007					
Status 2006	Decil 1	Decil 2	Decil 3	Decil 4–10	Ej arbetande	Totalt
Decil 1	39,0	21,4	10,5	10,0	19,2	100,0
Decil 2	11,7	34,9	19,7	22,5	11,1	100,0
Decil 3	4,4	12,5	41,1	36,4	5,6	100,0
Decil 4–10	1,0	1,8	3,5	92,2	1,5	100,0
Ej arbetande	11,5	6,0	2,1	2,2	78,2	100,0

Källa: Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS), Statistiska centralbyrån.

19.A1 Inflöde till långtidsarbetslöshet

Andel ungdomar/vuxna¹⁶ som blev arbetslösa i månad X, fortfarande arbetslösa i månad X+6/12, utan ett avbrott i arbetslösheten i mer än en månad (28–31 kalenderdagar), i procent.

Inflöde in till långtidsarbetslöshet	Totalt	Kvinnor	Män
Ungdomar	6,0	5,3	6,5
Vuxna	11,9	10,6	13,3

Källa: Arbetsförmedlingen.

19.A4 Uppföljning av programdeltagare till sysselsättning

1. Inflöde till sysselsättning efter deltagande i arbetsmarknadspolitiska åtgärder 3 månader efter avslutad åtgärd (6 månader inom parentes), i procent.

Inflöde till sysselsättning	Totalt	Kvinnor	Män
Totalt	45,9 (47,0)	44,7 (45,8)	47,0 (48,1)
<u>Nerbrutet på typer av åtgärder¹⁴</u>			
- Utbildning ¹⁵	49,1 (49,1)	48,5 (48,4)	49,6 (49,6)
Därav arbetsmarknadsutbildning	55,6 (56,3)	57,5 (58,4)	54,6 (55,3)
- Sysselsättningsfrämjande åtgärder ¹⁶	41,0 (42,9)	39,4 (40,9)	42,2 (44,6)
- Sysselsättningsstöd och rehabilitering ¹⁷	39,6 (42,6)	37,5 (41,3)	42,1 (44,1)
- Start av egen näringsverksamhet	86,4 (86,4)	88,1 (87,5)	84,9 (85,3)

Källa: Arbetsförmedlingen.

¹⁶ Med ungdomar avses kvinnor och män yngre än 25 år och med vuxna avses kvinnor och män 25 år eller äldre.

2. Återgång till arbetslöshet efter deltagande i arbetsmarknadspolitisk åtgärd 3 månader efter avslutad åtgärd (6 månader inom parentes), i procent.

Skr. 2009/10:34
Bilaga 3

Återgång till arbetslöshet	Totalt	Kvinnor	Män
Totalt	18,3 (16,3)	17,2 (14,8)	19,2 (17,6)
<u>Nedbrutet på typ av åtgärd¹⁷</u>			
- Utbildning ¹⁸	14,2 (14,2)	12,2 (11,6)	15,8 (16,2)
Därav arbetsmarknadsutbildning	20,6 (18,7)	16,4 (13,9)	22,6 (21,0)
- Sysselsättningsfrämjande åtgärder ¹⁹	23,2 (18,9)	22,5 (17,8)	23,8 (19,8)
- Sysselsättningsstöd och rehabilitering ²⁰	21,7 (18,4)	21,7 (17,8)	21,8 (18,7)
- Start av egen näringsverksamhet	5,8 (5,5)	4,7 (4,7)	6,8 (6,3)

Källa: Arbetsförmedlingen.

19.A5 Utgifter för aktiva och passiva åtgärder

Utgifter för aktiva och passiva åtgärder som andel av BNP, i procent.

Aktiva och passiv åtgärder ²¹ (2007)	Aktiva	Passiva	Totalt
Utgifter i procent av BNP	0,9	0,7	1,6

Källa: LMP database, Eurostat.

19.A6 Utgifter för aktiva och passiva åtgärder per person

Utgifter för aktiva och passiva åtgärder dividerat med antalet personer som vill arbeta (arbetslösa och arbetskraftsreserven).

Aktiva och passiva (2007)	Utgifter
AMP (kategori 1)	0,74 ^e
AMP (kategorierna 2–7)	3,59
AMP (kategorierna 8–9)	2,90
Totala AMP utgifter	7,58^e

Anm.: Utgifter är uttryckt i PPS för att ta bort prisskillnader.

e: Estimerat värde.

Källa: LMP database, Eurostat.

19.A7 Arbetskraftsreserven

¹⁷ Nedbrytningen är baserad på kategorierna i LMP databasen (Eurostat).

¹⁸ Interpraktik, datortek, aktiviteter inom vägledning och platsförmedling, projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning, fördjupad kartläggning och vägledning, arbetsmarknadsutbildning, förberedande utbildning, jobb- och utvecklingsgarantin, lärlingsplatser, jobbgarantin för ungdomar.

¹⁹ Utvecklingsanställning, lönebidrag, akademikerjobb, allmänt anställningsstöd, särskilt anställningsstöd, plusjobb, utbildningsvikariat, arbetspraktik, prova-på-plats, kommunala ungdomsprogrammet (ungdomar under 20 år), ungdomsgarantin (ungdomar i åldern 20–24 år), anställningsstöd för långtidssjukskrivna, instegsjobb.

²⁰ Trygghetsanställning, offentligt skyddat arbete, arbetslivsinriktad rehabilitering.

²¹ Aktiva åtgärder omfattar LMP kategorierna 2 till 7 och passiva åtgärder omfattar LMP kategorierna 8 och 9.

Inaktiva personer som önskar arbeta i förhållande till den arbetsföra befolkningen i åldern 15–64, i procent.

Skr. 2009/10:34
Bilaga 3

	Totalt	Kvinnor	Män
Arbetskraftsreserven ²²	3,8	4,1	3,4

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

19.A8 Låginkomsttagare

Antal personer med låg inkomst²³ som andel av arbetskraften, i procent.

	Totalt	Kvinnor	Män
Andel låginkomsttagare (2007)	7,0	6,0	7,0

Källa: Eurostat.

19.A9 Sysselsättning i tjänstesektorn

Antalet sysselsatta i tjänstesektorn (i huvudsysslan) i åldersgruppen 15–64 som andel av befolkningen i samma åldersgrupp, i procent.

	Totalt	Kvinnor	Män
Sysselsättning i tjänstesektorn (2007)	56,5	64,5	48,7

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

20.A1 Nyligen anlända immigranter

1. Andelen av befolkningen 15–64 år som är utrikes födda/har annan nationalitet och som har bott i Sverige i som längst fem år. Nedbrutet på kön och ursprung, i procent.

	Totalt	Kvinnor	Män
Nationalitet inom EU27	0,7	0,7	0,7
Nationalitet utanför EU27	1,4	1,6	1,3
Totalt annan nationalitet	2,1	2,2	2,0
Födda inom EU27	0,6	0,6	0,6
Födda utanför EU27	1,8	2,0	1,6
Totalt utlandsfödda personer	2,4	2,6	2,2

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

2. Utbildningsnivå hos befolkningen 15–64 år som är utrikes födda/har annan nationalitet och som har bott i Sverige i som längst fem år. Nedbrutet på ursprung, i procent.

Utbildningsnivå ²⁴	Nationalitet inom EU27	Nationalitet utanförEU27	Totalt befolkningen
-------------------------------	------------------------	--------------------------	---------------------

²² Arbetskraftsreserven definieras som personer som vill arbeta men inte finns i arbetskraften på grund av studier, förtidspension, hemarbete, värnplikt eller av annat skäl.

²³ Personer med låg inkomst definieras som andelen av de individer som betecknas ”i arbete” (antingen som anställd eller som egen företagare) enligt den definition där individerna är mest aktiva (dvs. i den aktivitet för vilken information finns att tillgå, som individerna har varit sysselsatta 50 procent av totala antalet månader) i vilken hushållens disponibla inkomst motsvarar en disponibel inkomst under 60 procent motsvarande nationell medianinkomst.

			15–64 år
Låg	6,6	30,3	20,2
Medel	39,4	30,7	52,4
Hög	54,0	39,0	27,5

Skr. 2009/10:34

Bilaga 3

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

20.A2 Sysselsättnings-/aktivitetsgrad bland nyligen anlända immigranter²⁵

1. Sysselsättningsgrad för nyligen anlända immigranter, dvs. antalet sysselsatta i förhållande till befolkningen i samma grupp. Relativt arbetskraftstal för nyligen anlända immigranter, dvs. antalet personer i arbetskraften (sysselsatta + arbetslösa) i förhållande till antalet personer i befolkningen i samma grupp. I procent.

	Nationalitet inom EU27	Nationalitet utanför EU27	Totalt annan nationalitet	Totalt befolkningen 15–64 år
Sysselsättningsgrad	70,9	40,4	50,1	74,3
Relativt arbetskraftstal	79,6	58,7	65,3	79,3

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

2. Andelen nyligen anlända immigranter av alla sysselsatta och alla i arbetskraften. Nedbrutet på ursprung, i procent.

	Nationalitet inom EU27	Nationalitet utanför EU27	Totalt annan nationalitet
Andelen nyligen anlända immigranter av alla sysselsatta	0,6	0,8	1,4
Andelen nyligen anlända immigranter i hela arbetskraften	0,7	1,1	1,7

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

21.A1 Odeklarerat arbete

Inom denna riktlinje finns i dagsläget inga inom EU överenskomna indikatorer. Inledande diskussioner har lett fram till slutsatsen att det odeklarerade arbetets storlek i förhållande till BNP och andelen personer som utfört odeklarerat arbete torde vara två relevanta mått inom sysselsättningsstrategin. Därför redovisas dessa två mått. Procent.

Odeklarerat arbete	Totalt
--------------------	--------

²⁴ Låg = lägre än gymnasieutbildning; Medel = avslutad gymnasieutbildning.

Hög = avslutad universitetsutbildning.

²⁵ Som nyligen anlända immigranter räknas personer som har bott högst fem år i landet.

Andel personer (18–74 år) som uppgivit att de utfört odeklarerat arbete under året (2005) ¹	13,0
Svarta sektorns andel av BNP (2002) ²	4,5

Skr. 2009/10:34

Bilaga 3

¹ Källa: Skattestatistisk årsbok 2006, Skatteverket.

² Källa: Eurostat.

21.A2 Arbetad tid

1. Genomsnittliga antalet arbetade timmar per vecka definierat som totala antalet arbetade timmar bland heltidsanställda dividerat med antalet heltidsanställda.

2. Genomsnittlig årsarbetstid per sysselsatt, i timmar.

Arbetad tid	Totalt	Kvinnor	Män
<u>Veckoarbetstid</u>			
2004	39,9	39,6	40,0
2005	39,9	39,7	40,0
2006	39,9	39,8	39,9
2007	39,9	39,8	39,9
2008	39,9	39,7	39,9
<u>Årsarbetstid per sysselsatt</u>			
2004	1 606		
2005	1 605		
2006	1 599		
2007	1 615		
2008	1 626		

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

21.A3 Övertidsarbete

Antalet anställda för vilka antalet arbetade timmar överstiger antalet vanligen arbetade timmar, som andel av alla anställda. I procent.

	Totalt	Kvinnor	Män
Övertid	14,6	11,7	17,4

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

21.A4 Flexibla arbetstider

Andelen av alla anställda som har möjlighet att själva bestämma när de börjar respektive slutar sin arbetsdag, i procent.

Skr. 2009/10:34

Bilaga 3

	Totalt	Kvinnor	Män
Andel anställda med flexibla arbetstider (2004)	61,2	62,5	59,9

Källa: Eurostat.

21.A5 Arbetssjukdomsfall

Utvecklingen i arbetssjukdomsfall definierad som antalet anmälda arbets-sjukdomsfall per 1 000 förvärvsarbetande.

Utveckling av arbetssjukdomsfall	Kvinnor	Män
2003	7,0	5,1
2004	5,7	4,2
2005	4,6	3,4
2006	3,8	2,8
2007	3,0	2,2
2008	2,6	2,0

Källa: Arbetsmiljöverket och Statistiska centralbyrån.

21.A6 Sysselsättning i nya företag

Antalet personer sysselsatta i nya företag (år t) och i överlevande företag (uppstartade år $t-3$, $t-2$ och $t-1$) i relation till antalet personer sysselsatta i alla företag (år t), i procent.

Sysselsättning i nya företag	2001	2002	2003
Totalt	1,62	1,61	1,62
Industrin	0,44	0,47	0,50
Byggsektorn	2,12	1,97	2,01
Tjänstesektorn	2,16	2,14	2,11

Källa: Structural Business Statistics, Eurostat.

22.A1 Arbetskraftens produktivitet, strukturindikator

Bruttonationalprodukten (BNP) dividerad med antalet sysselsatta respektive antalet arbetade timmar (BNP korrigerat för skillnader i köp-kraft per sysselsatta/per arbetad timme i relation till EU27 genom-snittet/EU15 genomsnittet).

Arbetskraftens produktivitet	Totalt
Per sysselsatt	110,4 ^f
Per arbetad timme (2007)	102,7

Anm.: f = prognos.

Källa: ESA95, DG ECFIN.

22.A2 Implicit skatt på arbete

Skr. 2009/10:34

Bilaga 3

Total skatt på arbete (personlig inkomstskatt samt arbetstagarens och arbetsgivarens sociala avgifter inklusive särskild löneskatt) dividerat med arbetstagarnas totala kompensation samt särskild löneskatt, i procent.

	Totalt
Implicit skatt på arbete (2006)	44,5

Källa: Structural indicators, Eurostat.

23.A1 Företagens investeringar i kompetensutveckling

Företagens investeringar i kompetensutveckling i relation till arbetskostnaderna, i procent.

	Totalt
Företagens investeringar i kompetensutveckling (2005)	2,1

Källa: Continuous Vocational Training Statistics, Eurostat.

23.A2 Deltagande i personalutbildning

Andel sysselsatta som har deltagit i personalutbildning, i procent.

	Totalt	Kvinnor	Män
Deltagande i personalutbildning (2005)	46,0	45,0	47,0

Källa: Continuous Vocational Training Statistics, Eurostat.

23.A3 Utbildningsnivån hos vuxna

Andelen av befolkningen (25–64 år) som har låg, medel respektive hög utbildningsnivå. Nedbrutet på kön och arbetskraftstillhörighet, i procent.

Utbildningsnivån ²⁶ hos vuxna (25–64 år)	Låg	Medel	Hög
<u>Kön</u>			
Båda	15,0	53,0	32,0
Kvinnor	13,3	49,9	36,9
Män	16,7	56,1	27,3
<u>Arbetskraftstillhörighet</u>			
Sysselsatta	12,0	53,5	34,6
Arbetslösa	21,1	52,3	26,6
Ej i arbetskraften	31,2	50,6	18,1

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

²⁶ Låg = lägre än gymnasieutbildning; Medel = avslutad gymnasieutbildning, Hög = avslutad universitetsutbildning.

Bilaga 4 – Bidrag från intresseorganisationer

Skr. 2009/10:34

Bilaga 4

Intresseorganisationer och myndigheter har erbjudits möjlighet att lämna bidrag hur deras organisationer/verksamhet bidragit till genomförandet av Sveriges handlingsprogram under 2008–2009. Följande intresseorganisationer och myndigheter har lämnat skriftliga bidrag:

Folkbildningsförbundet

Folkbildningsrådet

Resurscentra nordvästra Dalarna

Stockholms Handelskammare

Svenska Uppfinnareföreningen

Sveriges Exportråd

Sveriges förenade studentkårer

Sveriges miljöteknikråd (Swentec)

Bidragen går att läsa på webbplatsen

www.regeringen.se/sb/d/108/a/133436 eller genom att kontakta

Statsrådsberedningens Registrator, telefon 08-405 10 00 (ange

diarienummer SB2009/6875/EU-kansliet).

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 oktober 2009

Närvarande: Statsministern Reinfeldt, ordförande, och statsråden Ask, Torstensson, Carlgren, Björklund, Littorin, Malmström, Sabuni, Adelsohn Liljeroth, Tolgfors

Föredragande: Statsrådet Malmström

Regeringen beslutar skrivelse 2009/10:34 Sveriges handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning – uppföljningsrapport 2009.